ESŐ

irodalmi lap

2020/3. ősz

ALFÖLDY JENŐ - BALÁSSY FANNI - BALOGH ÁDÁM
BALOGH RÉKA - BENEDEK SZABOLCS - BOLDOG ZOLTÁN
BORSODI L. LÁSZLÓ - BÖSZÖRMÉNYI GYULA
CSABAI LÁSZLÓ - DARVASI LÁSZLÓ - EGRESSY ZOLTÁN
FALCSIK MARI - FARKAS WELLMANN ÉVA
FEKETE MARIANNA - FERDINANDY GYÖRGY
GÉCZI JÁNOS - HÁY JÁNOS - HORVÁTH VIKTOR
KARAP ZOLTÁN - KISS LÁSZLÓ - KÖTTER TAMÁS
KÜRTI LÁSZLÓ - MURÁNYI ZITA - NAGY ZALÁN
NOVÁK ZSÜLIET - ORAVECZ IMRE
P. SZATHMÁRY ISTVÁN - PÁL SÁNDOR ATTILA
PETŐCZ ANDRÁS - PODMANICZKY SZILÁRD - RIGÓ KATA
SZARKA KLÁRA - SZEKRÉNYES MIKLÓS
SZÖLLŐSI MÁTYÁS - TÓTH KRISZTINA - TURCZI ISTVÁN
VÁMOS MIKLÓS - VAS ISTVÁN - VASS TIBOR

KECSŐ ENDRE *festménye, grafikái*

2020. ősz
XXIII. évfolyam 3. szám
Megjelenik negyedévente
Főszerkesztő: Jenei Gyula
Szerkesztő: Molnár H. Magor
Munkatárs: Benedek Szabolcs
Szerkesztőbizottság:
Fekete Marianna, Simon Ferenc, Verebes György
A szövegeket gondozza: Varga Sándor
Lapterv: Cselle Judit
Tördelés: Herczeg Eszter
Alapító kiadók: Vass Lajos, Várszegi Tibor

Szerkesztőség levélcíme: 5000 Szolnok, Verseghy u. 7/a;
telefon: 30/270-1774; ímél: jeneigyula@chello.hu
Szerkesztőségi titkár: Fekete Marianna;
telefon: 30/153-0768; ímél: fekete968@gmail.com
Honlap: www.esolap.hu
Kiadó: Max-kontír '99 Bt., 4461 Nyírtelek, József Attila u. 14.
Felelős kiadó: Fekete András
Készült az All in One Nyomda Kft. üzemében, Szolnokon
ISSN: 1419-7987

FEKETE ZSÁKBAN

3 PETŐCZ ANDRÁS
Itt fent, a magasban; Találkozás; Fekete zsákban
5 SZÖLLŐSI MÁTYÁS
Szonett
5 KÜRTI LÁSZLÓ
A gyulai strandon
6 RIGÓ KATA
A kanyarban megállunk
11 BORSODI L. LÁSZLÓ
Ősz van, megfázol; Kalákások, Közelebb

ÁTJÁRÓK

14 BALÁSSY FANNI
Kiszugló
15 DARVASI LÁSZLÓ
Árvaság, vidék
17 PODMANICZKY SZILÁRD
Életet a képeknek!
19 VASS TIBOR
Jáj, cica, egyemaszta
20 CSABAI LÁSZLÓ
Hűbéresek
31 GÉCZI JÁNOS
45. történet
36 NAGY ZALÁN
Újvilág
37 BALOGH ÁDÁM
Mint régi fotókon
39 BÖSZÖRMÉNYI GYULA
Bandi próféta
41 SZEKRÉNYES MIKLÓS
Büdös és halott
44 KISS LÁSZLÓ
Semmiből jött, hirtelen szerelem

HOGY SÚLYNAK ÉREZD

48 EGRESSY ZOLTÁN
Rosszat a jóhoz mérj; Ismeretlen zóna
49 FARKAS WELLMANN ÉVA
Szaggatott vonal
49 MURÁNYI ZITA
A kialvatlanság metaforája; A fény allegóriája; Hogy súlynak érezd
50 P. SZATHMÁRY ISTVÁN
Gang; A macska
56 NOVÁK ZSÜLIET
A kutya
60 HORVÁTH VIKTOR
A teremtés
69 KÖTTER TAMÁS
Az utolsó gép nyugat felé

INTERJÚ

75 KARAP ZOLTÁN
Hozzáférés a belső tárhelyhez
(*Beszélgetés Kürti Lászlóval*)

A FOR KALÁRA

83 ORAVECZ IMRE
Alkonynapló
85 FERDINANDY GYÖRGY
A negyedik nyelv
88 VÁMOS MIKLÓS
Háttértudás

KÖPÖNYEG

92 VAS ISTVÁN
Pesti elégia
93 ALFÖLDY JENŐ
A siratás és a történelmi kiengesztelődés verse
95 PÁL SÁNDOR ATTILA
Szentendrei elégia
96 TURCZI ISTVÁN
Egy elégia margójára
97 TÓTH KRISZTINA
Budapest-dal
98 HÁY JÁNOS
Kő kövön
99 FALCSIK MARI
Hereditas

OLVASÓ

105 SZARKA KLÁRA
Mindent elhiszek Bereményinek
(*Bereményi Géza: Magyar Copperfield*)
107 FEKETE MARIANNA
„A múlt nem emlék, hanem feladat"
(*Ferdinandy György: Könyv a világ végén*)
110 BOLDOG ZOLTÁN
Veszélyes hazai pálya
(*Hász Róbert: Fábián Marcell pandúrdetektív tizenhárom napja; Fábián Marcell és a táncoló halál*)
113 BALOGH RÉKA
Pénteki párbeszédek
(*Szöllősi Mátyás: Illegál*)
116 BENEDEK SZABOLCS
Tündérbogár az Alibánfa–Bocfölde-meccsen
(*Maros András: Két-három dán*)

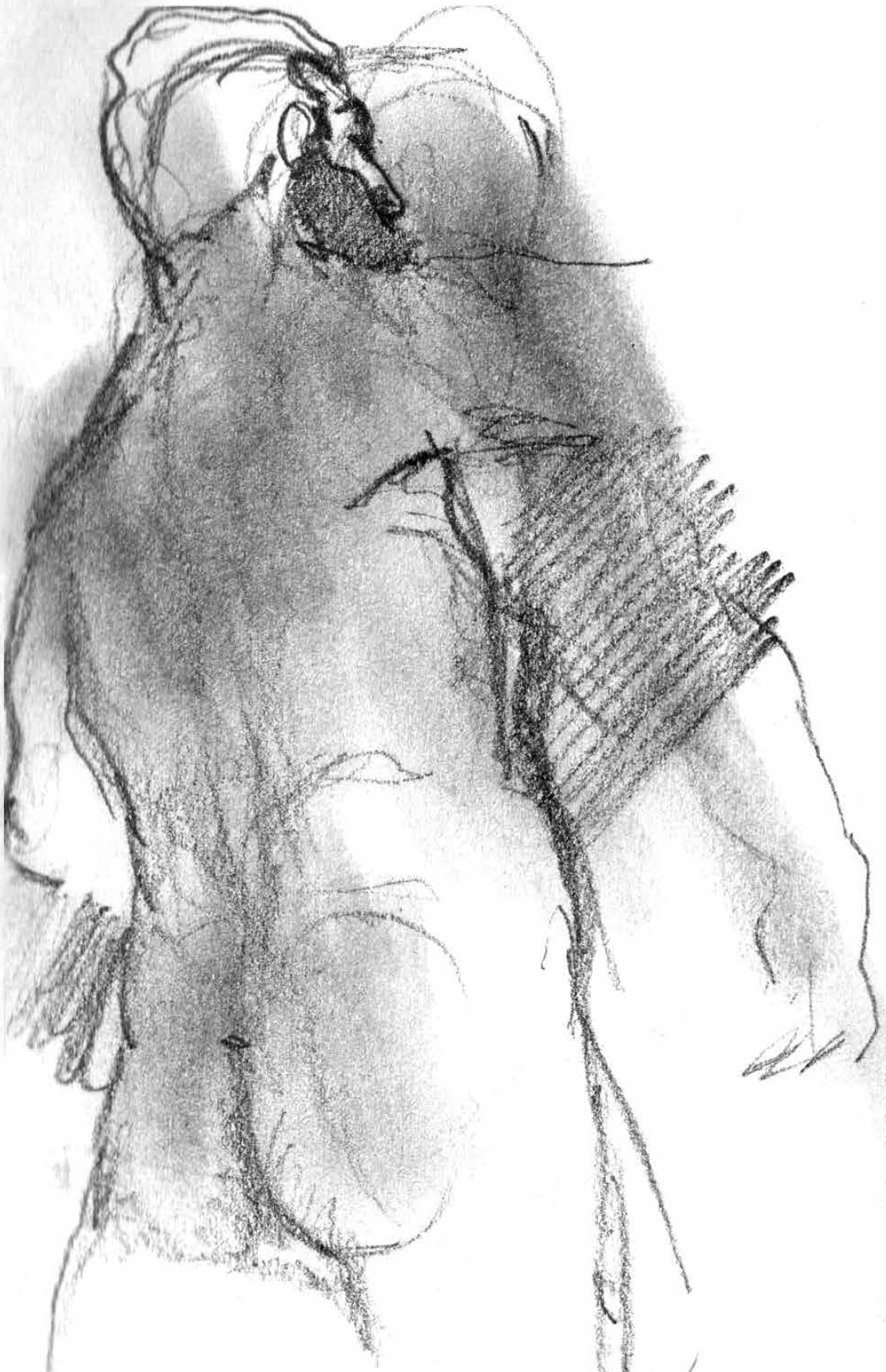

PETŐCZ ANDRÁS

ITT FENT, A MAGASBAN

É-nek és O-nak

Nézni a várost, ahogy tesz-vesz,
szalad, meg nem áll egy pillanatra,
a dübörgését hallani, és tudni, hogy
csend nincs, és soha nem is volt.

Valami hűvösség itt fent, a magasban.

Lépek a teraszra, figyelek a mélybe,
nem akarom még, *a lentet nem akarom,*
mindig a magasban, ameddig lehet,
ha van mód a magasban itt maradni.

Harcokat ezentúl soha, semmiképp.

Ki tudja, hogyan, miféle módon?
A dolgok változatlanok, elképesztően,
mostan ugyanúgy, s mégsem ugyanúgy,
keresem, ami én, meg ami velem.

Itt fent a magasban, valami hűvösség.

A tesz-vesz város pörög lent a mélyben,
rohangál az eszelős, meg zajong, *tudom,*
nem volt soha csend, és nem is lesz soha,
tudom, hogy a magasság is álom csupán.

TALÁLKOZÁS

Pilinszkynek küldöm

Ahogy megáll az alkonyatban,
sápadtan, hegyesen tornyosul feléd,
mennyire végtelen maga van,
és ahogy kettőt – lassan – előrelép,

minden olyan valószerűtlen,
minden olyan hideg és titokzatos,
fejed lehajtod, mint a hűtlen,
kit az éjszaka mégiscsak hazahoz,

mert nem mersz a szemébe nézni!
ennek a sápadt és vékonyka jelnek,
tekintete egyre csak kérdi,
mi az, amiért majd megsüvegelnek?,

mit tettél, ami tiszta és jó?,
ami miatt érdemes volt itt élned,
piszkolódtál, mint járdán a hó,
bűnöd nem egy van, de több mint temérdek,

s jön feléd a sápadt és hegyes,
és tudod jól, a Bárány követe ő,
pillantása valamit keres,
nincs a szemében semmi követelő,

csak tisztaság, mi elnyugtat végre ---

FEKETE ZSÁKBAN

Fekete zsákban kősziklát cipelek.
A kő az én párom.
Megyek vele keresztül
hét határon.

Ennyi a dolgom, csupán csak ennyi.
Hetedhét határon keresztül cipelni,
mert ha eljönne egyszer a zuhanás,
nem vinné magával senki más.

Édes teher, mondják sokan,
megsimogatják arcomat,
életem eltelt a sokféle harcban,
ez a teher legalább megmaradt.

SZÖLLŐSI MÁTYÁS

SZONETT

A túlélés még érthető szabálya,
felejtsd el végre minden kóros átkod.
Ne küzdj tovább az elmúlt éjszakákkal.
Falat se bonts, azzal temetve árkot.

Horgony ne tartson, elhasznált magány.
Káros teremtmények ne kössenek.
Vaskos kötél siklik álmod nyakán.
Kínoznak nappali vesztőhelyek,

elhallgatások, hajszák, panaszok,
béna visítás a megszokás peremén,
pedig folyót felhabzó esemény

lehetne az a csönd mögötti zúgás,
kétségtelenül, fény ragyog, nem is más,
a félálomból menekülő szavakon.

KÜRTI LÁSZLÓ

A GYULAI STRANDON

két tölgyfa árnyékában fekve – hol hangyák jönnek, hol szúnyogok.
csapkodni volna ok, hogy az élet túl kegyetlen, de átszenderegni
jöttem ezt a pár napot. a tölgyek ág-bogát néztem hanyatt fekve,
görcsöket, néhány régi odút, törzsön a daganatot, amiről
az öcsémé jutott eszembe. miért nőnek, ha nem kérte senki,
a bajok?
pedig nem akartunk az élettől félni, csak röhögni emlékeit
a gyerekkornak, ahogy apánk vitt bennünket a huszonnyolcas
biciklin, terpeszben tartottuk lábunkat. kinyílt a világ, gurult velünk az élet,
viccesebb volt, mint amit három fiú spontán remélhet.
nagyinál széthasadt tollpárnák, hóesés fénytelen vályogszobában.
s amiket együtt éltünk, mégis külön utakon, ránk maradtak
a reménytelen hétköznapok.

aztán a lombokra figyelek megint, ahogy a szél föltámad, és mint
nyirokerek, az ágak összeérnek, széjjelválnak.
villogó levelek, halrajai égi óceánnak. néhány napsugár beszűrődik
a mellkasomra. te pedig holnap apró tetkókkal készülsz a célzott
gammasugarakra.
engem takarnak még a tölgyek lombjai, téged a kékgolyó utcai
műszerek árnya.
fázni kezdek, pedig meleg nyári délután van, zajongnak a strandon.
a nők naptejtől ragyognak, és szépek, míg jönnek, és jönnek,
utamból kitérnek.
tesó, itt ne hagyj, baszki, fénytelenné vált, keserű sóbálványnak!

RIGÓ KATA

A KANYARBAN MEGÁLLUNK

Belépéskor a váró hűvösnek tűnt. Órák óta ülünk itt, izzadság folyik a derekamon, nedves alattam a műanyag. Tavaly jobban érződött a fertőtlenítőszag, az embertestek párája nem nyomta el. Vártunk az egymáshoz hegesztett székeken, ölünkben táska, levetett kabát. Ha felbukkant egy fehér köpenyes ember, és elsietett mellettünk, András utána fordult, mint aki még mindig helyesbítésre vár, elnézést, uram, tévedés történt, keljen fel, és menjen szépen haza, de a fehér köpenyesek sose néztek ránk, papucsban kopogtak előttünk végig, aztán eltűntek valamelyik ajtó mögött. Rövid csattanással zárták magukra, kilincs azokon is csak belül volt, felénk a szilárd, mozdíthatatlan ajtógombok néztek. Bámultuk inkább a földet, a tört mettlachiburkolatot, a találomra leragasztott fekete és fehér padlólapdarabkákat. Gondolatban végigmentem rajtuk, csak a fehéreken. Feketére nem léptem, az sötét lyuk volt, cipőtalp nyomására táguló nyilás, ahová bármikor bezuhanhatunk. Fürkésztem a fekete-fehér mintát, az esélyeinket latolgattam, aztán szólítottak, felálltunk, bementünk, és bent azt mondták, húsz százalék.

Elnézést, tévedés, talán én is erre vártam. Nadrágban, pulóverben, egyedül feküdtem, vízszintes helyzetben őrködtem, álmomban is hallgatóztam, de nem jött senki, nem szólt, hogy rossz helyen fekszem, keljek fel, és fáradjak utána, át a saját életembe. Maradtam hát a dupla ágyon, ott, ahol András hagyott, ahonnan fém hordágyra emelték át a testét. Utána már nem fűtöttem be, nem éreztem, hogy a hidegnek köze lehet a szoba hőmérsékletéhez vagy az éhségnek a gyomromban tátongó űrhöz. Hevertem az ágyon, időnként lenyúltam mellé, és belekanalaztam a baracklekváromba. Az üvegben azelőtt uborka lehetett, valamelyik pesti barátunk hozta, mind nekem gyűjtögetik az üreseket. Csatos üveg, dőlt folyóírás a címkén, mellette pár szál levendula, így képzeltem a vidéki életet a Teréz körúton, a harmadik emelet kettőben. Az ágy melletti üvegen csavaros tető volt már, oldalán kicsi tapasz, sebté-

ben ráfirkantott s.barackkal. A fenekét kapargattam, lenyaltam a kanál peremére gyűlt édes ízt, és hirtelen kalácsillatot éreztem a levegőben. Biztos péntek van, gondoltam, kalácsot pénteken süt a pék, pén-teken sü-tapék, ezt skandáltam a sáros földúton is, a faluba menet. Pocsolyákat kerülgettem, friss lábnyomot nem láttam, ilyenkor senki nem megy a dunai töltésről a faluba, vagy hozzánk a tanyára vizet kérni a kútból. A teli gallont sem cipeli senki vissza a kenujához, hogy továbbmenjen a hidegben gőzölgő Dunán. Ilyenkor a földút vége is ködben tűnik el, az mossa össze a szántást az éggel, nincs horizont, határvonal, mint a térképen vagy a ceruzával kettéosztott iskolai asztallapon, ahonnan a saját területem kezdődik, határviták sincsenek, nézd, áttüremkedtél már teljesen, ide, hozzám.

Nem itt kellett volna kikötnünk, András. Mondtam, hogy egy kanyarral lejjebb kérjünk vizet, te ragaszkodtál hozzá, hogy lesétáljunk a töltésen a házig, miattad nem tudom most itt hagyni. Kár, hogy akkor, a tornác párkányán megláttam a csatos üvegeket és a varjúhájjal beültetett, csorba porcelántálat. Tudod, a kék mintást. Magas férfi nyitott ajtót, German or English, kérdezte, bármelyik oké, válaszoltuk. Benn mesélte el, hogy visszaköltözik Hollandiába, eladó a tanya.

Az égbolt és a szántás kupacai közt mozdulatlanul állt a Duna-szagú pára. Balra a távolban, a bokrok helyén csak ködfoltokat láttam, az egyik megmoccant, és kivált belőle egy szürkén rezgő pötty. Lassan növekedett, felém lebegett a szántóföldön át, hogy megszólítson, hölgyem, igen, maga, hallgasson ide, maga tévedésből botorkál itt, menjen inkább haza szépen. Valamilyen állat lehet, gondoltam, ez nem fog szólni, csendben közeledik, orrát a földrögök felett lógatja, lehet, hogy engem szagolt ki. Medve, villant be később, de higgadt maradtam, vesztenivalóm úgyse volt. Mintha kötöttpályán közlekedne, pontosan tartotta az irányt, egyenesen felém. Előrébb siettem, az utat mögöttem szelte át. Hatalmas kutya volt, testén ütemesen ringott az összefilcesedett bunda, leeresztett, csimbókos farka ritmusra himbálózott.

Siettem én is a pékhez, a faluba, vagy otthonról minél messzebbre el. Kerítéslécek mellett kocogtam, elértem a szomszéd portát, az egyetlen szomszédomét. Kinn volt az udvarán, a fészerből jött, már messziről látszott a kalapja. Vajon azt a hatalmas bőrkalapot leveszi-e egyáltalán, legalább benn a házban, találgattam, vagy ránőtt a fejére teljesen, mint rám az én szalmakalapom, amely nélkül nyáron percek alatt vörösre égnék.

Nem fázol-e, hallottam a kérdést. Lefelé pislogtam, mellemen kibolyhosodott pulóver feszült, laza kötésű, lyukacsos. Kösz, jól vagyok így, mormoltam magam elé, pedig a szomszéd már mellém szegődött a kerítés túloldalán. Oldalra pillantottam, láttam, hogy fekete szemöldöke a halántékáig ér, arcát lassan kitakarja a hátracsapott bőrkalap, ahogy előresiet. Kijön a kapun, onnan integet, és adjonistent kiabál, ahogy mindig. Adjon neked is, Serif. Kimondtam a nevét, furcsa volt, mint mikor először találkoztunk. Bogdán Jánosnak hívnak, így mutatkozott be akkor, de ha már ideköltöztél Pestről, te is szólíthatsz Serifnek, mint az itteniek, fűzte hozzá nevetve.

A kapuból elém jött, láttam ám a fekete autót eljönni tőletek, mondta, és mélyen a szemembe nézett, sötét szempillája kontúrt rajzolt a szeme köré. Mint egy operahős, olyan ez az ember, futott át rajtam, közben ő előrenyújtotta két hatalmas tenyerét, nyugodtan szólj, ha segíthetek valamit, mondta, kezemet a jó meleg kezében tartva, mondjuk ha elfogy a sód vagy bármi más, itt vagyok a szomszédban. Aztán lediktálta a mobilszámát, meglapogatott röviden és erősen, majd visszament az udvarába.

Éreztem, hogy fázom, átöleltem magam, erősen. A gyomrom összeugrott, mintha mindent ki akarna préselni magából, majd hirtelen, egyetlen lökéssel oldott a görcs,

forrósággá alakult, átjárta a kezem, lábam meg az orrom, és akkor, András halála után először ömleni kezdett belőlem a könny meg a híg takony. Alig bírtam elolvasni a Zárva feliratot a pék kapuján. Vállat vontam, és bementem a vegyesbe, kérdeztem, milyen nap van. Ezek már mindent tudtak, Timi azonnal kijött a pult mögül kondoleálni. Értetlenül rábámultam, és kértem tőle egy nejlonkalácsot meg ráadásnak valami felvágottat. Sose szerettem, mégis rögtön harminc dekát mérettem ki belőle. A papír zsebkendőt elfelejtettem, visszaúton az utolsó, tésztává ázott gombócot tapogattam a zsebemben.

Elértem a nagy követ, a telekhatárt, letettem rá a szatyrot, megszokásból, mint amikor a levendulásból jövök át, vagy a szappankészítő műhelyből hozok haza árut. A kémény nem füstölt, villany nem égett, a tornácon felejtett muskátlik elfolyósodva csüngtek a ládák oldalán. Hirtelen úgy éreztem, figyelnek. Megfordultam, a kutya állt előttem, felemelt orra a mellemig ért. Nem mozdult, a farkát se csóválta. Óvatosan hátranyúltam, és kitapogattam a papírba csomagolt, síkos felvágottszeleteket, kivettem egyet, a földre dobtam. Egyetlen gyors nyeléssel eltüntette. A maradékot másodszor már mögé hajítottam, jó messzire, hogy míg a szétrepült szeleteket fölszedi, elosonhassak.

Magamra csuktam az ajtót, és leültem a konyhaablak elé a hokedlire. Bámultam a sárgás füvet, és füleltem, holott a szobából nem hallatszott ágyrugó-nyikordulás, se szapora, hörgő lélegzetvétel. Nem tudtam, hogy a csend ennyire zakatol, sziszeg és sípol, és hogy ennyire hosszú egy nap vagy az a néhány hét a tavaszi munkákig, amikor majd lendületet ad a muszáj, és jön a nyár, jönnek a barátaink, elözönlik még a pajtát is, a diófa alatt borozgatunk, és másnap már a tűzhelyen rotyog az ebéd, mire az első vendég kócosan, aszpirint kunyerálva előkerül. Milyen kíméletes voltam magamhoz, tudhattam volna, hogy idén nem fogjuk imitálni a korábbi nyarakat. Legjobb volna mégis visszaköltözni Pestre, de nem tudom hátrahagyni a tanyát. Ugyanannyira elképzelhetetlen, mint élni benne András nélkül. És most már itt a kutya is.

Néztem a konyhából az udvart, a kutya ott állt a kőnél. Azonnal felálltam, és elindultam a kamrába. Sütőtökpüré, hat hónapos kortól, ez állt a konzervgyári címkén. Sok maradt belőle, mert azt kérted, András, inkább én süssek neked tököt. Tökpürét nem kellett volna vennem, de a leárazás meg a kialvatlanság, úgy látszik, összezavart. Elővettem a vájdlingot, a kék zománcos kisebbiket, és lefeszítettem a tetőt az üvegről. Sokáig ütögettem, míg az első adag cuppanva szétterült az alján. Utánaöntöttem mind a nyolcat, aztán három csirkepürét almával meg két sárgarépás pulykát. És ürültek a kisüvegek, gyűltek az okker- meg a narancsszínű kupacok, egybefolytak a marhahúsos brokkoli zöld halmaival meg a könnyeimmel.

Kitettem a vájdlingot, megcsapott a hideg. Bent is látszott a leheletem. Kotorásztam a kredenc aljában, találtam végül egy zörgő papírzacskót, lazára gyűrtem, és betettem a kályhába. Megépítettem fölé az aprófamáglyát, az égő gyufát óvatosan vezettem a szálkásra hasadt, hosszú szilánkok közé, mélyen be a papír alá, és guggolva néztem, ahogy meggyullad, aztán a darabonként rárakosgatott fahasábokba is belekap a láng.

A kutyán majdnem átestem, amikor kimentem a vájdlingért. Felnézett, forró nyelvével megnyalta a kezem, aztán visszaejtette a fejét, és hagyta, hogy átlépjem. Na, gyere be, mondtam neki. Átsétált az előszobán, bejött velem a konyhába, és úgy ment a sarokba, a kályhához, mintha ott a régi rongyszőnyeget csak az előbb hagyta volna el. Jólesett mellette, jó volt élő mellett ülni. Megsimogattam, ázott kutyaszagú lett a tenyerem. Elindultam kezet mosni, aztán inkább visszamentem hozzá, és hátrasimítottam a fején a szőrt. Nehéz volt a kosztól, nem hullott vissza, így még inkább medvére hasonlított. Szia, Mackó, mondtam, mire a rongyszőnyegre dobbantott a farkával.

Este eszembe jutott a régi fateknő, amit a holland a fészerben hagyott. Feltápászkodtam Mackó mellől, és behoztam, megfürdettem benne, megtörölgettem, és levagdostam róla a legnagyobb szőrcsimbókokat, aztán módszeresen, lassan kibogoztam a többit. Másnap a piacon bolhaport vettem, az ócskán meg nyakörvet és pórázt. Fiatal fiú árulta, zsíros nyakú zakók és opálosra karcolódott szemüvegek közül vette ki. A bőr repedezett volt, de erős, a karabiner kicsit rozsdafoltos. Fizettem, és kisiettem onnan, a sok gazdátlan holmi közül.

Ilyenkor, nyár végén, kánikulában mindig tele a Duna-part. Csupa idegen, városi ember fekszik a homokon, vonul a fák közt, ismerőst alig látni, legfeljebb a panziós Gyurit, ő Patrikot tanítja biciklizni az aszfaltozott sétányon. Fölé hajol, egyik kezével a kormányt tartja, másikkal az ülést.

Patrik majdnem elesett, Mackót nézte, nem az utat. Meg akart állni, hogy megsimogassa, a kutya már farokcsóválva sietett felé, pórázon húzott magával engem is. Hirtelen lassított, és leeresztette a farkát. Patrikék mögött Serif közeledett, jött a nagy kalapjában. Előtte horgászok cipekedtek, lehet, hogy a teli vödrök takarták előle a kutyát. Mackó utálja Serifet, holott régóta ő hozza neki a csirkenyesedéket a húsüzemből, nekem meg, ha sok a munka, hétvégi napszámosokat. A kutya mégis megmorogja, Serif pedig egyre jobban fél tőle, telefonálni szokott, hogy úton van felém, zárjam el.

Adjisten, kiabálta Serif. Patrik hátrafordult, Mackó megállt. Serif részeg volt, hangja fals, mosolya együgyű, Marikától jött, a parti söröző̈ből. Lemegyek a partra, megnézem már Marikát, a helyiek így indulnak hozzá. Korsó vagy pohár, kérdezi. Korsó, válaszolják a helyiek, kísérővel, teszik hozzá gyorsan, és Marika hátranyúl, kiméri a féldecit, aztán csapol.

Serif tántorgott, és magasra tartott kézzel, szélesen integetett. Lötyögött rajta a kinyúlt póló, az ujja visszacsúszott, le a válláig. Mackó gerincén felborzolódott a szőr, sose láttam rajta ennyire magas taréjt, aztán megugrott, a nyakörvön szétnyílt a karika. A karabiner az aszfalton csörrent, és a kezemben csak az ócska póráz maradt. Vissza, vissza, ordítottam, de Mackó már rohant, átvágott Gyuri és Patrik közt, a horgászok is szétváltak előtte. Serif karja megállt a levegőben, Mackó abba kapott bele, fenn, majdnem a vállánál.

Hé, ordította Serif, én pedig rögzítettem a magasan induló, hirtelen ereszkedő hangsort, a sikításnak induló bődülést. Mackó meglepődött, visszahuppant a földre. Figyeltem, ahogy szája felgyűrődik, villan az erős, egészséges fogsor, orrán a fintor a homlokáig fut. Serif egy útszéli fának veti a hátát, és az ép kezével a törzsbe kapaszkodik. Panziós Gyuri ugrik oda, a kutya nyakörvét kapja el, és nyújtott karral, hátradőlve áll, mint motorcsónak mögött a vízisíelő.

Ráközelítettem Serifre, karjára szorította a kezét, és nézte, nem csorog-e vér az ujjai közül, aztán Panziós Gyurira, ahogy Mackót húzza, majd hátrálva eltűnik a kép jobb sarkából. Helyére bámészkodók gyűlnek, míg Serif a fűzfának dőlve áll, mintha a testével védené a fát, aztán berogyasztja a térdét, és lassan csúszni kezd lefelé, le akar ülni, de megbillen, és oldalra dől, kalapja lehullik a fejéről. Serif fekszik, szorítja a karját, a fejét emelgeti, kancsalítva nézeget az ujjai alá, tenyerével megsimítja, dörzsöli a harapás helyét, de a kezét nem meri leemelni róla, hátha mégis véres alatta. Most körbenéz, magára eszmél, és sírva fakad.

Ennyi, kiabálja valaki, hát éppen ennyi együttérzést néztem ki magából, hallom egészen közelről. Az idegen felém fordul, beszél, remeg a dühtől. Knezich Károlyra emlékeztet az aradi tizenháromból. Nemcsak a szakálla ugyanolyan, a hátrasimított haja és a drótkeretes szemüvege is, meg a melankolikus szigor, amivel a szemembe néz. Ez tényleg Knezich, bár a ruhája más, sujtásos dolmány helyett csak egy tarka rövidnadrág.

Van-e itt orvos, kérdezte Marika. Mögötte a vendégei álltak, a söröző̈ből jöttek utána. Szőrös kis ember lépett elő. Megvizsgálta Serif karját, és bejelentette, hogy a seb nem mély,

de egy tetanuszt mindenképp javasol. Oltva van a kutya, bólogatott Serif, mert legutóbb arra járt, mikor Mackót az állatorvos ajtaján próbáltam berángatni. Segíteni nem mert, de ő szaladt át a benzinkúthoz megkérni Lacit, hogy fogja le a kutya farát, amíg az orvos kinn az utcán beleszúr.

Ő volt, a kutyát szándékosan ráengedte erre az emberre, kiabálta egy rasztahajú lány, nála volt a kalapom, azzal hadonászott. Tényleg, a kalapom. Akkor sodródott le a fejemről, mikor Knezichet otthagytam, és odafurakodtam Serifhez. Önvédelem volt, kiabálta egy másik nő, mert ez a hadd ne mondjam milyen ember inzultálta a hölgyet. A nő testes volt, feldúltan gesztikulált, vörös hibiszkuszok ringtak a fürdőruháján. Rasztahajú és Knezich rendőrt akartak hívni, a hibiszkuszos azt ígérte, hogy akkor ő majd mellettem tanúskodik. Nem kell ide rendőr, szerencsétlen véletlen volt, jelentette ki Marika, és neki elhitték. Visszaindultak a söröző felé, Serif is tápászkodott. Várj meg Marikánál, mindjárt jövök, hazaviszem a kutyát, és megyünk tetanuszra, mondtam.

A kocsiban beszédes volt, szájából alkoholgőz párolgott, résnyire letekertem az ablakot. Sose kapott tetanuszt, soha az életben, mondta, pedig lépett már rozsdás szögbe, elhajított gereblyébe, sőt, biciklivel egy nagy kupac lószarba is esett már, és nem lett baja, akkor miért pont egy agyondédelgetett kutya miatt kéne injekciót kapnia. Újra meg újra bocsánatot kértem, hagyjad már, ha megharapott, hát megharapott, mondta, miközben az ócskapiacról meg a rozsdás karikáról magyaráztam valamit, és kifelé figyeltem, kerestem az utcát, ahol jobbra kell fordulni.

Serif hátradőlt, fejét a váróterem falának támasztotta, kalapja hátracsúszott, szája felnyílt. Itt horkol mellettem. Miért is siettem annyira, miért rohantam haza a kocsiért, nem, előbb a szobába zsebkendőért, az mindig kell. Hol a kórház, álltam meg az ajtóban. Tavaly ősszel folyton ide jártam, mégse jutott eszembe, merre kell majd fordulnom a vasúti híd után. Hiába próbáltam felidézni a képet, csak az autó belsejét láttam, a fényesre tapogatott kormányt, a sebességváltó gömbölyű fogóját, és lenn a tövében a bőrredők közé hullott ötforintost. Aztán bevillant András térde. Az arca nem, csak a farmer kopásai a combján, utána megint a térde, ahol a legvilágosabb az anyag. Megnyitottam a Google-térképet, kapkodva belenagyítottam az utak hálózatába, de mind eltűnt, a képernyőn egyetlen átlós vonal maradt. Fotóra váltottam, földút barnás csíkja látszott, és zöld habfoltok közt a házam teteje, mellette a diófa és az ácsolt asztal sarka, körülötte sárgásra égett a gyep. Mi az a pötty ott. Kerek forma, határozott kontúrokkal. Nagyítom, talán a holland udvara még, nézem a dátumot, három évvel ezelőtti, nyári nap. És akkor eszembe jut a demizson, a tarka dróthuzallal körbefont hatalmas palack, igen, kinn felejtettük asztalbontás után. Üledékes, sűrű vörösbor löttyent benne, amikor András másnap megtalálta, és a konyhakőre tette, de a memóriában még mindig a füvön virít, mint egy céltábla.

Várunk, Serifnek dőlök, átizzadt pólójába fúrom az arcom, hogy elbújjak, és hogy ne csak el, hanem valakihez hozzá. A jobb zsebemben tartom a tiszta zsebkendőket, a balban meg a szétázottakat, így nem nedvesedik át rögtön mind. Kijjebb kell húzódnom, Serif derekától el, hogy be tudjak nyúlni a jobb zsebembe. Kihalászok egy szabályosra hajtogatott tisztát, visszacsúszom Serifhez, beszívom a szagát, és a légzését hallgatom. Ráz a zokogás, Serif csukott szemmel rázkódik velem.

Nagyon fáj? – kérdi egy női hang. A fekete-fehér, szilánkos mintán hófehér papucs és fehér nadrágszár. Bólintok, hogy igen, fáj. A papucs nem csosszan tovább, nem mozdul a láb. Felnézek, belemosolygok a pályakezdő riadt szemeibe. Azonnal a rendelő ajtajáig kísér bennünket, a zárba kulcsot illeszt, betessékel, aztán maga elé tartott kézzel megálljt jelez

Serifnek. Azt kéri, beszéljem rá a kedves férjemet, hogy várjon meg inkább odakinn. Végül megérti, hogy Serif a páciens, engem küld ki, és becsattan mögöttem az ajtó. Utálom ezt a csattanást. Először ketten mentünk be, a nyári munkák után. Végre rászántuk magunkat, már nagyon akartuk tudni, miért nem esem teherbe. A tumort véletlenül találták meg, illetve akkor már a tumorokat. Pesten előbb elment volna orvoshoz. Miért ide képzeltük el azt a nagycsaládot, miért vártunk itt annyit. Majd jön a gyerek, ha jönni akar, mondogatta, még legyintett is hozzá, mint az itteniek. Megtévesztett a bizakodó komótossága. Fiatal Matula bácsi, gondoltam, mikor először láttam azon a Mátra-túrán. Az utolsó kilenc kilométert egymás mellett tettük meg, több mint két óra volt, csupa emelkedő, de ott fel se tűnt, átbeszélgettük.

Befeküdt a kórházba, aztán inkább hazavittem. Láttuk a megkönnyebbülést az arcukon, mégis papírt toltak elé, hogy saját felelősségre. Mennyi zsebkendő, a nedveset a bal zsebembe rakom, és automatikusan nyúlok a tisztáért. Szorít a gyomrom, bizsereg a torkom, sose maradnak már abba ezek a rohamok. Pedig mindegyikről azt hiszem, hogy az utolsó.

BORSODI L. LÁSZLÓ

ŐSZ VAN, MEGFÁZOL![1]

Reggel fél kilenc. Hívlak telefonon, ahogy tegnap megbeszéltük. Hívlak, nem válaszolsz. Pedig visszakérdeztél, biztos-e, hogy pontban fél kilenckor. Újra kicseng, nem veszed fel. Nem tudom, miért olyan fontos neked, soha nem értettem, miért kell pontos órát mondanom.

Fél tíz. Újra hívlak, újra kicseng, újra semmi. Vajon hol vagy? Mit csinálsz, mi történhetett veled? Mert nemcsak megígértetsz, pontos is vagy. Te vagy maga a szabály. Most mégis mi lehet, hogy nem jössz, nem hallózol?

Fél tizenegy. Cseng, cseng, cseng – hol vagy? A pulzusszámom egyenletesen emelkedik. Biztos félrenyeltél. Olyan nehezen nyeled az ételt, még a vizet is mostanában. Biztosan félrement egy falat, most teát iszol, arcod már nem olyan vörös, és jössz, de mire a készülékhez érnél, elhallgat. És ott állsz bosszúsan, de nekem most mennem kell.

Fél, nem, negyed tizenkettő. Nem tudok egy teljes órát várni. Sokáig némaság, nem cseng ki. Most már a vonal is! A mindenségit! De aztán végre. Végre szól, ritmikusan jelzi, hallhatod, hallhatnád. Fél kilenc mióta elmúlt, három órája volt fél kilenc, s még mindig nem tudtunk beszélni, pedig mennyire a lelkemre kötötted, hogy pontosan hívjalak. Talán kimentél a postaládáig az újságért, megszédültél, elestél, s most nem tudsz felkelni. Próbálkozol, de nem megy. A jobb oldaladra fordulsz, a jobb könyökedre támaszkodsz, de lábadban az izmok nem bírják. Most fordulsz át, most a ballal akarod, így sem. Pár másodpercig hanyatt fekszel. Ősz van, megfázol, mi lesz? A szomszédért kiabálsz. Ha otthon van is, meghallja a hangod?

[1] Az *Estére megöregszel* című ciklusból.

Fél egy, fél kettő, hiába minden. Még mindig egy óra, amíg autóba ülhetek. Hallom, hogy cseng, hallom, nem veszed fel, mégis addig tartom, míg sípolni kezd. Most valakik, biztos, bementek hozzád. Pedig a kapud mindig zárva, gondosan bezárva. Szólnak-e hozzád? Mit kérdeznek? Kérdeznek-e? Mit akarhatnak tőled? Miért mentek, miért éppen most? Alva találnak? Vagy látják, hogy fekszel az ágyon, és a plafont nézed? Megismered-e őket? Meddig maradnak? Mért nem mennek már?

Fél három, lehet, már három… nem tudom… nyitom a kaput, a bejárati ajtót, kezem megremeg. A konyhán keresztül a szobádig lüktet mindenem. Ülsz az ablak előtt, nézel ki az utcára, hangom nyugodt marad. Itt vagyok, mondom.

Milyen jó, hogy jöttél! Egész délelőtt vártam, hogy hívjál, fiam.

KALÁKÁSOK

„Lombom, ami lehullt, sohse hajt ki…"
(Babits Mihály)

Fűrészelik, vágják a fát, dobálják be a fészerbe, sorba rakják, izzadnak a kalákások, akiket azért hívott, mert ő már nem bírja, de össze kell vágni, száradt az udvaron már eleget, és be kell hordani télre, szépen sorba, mert mindjárt itt az ősz, és jön a következő adag méteres fa jövő télre, amit majd szintén az udvaron kell összerakni, hogy ázzon-száradjon jövő nyárig, botjára támaszkodva nézi, hogy fűrészelik, hasogatják, dobálják be a fészerbe, nézi az erős férfiak kezét, izmos karjukat, ruganyos lábukat, a munka ritmusát, amikor az erdőket járta, ezek a fák is még gyökereikkel a földbe kapaszkodva biztosan álltak, zöldelltek, törzsükön rovarok mászkáltak, koronájukban mókus szökellt, ők se hitték volna, egyszer idejutnak, darabokra, szálkákra szakadnak, s ilyen engedelmesen válnak részekké, hagyják magukat, hogy emberi kezek dobálják, rakosgassák, áll, botjára támaszkodva hallgatja a kemény, jóságos kalákásokat, ahogy munka közben egymással vidámkodnak, s látja, közben milyen könnyen bánnak a tűzre szánt élettelen fákkal, fűrészelik, vágják, dobálják, sorba rakják, nincs megállás, nincs pihenő, mert mindjárt esni kezd, s ha nekifog, szakadatlanul csak zuhogni fog, csupa víz lesz kalapjuk, ingük, nadrágjuk, cipőjük, sáros lesz mindenük, áll, botjára támaszkodva érzi, mindjárt itt az ősz, és jön a tél is, hogy már nem, már soha nem lehetnek olyanok ezek a fák, mint ahogyan az erdőben látta valaha őket, árnyékot tartva a vándornak, menedéket adva az állatoknak, fűrészelik, hasogatják, dobálják, rakják, áll, botjára támaszkodva a távolba néz, mindjárt tűzbe kerülnek, ontják a meleget, szénné, parázzsá, hamuvá, füstté lesznek, füst és hamu, por és hamu, s már messze, nagyon messze járhatnak a vidám, szorgalmas kalákások.

KÖZELEBB

Kezdetben a templom tűnt távolinak, ahogy az Úr egyre közelebbinek. Majd az üzlet került elérhetetlen közelségbe. Átmenni az utcán a szomszédhoz. De minek? Vagy zárva a kapuja, vagy alszik, vagy meghalt.

Most már a háztól a kapuig, végig a járdán is egyre hosszabb. Vissza, hátra a farakásig, a kertbe végtelen, a mohás pincelépcsőn már nem lehet visszajönni.

Legalább a bejárati ajtóig és a konyhába vissza: ott még meleg vacsora párája száll. S aztán újra a szoba: a kályha lüktetése, a szék, az ágy, guruló pirulák, párnányi öröklét.

És este lesz. És reggel.

BALÁSSY FANNI

KISZUGLÓ

Lacinak

A busz mellett pazar házfal suhan,
nagykövetségek, díszes paloták,
egy nap majd a miénk lesz az egyik,
de lemondunk róla hamar, mikor
kiszámoljuk, hány négyzetméteren
kéne takarítani. Felmosó-
vödör a szoba közepén: vártál.
A padló gyöngyvirágtól illatos,
serpenyőben hús sül, az asztalon
teríték, ikeás villa, kanál.

Egyetlen szoba, egy cselédlakás,
benne ágy, szék, kád, szelektív kuka,
tanuljuk, mi műanyag, s mi papír.
A galérián egy üvegszemű,
kiterített barna medve henyél,
s por lep mindent kiirthatatlanul.
Fenyőág Bosnyák téri piacról,
pár aranyszínű, apró üveggömb,
néhány könyv, két fazék, egy jénai,
mindössze ennyi a tulajdonunk.

Bár Kiszugló odakint didereg,
mi nem fázunk a konvektor körül.
Megszoktuk már a másik lépteit,
összehangolt lélegzetvételünk
felolvasztja a deret, zúzmarát.
Még néhány hét, és elkészül a könyv,
s ha feléltük az ösztöndíjadat,
akkor majd újra hazaköltözöl,
s én péntekenként vonatra szállok,
hogy pár órára viszontlássalak.

Ha vége az órámnak, hívlak is.
Egy éve már, hogy ismét otthon élsz,
azóta nagy a zaj, fojtóbb a szmog,
a mozipénztárban csak egy jegyet
kérek, és kisadag kukoricát.
Szavakból formált tested vonszolom
magam után, s megmutatom neki
a kihalt város másik szegletét.
Zuglótól távolodva robog a
Dunán át a sárga negyvenhetes.

DARVASI LÁSZLÓ

ÁRVASÁG, VIDÉK

Voltak otthon nekünk mindenféle térképeink. Rengeteg órát töltöttem el tépett szegélyű, szakadozott, különösen izgalmas állagú térképek előtt, és ezek a királyi Nagy-Magyarország térképei voltak leginkább. Furcsa, egzotikus országalakzatokat mutattak, a Horthy-korból maradtak ránk, Csonka-Magyarország, a bécsi döntések illékony alakú Magyarországai, a „mi lett volna, ha" Magyarországa, a „ha ez legalább megmaradt volna" Magyarországa. Megőrizte a mappákat a fogyatkozó, így-úgy bővülő, sorscsapásokkal sújtott család. Átvészelték a legsötétebb ötvenes éveket is, pedig biztosan komoly retorzió járt volna, ha egy váratlan házkutatás során rájuk lel a szolgálat. Aha, a bűnös nacionalizmus melegágya. Ahogy szőnyegen hasalva nézegettem ezeket a térképeket, megtanultam sok egykori magyar város román, szerb vagy szlovák nevét. Magyar városok, írom, magyar városok – is.

Kosice. Oradea. Novi Sad. Vojvodina. Satu Mare. Cluj. Tízéves vagyok, a hetvenes évek legeleje telik, bármikor megmondom, hol van Satu Mare, Lendava vagy Bratislava.

Aztán megint csak tíz év múlva egy széki házban nézzük a helyi táncokat, a legényest. Kimegyek cigarettázni, szorongok, gomolyog a kertek alatt a hideg. Kijönnek a székely fiúk is, egyre hűvösebb az est a hegyek között, külön állnak. Nem szólnak hozzám, én se hozzájuk, hová kellene nyomni a csikket.

A diktatúra, jelesül a szocializmus, konzerválta a traumát. Konzerválta a traumatikus embert, annak fájdalmát. Adott helyette mást, neki tetsző traumát, Trianon nincsen, szegénység volt, már az sincsen, osztályharc van, holokauszt módjával.

A vidékiség sokkalta mozgékonyabb fogalom annál, mint hogy csak Pest és a fővároson túli világ, a népi és az urbánus jelleg elválásai alapján definiáljuk. Dzsóker. Trianon, amelynek fájdalmáról a szocializmus nem akart tudomást venni, vidékivé tette az anyaországtól elszakított erdélyi, partiumi, délvidéki, felvidéki vagy kárpátaljai magyarságot. A centrum a trianoni felosztásban Magyarország lett. Az úgynevezett anyaország.

Kádár nem akart tudomást venni a párizsi szerződés okozta nemzeti sokkról, annak hosszúra tervezhető történelmi hatásáról, illetve nagyvonalú internacionalista gesztussal rábízta szomszédos elvbarátai kényére-kedvére az elszakított magyarság sorsát. A kolozsvári, nagyváradi, kassai magyar vidéki lett Magyarországról nézve. Vidéki lett az egész Felvidék. Nem volt többé szerves, autentikus tartozék. Magyarok, akik kívülállóvá váltak, és hányszor.

Vidéki az, aki helyett elintéződnek a dolgok, aki helyett döntenek. Vidéki nem vesz részt, hanem visel. Elvisel, (nota bene!) tűr. De hát a fogalom az anyaországon belül is természetes módon használható. Hogy ugye Pest a centrum, de a szegedi, szekszárdi vagy abádszalóki polgár, lakos pedig, aha. Minden fontos társadalmi, egyéb kérdés a fővárosban dől el, fővárosom az ország szíve. Ami fontos, jelentékeny, ami szép, ami érték, Pest.

De mondjuk Bécsből nézve Budapest micsoda? Nemde vidék, hetyke, érzékeny kurucbarbárok furcsa metropolisza? Mondjuk Londonból, Párizsból, Berlinből, mit

ne mondjak, New Yorkból nézve micsodák vagyunk? A magyarok egzotikusak, bennszülöttek, furcsák, kiszámíthatatlanok, törtetők, megbízhatatlanok, mögötted lépnek be a forgóajtón, de előtted ugranak ki. Kérlek, nem túl zsíros ez a gulyás? Nahát, ez a disznósajt?

A délvidéki magyarok tettek egy finom, ironikus gesztust – náluk kevesebb kisebbség szenvedett többet – abban a viszonylagosan élhetőbb, a kultúrát, az utazási lehetőségeket szabadabban kezelő titói rendszerben. Tolnai Ottóék találták mondani, és ebben akadt nem kevés fricska is, hogy de gyerekek, nekünk azonban, nem úgy, mint nektek, van tengerünk. Tenger, értitek? Persze, periférián élünk. Persze, elszakítva egzisztálunk, persze, de mégis eljuthatunk a mindhez, a beláthatatlanhoz, a fölbecsülhetetlenhez, a kvázi végtelenhez, mert a mi centrumunk a tenger, a fehérkék fodrozódás, kósza, vijjogó sirályok, csillanó napfény, pálmák, Korcsula, harapós lányok Montenegróban. Triesztig elér a kezem, barátom, onnan pedig szinte már látszik a digók földje.

Domonkos István *Kormányeltörésben* című verse biztosan benne van a huszadik századi magyar nyelvű költészet legjobb tíz verse között, és ha úgy veszem, sokkal összetettebb, rétegesebb mű az *Egy mondat a zsarnokságról* című opusnál. A *Kormányeltörésben* olyan vers, amelynek narrálója mögül kihátrálni, elveszni látszik, pedig mennyire ott van, nagyon is ott van a történelem. Ez adja a drámaiságát. Meg persze a rontott nyelv. Az a másik, az illyési repetitív listázó, amely mögött nyilvánvalóan ott dohog és izzik a történelem, mégpedig mindenestül, mint például a *Nemzeti dal* mögött. Költészet, melyet végül is a politikai indokoltság, a korlátozhatatlan szabadságvágy támogat, s így lesz a szabadság reprezentatív kiáltványa. Centrumvers. A *Kormányeltörésben* akkor is a vidék hangján szól, ha Milánóban, Frankfurtban vagy Stockholmban dadogja el a nyelvet, hazát, történelmet, egyúttal centrumot vesztett, s egy jelentős közösséget szimbolizáló lírai én. Vidékvers. A vidékiség fanyar himnusza. Jut eszembe Tolnai egy verseskötetének címe: *Vidéki Orfeusz*.

A centrum kirakatba ír.

A vidék a reménytelenbe.

Amikor a konzerválásra ítélt, traumatizált lélek fölébred, amikor szabadon artikulálhat végre, láthatóan tele van haraggal, az elárultatás évszázados fájdalmával és indulatával. Én, én vagyok a magyar, aki megszenvedtem azért, hogy az maradhassak. Helyetted – aki az anyaországban sasszézgattál – is szenvedtem. Míg te operáztál, míg te hétvégéken, szabadnapokon, ócska kis bulikon gondoztad a magyarságodat, míg te évi egyszer, március idusán, a dagadó melledre ziherejsztűzted a trikolórt, én titokban hallgattam a Kossuthot, könyvet és gyógyszert csempésztem, Himnuszt énekeltem, román öklöt szenvedtem, és vacsoránál csak mutogattunk, mert a lehallgatókészülék kilógott, bazmeg, a csillárból, csaknem a zöldbablevesbe. Neked a magyarság hobbi volt. Mi kvázi vértanúságot szenvedtünk.

Mi hangzik a másik oldalról? Román. Átjön hozzánk a román, és.

Vannak írók, akiknek problémát jelentett a vidéki származás. Nem szűnő kisebbrendűség a viszonylagos siker ellenére is. Mint aki azt várja, hogy a hely, az a bizonyos genius loci igazolja a tékozló – legkisebb, legügyesebb – fiú messzire futását. Adjon fölmentést neki, hogy olyan távolra jutott, a csillogásba. Értse meg, és ne nehezteljen, hogy ha haza eszi a fene, a vállán konfetti csillog.

Soha nem éreztem ehhez hasonló problémát. Nem is érdekelt. Bejártam Európát, Amerika egy részét, Budapest történelmi belvárosában élek, vidéki, azon belül is alföldi maradtam. A legszebb föld nekem a sík, a kietlen semmi se föld, a sárgán hullámzó, a gyakran szik marta fehéret mutató tarló, ez az otthonom. A nyílegyenes kanálisok, a lapuleveles

árokpartok, a nincs himnuszát zümmögő kis füzesek, olajfák, melyeket ligetnek azért nem nevezhetnék, csoportosulásai. Állathangok. Kárál a tyúk, Mozart. Kútvízben csobban a láncos vödör, Bartók. Biciklik a kocsmák előtt, Schumannok. Árad a Tisza, Vivaldi.

De van egy hang, amit most kiválasztottam. New Yorkról mondják, hogy az a város, amely soha nem alszik. Éjjel-nappali működés, erős hangszennyezés még éjjel háromkor is. Örök zsongás, dudák, a kamionok hajókürtjei. Egy vidéki város már naplementekor elájul. Vergődik kicsit, hat óra után már biztosan nincsen. Ha áll az ember a ház előtt, néha most is meghallja a vonatot. Sípol vagy dudál, nem tudom, az estben a hang elvékonyul. De elér másfél kilométerre is. És aztán csattog, kattog, elfut. Az alföld vonata. Olyan, mintha tartana valahová.

PODMANICZKY SZILÁRD

ÉLETET A KÉPEKNEK!

Elhúztam a függönyt, és kinéztem az ablakon. Hatalmas tehenek ballagtak az utcán, gömbölyű hasuk csónakként ringott a patákkal fölvert porban. Tele voltak fűvel. És ahogy később megtudtam, a négyrétű gyomorban ide-oda pakolgatták a füvet. Jött utánuk egy hastáncosnő. Varázspálcát fogott a kezében, azzal terelte a teheneket. Mint egy kis pillangó, úgy röpdösött a fűvel teli hasak között. Nagylány volt, és csinos. Néha kiábrándító mackónadrágot viselt. Ha fújt a szél, lobogott rajta, mint egy zászló. Itt véget is ért az ismeretségünk. Hetente egyszer-kétszer kisétált az ablakkeretből.

Ballagtam a kocsiúton, száraz homok a keréknyomokban, középen fűcsomók. Az út jobb szélén búzatábla, a kék búzaszálak tövében vöröslő pipacs. A verebek ide-oda pattogtak a kihullott búzaszemek között. Balról méhek zümmögtek a gyümölcsösben, amit fenyőfából hasított léckerítés ölelt körül. Tombolt a nyár. Az égen vakító felhőgömbök burjánzó formái. A házat gőzölgő csend vette körül, miután a kutya elhallgatott. A gazda kiállt az ajtóba, és nézett. Ha kérnék egy pohár vizet, a kannafedőbe töltene, és nem kérdezne semmit, csak nézne. Láttam a szemében, nem tartozom közéjük. De akkor hova?

Gyerekkoromban időnként elhagyta a számat egy mondat, amit hosszú csönd követett. Egy érzésről beszéltem. Azt mondtam: Most jól érzem magam. Ültem, és jól éreztem magam. Meg kellett tanulnom, hogy az érzelmeim hullámzása a boldogságérzettől a hatalmas intenzitású lelki fájdalomig terjed. Bejárták a teljes amplitúdót. Érte vagy ellene küzdeni értelmetlen, sem létrehozni, sem megszüntetni nem lehet, akadály nélkül hullámzanak bennem az érzelmi tónusok. De bíztam magamban, és a tapasztalat is azt mutatta, hogy a cselekvés az egyetlen út a két jó vagy két rossz között. Kibírni, élvezni, kibírni, élvezni… És azt csak sejtettem, hogy elveszni igazán a bizalmon keresztül lehet.

Most, hogy újra a gyerekkoromról írok, be kell számolnom róla: két nappal ezelőtt ismerősnek jelölt a Facebookon Pisti. Azonnal visszajelöltem, és már írt is: Hogy lehet, hogy emlékszel rám, mikor negyven éve nem találkoztunk? A fénykép alapján nem is emlékeztem, írtam, de az adataid szerint ott születtél, ahol én, és a születési dátum alapján pont a volt osztálytársam öccse lehetsz. Aztán még váltottunk néhány szelíd mondatot, hogy itt él tőlem harminc kilométerre a Balatonon. Éjszaka leveleztünk, az emlékképek csak úgy suhogtak a kis asztali lámpa mellett. Utcák, kerítések, gömbakácok és az a végtelen alföldi táj, ahol mindig van hová menni.

Nagyapámék sokáig tanyán laktak, ahová biciklin gurultunk látogatni. Egy saját biciklink volt, egyet meg kölcsönkértünk. Én a csomagtartón kaptam helyet mint jól szállítható, kevésbé törékeny poggyász. Szép fás tanyán laktak a nagyszüleim, árnyékot adott a jegenyenyár, a hosszú akác és a lompos ecetfa. A tanyához külön behajtó vezetett a kocsiútról, a kocsiút és a tanya között pedig a gyümölcsös zöldellt. Volt benne szilva, meggy, cseresznye, alma, de főképp szőlő, a sorok között zöldségek, bab, borsó, saláta. Amott ribizli, piszke. A kertet tüskés akácágakból összedrótozott kerítés ölelte körül. A házzal szemben, az udvar másik oldalán állt a tehénistálló, mellette a disznóólak, jobbról meg a kutyaházak. A kutyák koloncot viseltek a nyakukban. Az udvar közepén a mélységes mély gémeskút, amiből nyáron is jéghideg friss vizet mertünk a vödörrel. A kút kávája mellett az itató. Ezek az emlékképek már csak három ember fejében élnek, és hiába írtam le, a múlt élménye nem átadható. Hiányzik az a szenvedélyes zsongás, amivel az összes többi emlékkép körülöleli. A távoli halastó, a kisvasút és a barátok föltámaszthatatlan emléke.

Több mint negyven év után találkoztunk a kisiskolás osztálytársaimmal. Volt, akit nem ismertem meg, egyetlen vonása sem emlékeztetett a gyermekarcra. Az egykori napló alapján haladtunk, mindenki elmondta az életét. Aki már meghalt, arról nem tudtunk semmit. Az életüket hallgatva mérhetetlen szeretetet éreztem iránt uk, amit csak egy teljes élet iránt lehet. „Én nem szerettem tanulni, mondta Marika, ezért nyolcadik után dolgozni mentem. És most is dolgozom." És leült. Mintha elmulasztottunk volna egymásnak segíteni, odafigyelni, mintha igenis átlátszó lenne a földgolyó, és bárki bármilyen messze él is, látni lehet a napjait, a kezét, amivel reggel lehajtja magáról a takarót, amivel tányért tesz az asztalra, pénzt számol és gondolkodik, és félreteszi jövő hónapra az aprót. Ezek után elmondani az én kalandos életem fordulatos epizódjait? Te jó ég, gondoltam, milyen bőkezűen bánt velem az élet. Nap mint nap látom ezt a tükröt, és nem ereszt. Látom az életüket, szemközt az enyémmel. Pálinka, rántott hús, fülzúgás.

Mit jelent vidéken élni? Azt, hogy nagyon korán kell kelni ahhoz, hogy díjat vegyél át a fővárosban. Reggel még hideg van, ezért pulóvert és kabátot is húzol, napközben viszont már húsz fok felett, izzadsz a pulóver alatt, csak a kabátot hajtod a karodra. Táska van nálad, a fővárosiak üres kézzel sétálnak. A papírjaid a kis zsebben. Minden koldusnak adsz pénzt, és amikor bemennél egy nyilvános vécébe, rájössz, elfogyott az összes apró, és húszezrest nem váltanak a budiban. Egyedül ebédelsz, hallgatod a város zaját. Még van három órád a vonatig, mert ősszel ritkították a járatokat. Céltalanul lézengsz a kitüntetéssel a táskában, nézed a fényeket, mert művész vagy. Leszólít egy kifestett nő, de nem érted, mit mond, mert órák óta nem szólt hozzád senki, ezért majdnem visszakérdezel. Otthon ez nem eshetne meg veled, ott minden perced ki van számítva, és ha este vacsora után kinyitod a palack bort, elégedett vagy, mert tudod, hogy ma megint haladtál valamit. Itt viszont

nem tudod kinyitni a vonat ajtaját. Hiába jött el az idő, hogy fölszállj, elfelejted, hogy már nem kilincsre, hanem gombnyomásra nyílnak az ajtók. Itt elmegy melletted az élet. A vonat elindul, végre jó kerékvágásban haladunk, vissza a helyünkre. A kalauz nem beszél hozzád, csak köszön, mindketten tudjátok, mit kell tennetek. Minden kép ismerős, amit a vonatablakból látsz, fejben is tudnál hazáig utazni. Amikor megérkezel, már sötét van, a kabátot föl kell venni a hideg miatt. A táska a válladon, kezed a zsebben, és úgy tíz lépés után újra otthon vagy.

Kelt Balatonbogláron, 2020 szeptemberében, aznap, mikor metszőollóval vágtuk le a hajam.

VASS TIBOR

JÁJ, CICA, EGYEMASZTA

A konzorciumot Kondorciumnak hallja, számára annak van értelme. Jájnak mondja a jajt, nem áll a tűvel sehogy, amit vidéke szénakazláról lehetne. Szúrja pedig ez-az színszemét. Szarja szín, árokzsírja nem szemét. Káneszmirdát a felszedők felszedék. A tű az szedőfej. A jáj az tájszó. A Kondorcium felfújja táj-szelét. Színt jelöl, a szedő fejének színét, amikor ezt a sort szedi, csokorba másokkal, konzorciumi tagoknak, engeszvesztegetésül. Ismerősei közt akad színszemét fajta, az is lehet, színmagyar, cseles, minden jájjal kent úrinép. Nem Kondorlatos, hízelgő jájkák álmából csöngetik icit, picit. Egy engeszvesztegető nem áll meg vidéke szénakazalszeme, színe előtt se. Sehogy nem kazaláll, amit róla. Semhogy sem álkazal. A kazalállt kazallálnak hallja, számára annak van értelme. Nem tudja a tű ahogyanját se, hátráltatja több minden. Hátra állat álltatja, úgy hívja, Sehogyse. Az álltatjákat áltatjának hallja, nem igazi hajó-végnek, számára annak van értelme. Sehogysének hívjáj utóbbi macskáját. Tűfontos hívjáj-helyzetből született utóbbi név, tűfontos hívjáj-helyzetben kérdezi kazalvalaki, hogy hívjájja azt a macskát, azt az egyik utóbbit. Vidékhelyzetbe hogy hozná. Rávágja, sehogyse. Attól kezdve Sehogyse, tűfontos helyzetszülte utóbbi macskája felkapva fejét, üzen, jáj, hallgatni kíván Sehogyse nevére. Kondorcica haj, hová lett havaj, vidéke havajában jobban bíz régente, mint ahogy bíz mostanában, jáj. Mennyi is a magyar igazság, hallatja a konzorciumvirátus. Stégente szeretné számolni parton az időt, de nem áll ott egy stég se, jáj, közeli városában sem neki a zászló. Jájjó lesz szórend, jájjó lesz a jájdejó, annak az állásáról beszél, sehogyse. Azt hinné ember, pedighogy. Pedig semmijét a közeli város szinte sehogyse. A szintét el is hagyhatjuk, csak tompítás végett jájkodik bele. Hogy az indulatok essenmenjenek lejbelebb. Vidéke csak-csak, úgy ahogy, számára annak van értelme. Értelme van még a kutyaszarszedésnek, mert feljön medermélyből az a szó,

hogy árokzsír, meg feljön a feledhetetlen káneszmirda, jáj. Városa vidékén a kutyaszart árokzsírnak szedik meg káneszmirdának, micsoda feljövés, naháthogymégis, árokzsír, káneszmirda, miért nem rögvest kutyaszar. És nem is akart fejlövést mondani, pedig sehogyse szó, ami afelé nem lenne elírható. Nincs is rá szó, a vidék egyik lényege, hogy minden Sehogyse egyszer volt bután kutyavásár. A másik meg, hogy képszer ugyanabba a folyóba mégiscsak képhetünk. Ha hiszünk a mélek mélekvándorlásában, akkor az a mél, melyben közli közeli városa, hogy jobb, ha elmegy havajra, nem is mélként létezik. Árokzsír az vagy káneszmirda a javából, a megképzett különbség vidéke és városa közt. (Kondorciumnak nincs is mit hozzátennie, a kép elképülten kazlódik be a tű celziusz fokába. Végleg.)

CSABAI LÁSZLÓ

HŰBÉRESEK

– Meggyógyult, Hudák elvtárs? – kérdi a párt megyei első titkárától Simon Elek, a propagandaosztály vezetője.

– Igen. Azt hiszem. Nem tudom – feleli az első titkár, és a Magyar Közlönyt letéve fájdalmasan néz a beosztottjára. – Ahol eddig fájt, ott most is fáj. Máshogy, de fáj. Főleg, ha megfordulok. Attól félek, a rák fölfalta a vakbelem, és már nem lehetett vele mit kezdeni, csak visszavarrták a műtéti sebet, és elhitették velem, hogy a beavatkozás sikeres volt.

– Ilyet csak nem csinálnak!

– Üljön le, Simon elvtárs. Kér egy kávét?

– Köszönöm, de épp az előbb...

– Na, még egyet!

– Már hármat ittam ma, ennél több nem enged elaludni.

– Három kávé egy nap… Valódi kávé... – mereng el Hudák. A panorámaablakhoz csoszog.

A nyárligeti pártház nem illik szecessziós-eklektikus környezetébe, de kétségkívül impozáns. Mint egy kurta száron lévő méretes buzogányfej. És tiszta üveg. A nép irigyli a sok fényért a káderekt, akik viszont szenvednek a napfénytől, mert májustól szeptemberig szaunává melegszik az épület. Hiába van központi szellőztetőrendszer.

– Tudja maga, Simon elvtárs, mikor ittak kávét a háború előtt a bokortanyaiak? Lakodalomban. De akkor is csak Franck cikóriát. Fejenként egy csészével. A bort is kimérték. Nem volt ám szabad töltögetés. Négy embernek egy kancsó nova, és slussz! Még azért is hálásak voltak. Mert hétköznap csak kútvizet ittak. Vagy teát kenyérhéjból. A tízholdas gazdák tartottak tehenet, a törpebirtokosok kecskét, de minden csepp tej ment a piacra. Különben miből fizették volna ki a földadót? A tányérba meg leginkább csak sztrapacski került. Tudja, mi az?

– Igen. A feleségem szokott…
– Mit tesz a sztrapacskira?
– Császárszalonnát, hagymát, túrót…
– Akkor egy kanál zsírban felpirították, és kész. A puliszkához is csak annyi jutott. A laskatésztára egy kis cukor meg prézli. Egyebet nem is ettek. Legfeljebb krumplilevest szalonnabőrrel. Meg köménymaglevest. Ma meg sör, bor, pörkölt, gulyás, hot dog szakadásig! Hízik is a nép. És mégis elégedetlen.
– Nem mindenki.
– De sokan. Jó dolgukban! Vagy mert unnak minket. Ezért kell bevezetni ezt a demokráciát. Hogy bebizonyítsuk a népnek: szabadság van. Olyan szabadság, amilyenben még sosem volt részük. A pénteki választásról jött beszámolni?
– Igen. De ez még csak a jelölőgyűlés volt.
– Vagyis arról. Hallgatom, Simon elvtárs.
– Hatkor kezdtünk a Krúdy moziban, ahogy meg volt hirdetve. Az első beszédet Sáros József elvtárs tartotta. Volt abban minden, mint a bazárban: hogy a költségvetési egyensúly, hogy a termékszerkezet-váltás, hogy az egyéni érdekeltség… meg a szakszervezet meg az osztályöntudat, a KGST, a Varsói Szerződés, a Népfront, a munkaverseny, a brigádmozgalom, a bürokrácia, ami ellen küzdeni kell…
– Most is részeg volt Sáros?
– Ivott előtte. Azért a szavakat érthetően ejtette. Csak a végén csuklani kezdett. Utána jött volna Balogh Tivadar, akivel le akarjuk váltani ezt az alkoholista fajankót, de felállt egy Szita Ervin nevezetű jósavárosi horgászboltos, és az egybegyűltek figyelmébe ajánlotta Boldogh Vilmos okleveles lótenyésztőt, akit mindenképp meg kell hallgatni, mert a törvény már megengedi a…
– …spontán jelölést. Így van. Tudtam, hogy baj lesz ebből! Boldogh persze, gondolom, jól beszélt.
– Logikusan, összeszedetten. A tényekre és feladatokra összpontosítva. Hol kell folytatni a járdaépítést, az útépítést. Hol lehetne építkezési telkeknek, hol víkendtelkeknek parcellázni. Honnan szerezzünk jó áron játszótéri felszerelést.
– Ahogy szokták ezek az izgágák. És Balogh Tivadar? Ő hogy beszélt?
– Sehogy. Azt súgta nekem, hogy elment a kedve az egésztől. Így Boldogh után rögtön szavaztattam. Boldogh kapott 275 voksot, Sáros 4-et, Balogh nullát. Boldogh és Sáros lesznek a képviselőjelöltek.
– Vagyis a tervünk becsődölt.
– Nem csődölt be. A párt célja, hogy a demokrácia erősítése érdekében lehetőleg többes jelölés legyen. És többes jelölés lett. Az is célja a pártnak, hogy ideológiailag az ő politikáját követők kerüljenek az országgyűlésbe. És Boldogh párttag. Aktív tag. Az is célja a pártnak, hogy megnyerje a magánvállalkozókat. És Boldogh maszek. Sikeres maszek. Az meg a mi célunk volt, hogy Sáros bukjon meg. És ez sikerülni fog, mert már a jelölőgyűlésen is leszerepelt.
– Hát igen… ha így nézzük, akkor nincs baj. Nincs baj – mondja Hudák, és a tarkóját vakarva visszaül az asztalához. Gyűrött arcáról az sugárzik: Baj van.
– Hudák elvtárs…
– Igen?
– Mi a gond? Látom, hogy valami…
– Rámászott.
– Ki? Kire?

– Takácsné.
– Az szokott. Minden pesti vendégre.
– Mintha azok csodalények lennének.
– Özvegy szegény.
– Meg ribanc.
– Az. De jól tartja magát.
– Most Futtingert, a Reggeli Hírek leküldött tudósítóját nézte ki magának. A férfi már a mozi vécéjében megdöngette. Ettől és a büfében lehúzott konyaktól Futtinger úgy elkábult, hogy rosszul diktálta le az eredményt a szerkesztőjének. Úgy, hogy Balogh és Sáros a két befutó. Boldogh, Balogh: összekeverte. Hasonlít a két név. De ez nem mentség. Na, rosszul jelent meg másnap a lapban, és a tegnap esti tévéhíradóban, ahogy felsorolták mind a négyszázötven képviselőjelöltet, megint rossz név szerepelt. Ekkora blamázs!

Simon Elek arcán kárörvendő mosoly jelenik meg. Aztán belévillan, hogy ő is azok között van, akik szégyenbe kerülhetnek. Ezért inkább keresztbe fonja a kezét, és összeráncolja homlokát.

– Valamit nem értek, Hudák elvtárs. A hivatalos jegyzőkönyvet és másolatait éjfélkor futárral elküldtük a pártközpontba, a kormányirodára és a választási központba. Az eredményeket pedig telexen a MTI-be. Nem érkeztek volna meg?
– Mindenhová megérkeztek. Ez egészen bizonyos. De az újság szerkesztője baszott megvárni az éjfélt, az MTI összefoglaló jelentését, és azokat az adatokat közöltette le, amiket a tudósítók bediktáltak. És a tévéhíradó szerkesztője is baszott utánajárni az eredményeknek, felolvastatta azt, ami a Reggeli Hírekben megjelent.
– Hát… kínos. De azért nem a világvége. Elvégre sajtóhibák előfordulnak. A tévé és az újság kiad egy helyesbítést.
– Természetesen gondoltak erre a pesti (és Hudák ösztönösen felfelé mutat a kezével) elvtársak, de van néhány gond. Az egyik: spontán és eredményes jelölési kísérlet csak itt, Nyárligeten volt. Ami még talán nem baj, de nagyon nem lenne jó, ha elterjedne a híre.
– Hát igen, ha helyesbítgetnének, felkapnák az emberek rá a fejüket.
– …ha elterjedne a híre, hogy a népnek nemcsak joga van képviselőjelöltet állítani, de nálunk élt is ezzel a jogával, a következő választásokon, öt év múlva, elkezdenének az elégedetlenkedők országosan szervezkedni, és mindenütt spontán jelöltet állítanának. Ettől már csak egy lépés, hogy pártot alapítsanak! Márpedig így a pártnak, a mi munkáspártunknak nehéz megtervezni az országgyűlés összetételét. Márpedig azt tervezni kell! Hiszen a választások lényege, hogy a párt újra és újra bebizonyítsa: szilárdan támogatja őt a nép. A dolgozó nép.
– Ugyan, Hudák elvtárs! Többpárti választások kilencvenben? Ez már a fantasztikum határát súrolja.
– Lehet. De történtek már meghökkentő dolgok ebben az országban. További baj a helyreigazítással, hogy akkor Boldogh képviselő lesz.
– Ez szinte biztos. De ez nem baj. Boldogh aktív alapszervezeti tag.
– Aktív? Inkább lázító!
– Szokott kritikát megfogalmazni, de hát a párt szerint az építő kritika hasznos.
– Amikor ezt kijelentette a párt, még tényleg az volt. De mostanra már mindenki a száját tépi és ócsárol. Főleg a párton kívül. De belül is. Képzelje el, hogy beterjesztenek valami törvényjavaslatot, és lesz egy ellenszavazat! És pont Nyárligetről! Borzalom! A pesti elvtársak megnyuvasztanának minket.
– Ez benne van a pakliban, bár az esélye elenyésző.

– Nem lehet benne a pakliban! Újra meg kell csinálni az egészet!
– Micsodát?
– A képviselő-választást!
– Most még csak a jelölőgyűlés volt.
– Vagyis azt. Mindegy. Új jelölőgyűlés, új jegyzőkönyvek visszadátumozva. Azzal az eredménnyel, ami megjelent a sajtóban. Balogh 275 szavazat, Sáros 4 szavazat. Boldogh nulla szavazat.
– Ez lehetetlenség.
– Maga fogja megszervezni. E hét péntekre.
– Nem vállalom. Az a 275 ember, aki Boldoghra adta le a voksát, már azért lázongani fog, hogy új jelölőgyűlés lesz. És ha ráadásul nem Boldogh fog befutni az első helyre…
– Nem ő fog befutni. És a nép sem fog lázongani. Mert Boldogh bejelenti, hogy családi és egészségügyi okok miatt visszalép, s egyszersmind meleg szívvel ajánlja maga helyett Baloghot.
– Mi a fenéért lépne vissza?
– Mert maga meggyőzi.
– Mivel?
– Magára bízom.
– Nem vállalom.
– Nincs maguknál nagy zsúfoltság otthon?
– Szó, mi szó…
– Maga, a felesége, a fia, a lánya, a lányának a férje…
– Kerülgetjük egymást.
– Mikorra várja a lánya a kisbabát?
– Jövő hónapra.
– A kicsi születésének örömére kapnak a lányáék egy lakást a tanácstól.
Simon nagyot nyel. És elméje kettéválik a félelem és az öröm küzdelmétől. Az öröm győz.
– Ez… csodálatos ajándék lenne. De ők inkább OTP-s lakást szeretnének.
– Akkor olyat kapnak.
– Köszönöm. A nevükben is.
– Szívesen. Persze a lakás árát, azt azért, részletekben, ki kell majd fizetni.
– Természetesen.

Simon Elek sokszor járt már Gyulamajorban. Május elsején itt rendezik a munkás-paraszt találkozót. Ami sör-virsli és nótázás. Gyulamajor a Gyulay grófok lovászatából lett a téesz lovászata. Ám a hatvanas évek végére a traktorok kiszorították a négylábú igavonókat. A téesz versenylovak tenyésztésével próbálkozott sokáig. Prémium tenyészméneket nem sikerült előállítani. Csak veszteséget. Boldogh Vilmos megvette a lerobbant telepet, és az azóta virágzik. Minden boxnak lakója van, egymást érik lovat eladó és vásárló kuncsaftok. Amit nehéz megérteni, mert úgy kinézetre minden a régi. Az épületek kopottak továbbra is. Ráadásul Boldogh korábban a téesz állattenyésztési ágazatvezetője volt. Ott azonban nem tudott kiteljesedni. Vagy túlzottan is kiteljesedett.

Simon Elek elmondja Boldoghnak, miért jött. Az nincs is igazán meglepve. Egy szivart ropogtat. Nem kínálja meg vele a vendégét. Igaz, ő sem gyújt rá. Csak gusztálja. Aztán

feláll, és elindul a manézzsal egybeépített főistálló felé. Lovakról beszél, a sok szakkifejezést nem érti a propagandista. A lótenyésztő ráadásul két méter magas. Ő lép, Simon fut. Egy középső álláshoz érkeznek. A karám fölött kidugja fejét egy ló. A tenyésztő vakarni és simogatni kezdi a jószág homlokát. Az kéjesen nyerítget.

– Szóval lépjek vissza? – tér a lényegre Boldogh.

– Igen.

– És ajánljam magam helyett Baloghot?

– Ezt szeretnénk.

– Mert maszek vagyok. Az a baj.

– Mondtam, hogy nem. A párt támogatja a magánvállalkozásokat. De ön már most is nagyon elfoglalt ember. A lovardát pedig folyton felügyelni kell. Legyen inkább tanácstag. Az kevesebb elfoglaltságot jelent, nem kell feljárnia Pestre. Tiszteletdíjat viszont azért is kapna.

– Aha. Tehát az egész az én érdekemben történik – és itt megkeményedik a hangja. – Szerintem viszont minden a maguk, a párt múmiáinak érdekében! – ekkor már ordít. – Akik azt akarják, hogy soha semmi ne változzon! Nehogy dolgozni kelljen, nehogy más is odaférjen a húsosfazékhoz. Akik megzsarolnak minden reformpártit, aki többet akar a poshadásnál, aki igazi pártéletet, igazi párt- és állami demokráciát akar. Megzsarolják, hogy mit csinált 56-ban, hogy csalja a feleségét, hogy nem csalja, de csak azért, mert buzi, hogy sikkasztott, hogy nem jelentette, hogy más sikkasztott. Vagy lefizetik. Vagy meg is zsarolják, és le is fizetik. Jó munkahellyel, lakással, kocsival, iparengedéllyel. Lépjek vissza, hogy maguk csinálhassák tovább a mocskos ügyleteiket? Kéz kezet mos? Urambátyám urambátyámnak nem vájja ki a szemét? Maguk Horthy méltó utódjai. Ő klerikális feudalista volt, maguk szocialista feudalisták. Maguk itt lenn még csak nem is urambátyámosok. Maguk jobbágyok! A pártközpont urainak csicskásai. Tőlük rettegnek. De leginkább mégis attól, hogy itt lenn valami friss gondolat, szándék születik.

– Miért nem hagyja el a pártot, ha ilyen rossz véleménye van róla?

– Mert nincs más párt, ahová mehetnék. Így ezt kell belülről bomlasztanom. Látja ezt a remek jószágot? – és Boldogh megmarkolja a pej ló sörényét, mintha fel akarná emelni.

– Látom. Formás.

– Azt meghiszem! Kétéves, tisztavérű holsteini díjugrató ló. Könnyen fordul, jó a vágtája. Minden minősítő versenyen hibátlanul teljesítette az alappályát. Nincs hasonló a világon! A neve Leopold von Hofburg. Volt egy Leopold von Habsburg nevű híresség. Német-római császár és magyar király. De ez nem azonos azzal, mivel az háromszáz éve meghalt, ez pedig nagyon is él. Ráadásul az ember volt, ez meg állat. És ez nem Habsburg, hanem Hofburg. Viszont a Hofburg volt a Habsburgok bécsi rezidenciája. Tehát mégis összetartozik a kettő. Az egy császár, ez egy császárló!

– Nagyon érdekes.

– Ennek a lónak elsőrendű a vérvonala és az egészsége. Ami nem jár mindig együtt. Nála igen. Mit gondol, mi a ló egészségének legfőbb jelzője?

– Fogalmam sincs.

– Hogy jól szarik. Nézzen csak oda le, a jászol mellé! Mit lát?

– Ürüléket. Sokat.

– Szép nagy gömböket. Leopoldnak nincs kólikája, bélsárrekedése. Tudja, miért jöttem megmutatni ezt magának? Azért, hogy ha azt hiszi, engem csak úgy félreállíthat, ilyen lószart fogok a pofájába nyomni. Most azt nézze meg, mi van alul Leopoldnak! Na? Az, az:

a nemi szerve. A lófasz. Nemsokára kiheréljük, mert már túl sok energiáját emészti fel a kancák vizslatása, követése, de a hímvesszeje marad, azt bármikor benyomhatom a maga pofájába, ha azt hiszi, engem csak úgy kiiktathat.

– De kérem…

– Most jön a jó hír! Mégis meg lehet engem nyerni.

– Hogyan?

– Vesztegessen meg! Fizessen le! De nem holmi tanácstagi tiszteletdíjjal. Ezt a csodás paripát kérem!

– Hiszen már itt van!

– Bértartásban. Müller doktor a tulajdonosa. Én csak gondozom és etetem. Müller egymilliót kér érte.

– Az rengeteg! Egy szakmunkás húszévi bére!

– Müller másfél milliót kér érte!

– Mi? Most… felfelé alkuszik?

– Kétmilliót kér érte! És ezért nekem is annyira van szükségem. Hogy a pénz zsebbe jön, vagy valami kitalált munka fejében, az mindegy.

– De… Ne, ne, várjon! Megbeszélem bent.

Balogh Tivadar, a közművállalat külterületi irodavezetője szája sarkát rángatva hallgatja Simon Elek beszámolóját és kérését. Mikor elhangzik az újabb jelölőgyűlés szükségessége, befagy a rángás. Helyette Balogh ceruzával csálé köröket kezd rajzolni egy számlatömbre.

– Én legyek mégis a képviselő?

– Egyelőre csak jelölt.

– Kitől jött ez? Hudáktól vagy a pestiektől?

– A legmagasabb szinten fogalmazódott meg a szándék.

– Jaj! – és Balogh ingujjával megtörli verejtékező homlokát. – A ne-evem… is elhangzott?

– Hol?

– Azon a gyűlésen, a pesti pártközpontban. Mondták, hogy „az a Balogh" így meg úgy?

– Bizonyosan elhangzott, mikor ezt a nyárligeti körzetet beszélték.

– Mérgesek voltak rám?

– Nem tudom. Miért lettek volna? Inkább az újságíróra.

– Rám is. Mert gyáván visszaléptem.

– Nem lépett vissza a jelöléstől.

– De meg sem szólaltam. Ültem, mint egy kuka.

– Az valóban nem volt okos dolog.

– Dühösek rám a pesti elvtársak. És ha nem engedelmeskedem, ha nem indulok a jelölőgyűlésen, kicsinálnak.

– De indulni fog! Boldogh emberei szépen bejönnek, és a vezérük kérésére magára fognak szavazni. Az idióta Sáros meg kap megint négy szavazatot.

– Ha én leszek az első számú jelölt, valószínűleg megválasztanak majd képviselőnek is.

– Ez a cél. Eredetileg is ez volt.

– Jaj… Igen… Csak… Már végképp nem tudom, jó-e ez nekem. Kell-e ez nekem. Megzavart ez a Boldogh. Jön, és jelölteti magát. Bejelentés nélkül. Ha én ezt tudom, nem indulok el. Nekem azt mondták, formaság az egész. És lesz egy csendes állásom. Évente kétszer felmenni az országházba, ha ülés van. De felszólalni nem kell. És szép summát

kapok érte. És erre ez a Boldogh! Az ember csak nyugalomra vágyik, és akkor: nesze neked nyugalom! Itt a cégnél is állandóan nyaggatnak. Újabban már a takarítónők is. Az egyik azt mondta, nem kap elég tisztítószert. A másik meg, hogy olyan alacsony a fizetése, hogy nem tud magának bugyit venni. Mi közöm nekem ehhez? Az, hogy szakadt bugyiban nem kell a férjének. És ha a férjének nem kell, akkor abból válás lesz. És mivel a gyermekét egyedül nevelve nem tud Nyárligeten albérletet fizetni, vissza kell költöznie Naménya. És ha odaköltözik, akkor itt fel kell mondania. És kereshetek másik takarítónőt. Honnan vegyek én egy új takarítónőt? Katasztrofális a munkaerőhiány. Kérdeztem ezt az asszonyt, jó-e neki, ha elhozom a feleségem egyik bugyiját. Kijelentette, hogy használt bugyi nem kell neki, meg a feleségem amúgy is egy piszkafa, az ő bugyija nem menne rá. Ez, mondjuk, igaz. Nem bánnám, akár vennék is neki egy bugyit, de elmondja a többinek, és akkor minden női alkalmazott tőlem fog bugyit követelni.

– Más munkahelyen is vannak gondok. Ezek megoldásáért kapja az ember a fizetését.

– Na, igen. De milyen faladatok? Az a nem mindegy! Mert ülni a parlamentben, és figyelni, az jó, azt szívesen! És csak erről volt szó. Meg ha valaki a pártbizottságtól vagy a tanácstól Pestre megy a minisztériumba vagy a pártközpontba, azt elkísérem, mert a képviselői igazolvánnyal minden ajtó kinyílik. Minden ajtó… Egyébként bezárta?

– Mit?

– Az ajtót. Amikor jött.

Simon Elek megfordul.

– Persze, látja. Be van zárva.

– De nem ezt, hanem a kintit. Ami a folyosóról nyílik.

– Azt is bezártam.

– Emlékszik rá?

– Igen.

– Határozottan?

– Igen.

– Az ember nem szokott megjegyezni ilyen dolgokat, hisz apróságnak tartja. Csak automatikusan bezár egy ajtót. Ha el nem felejti.

– Én bezártam. Emlékszem.

– Lehet, hogy ez a Boldogh egy csapda volt. Csalétek. Kipróbálták a pestiek, mennyire vagyok megbízható. És mivel szabad utat engedtem Boldoghnak, a pestiek csak azért vinnének fel, hogy leszámoljanak velem.

– Már megint rémeket lát, Balogh elvtárs. Ez így nem logikus.

– Biztos, hogy be van zárva a kinti ajtó?

Simon Elek elmegy megnézni a folyosói ajtót. Be van zárva. De azért kinyitja, és újra bezárja.

– Köszönöm, Simon elvtárs. Nem szeretném, ha valaki hallgatózna.

– Szoktak?

– Igen! Nem tudom. Lehet. Mi van, ha a pestiek összekeverték Boldoghot Baloghgal. Mint az a Futtinger nevű firkász. És valójában mindig is Boldoghot akarták jelöltnek. Meg képviselőnek is.

– Futtinger azért keverte össze a két nevet, mert… ivott. De a pesti elvtársak nem isznak. Ráadásul a maga keresztneve Tivadar, Boldoghé meg Vilmos. A legkevésbé sem hasonlítanak.

– Igaz, igaz. Kérdeztem az előbb, be van-e zárva a kinti ajtó?

– Igen, és elmentem megnézni. Be van.

A feleségem szerint Brezsnyev mindennap felhívja Kádárt meg Lázárt, és azoknak mindenről be kell számolniuk.

– Brezsnyev meghalt.

– Ja, tényleg, az a foltos homlokú van már Moszkvában.

– Az. Gorbacsov.

– Be kell neki számolni?

– Nem tudom.

– Ha igen, az én ügyem eljutott hozzá, Moszkvába?

– Dehogy! Maga – azt mondaná Simon, hogy „túl kis pont ahhoz", de nem akarja a másikat megsérteni. – … maga… a maga ügye túl partikuláris.

– Pártos?

– Partikuláris. Nagyon… *helyi*. Mások, a moszkvaiak nem is értenék.

– Aha…

Balogh feláll. Vizet tölt magának a csapnál. Kinyitja az irodaajtót, mintha szellőztetne. Kiles. Visszaül. Aztán mégis inkább kimegy megnézni a folyosóajtót. Zárva van.

Visszatérve rácsap az íróasztalára:

– Azért Kádár tudja, mit kell csinálni! Mindig tudja!

– Így van.

– Személyesen tőle kaptam kitüntetést. Ha nem helyettesítették.

– Ki helyettesítette volna Kádár elvtársat?

– Egy hasonmása.

– Nincsenek hasonmások.

– Kimentem megnézni az előbb?

– Mit?

– A kinti ajtót.

– Igen.

– És zárva volt?

– Igen.

– Látta, hogy kinn állok, és vizsgálom azt az ajtót?

– Nem láttam.

– Akkor honnan tudja, hogy zárva volt?

– Mert előtte én is megnéztem.

– Megnézte? Biztos?

Sáros Józsefet a Nyárligeti Spartacus edzésén kapja el Simon Elek. Az öreg, a „Kisöreg" éppen a csapat kapusát szidja a lyukas keze miatt, meg az MLSZ-t, amiért Bálintot és Nyilasit kiengedte nyugatra idegenlégiósnak.

Simon elmondja, mi a helyzet, Sáros pedig tapsol örömében.

– Persze hogy benne vagyok! Új jelölőgyűlés kell! Igazi, demokratikus. Nem olyan, ahol *spontánul*… vagy hogy a frászba mondják, idegen is győzhet. Akinek a párthoz való hűsége kétséges. Még ha párttag is.

– Úgy gondoljuk, Balogh kapja a több szavazatot.

– Majd elválik! Döntsön a nép! Elmondom, amit akarok, elmondja Balogh is, a dolgozók pedig szavaznak. Maga csak túlzottan ne folyjon bele a dolgokba! A múlt pénteken is azt mondta, én meg Balogh is esélyesek vagyunk a legtöbb szavazatra, erre nekem négy, Ba-

loghnak semmi, Boldoghnak meg rengeteg. És azt is mondta, csak olyanokat engednek be a moziba, akik rám vagy esetleg Baloghra szavaznak. Erre meg bevetik Boldoghot!

– Nem mi vetettük be.

– Vagy meghamisították az eredményt.

– De kérem, Sáros elvtárs!

– Miféle demokrácia ez? Na, majd adok én olyan demokráciát, hogy attól koldulnak! Gyenge rendszer már ez. Nagyon eltunyult, felpuhult, nem igazi népi demokrácia. Kádár lefeküdt a nyugatnak. Az egész párt lefeküdt a nyugatnak. És ennek nem lesz jó vége!

– Tán csak nem Rákosit várja vissza?

– Viccel? Azt a bohócot? Azt a bábot? A másik nagy bohóc, Sztálin bábját? Mert ugyan mi más volt Sztálin is? Persze, NKVD meg lágerek meg perek… no igen, néha bekeményített, ha kellett, de a háború alatt meg kinyittatta a templomokat, és engedte, hogy a pópák misézzenek a vörös katonáknak. Miféle gyáva opportunizmus ez? Vjacseszlav Leonov! Na, olyan kéne nekünk. Mert az volt valaki! Egy jellemes ember. A pópákat meg a kulákokat a befűtött mozdonyok előtt vallatta, ha tagadtak, hopp, be őket élve a tűzszekrénybe! Ebből tanult a többi! Ilyen emberek kellenek most is! Akik igazi demokraták, és alig várják, hogy megszerezzék a hatalmat. És aztán kíméletlenül éljenek is vele! A nép érdekében. Vannak még ilyenek a pártközpontban! És nekem kapcsolatom van velük.

– Ha így, hát így! – feleli Simon Elek beszámolójára Hudák megyei első titkár. Ami többek között azt is jelenti, hogy Boldogh megkapja visszalépésének ellentételezését. – Bár Sáros talán még veszélyesebb, mint Boldogh.

– Csak jelölt lesz, a választáson úgyis megbukik.

– Igen. Remélhetőleg. De miért olyan bonyolult minden? Már ez a választás sem a régi! Nem nekem való. Leszázalékoltatom magam, és nyugdíjba megyek.

– A pihenéstől megújul az ember.

– Reggel kibiciklizek a szőlőmbe, és metszek, borozgatok, rádiót hallgatok. De csak zenét. Este meg hazabiciklizek. Tudja, milyen nagy dolog volt régen egy bicikli. Polyákbokorban Polyák Pali vett először. Egy lestrapált Csepel Félballont. Vasárnaponként kiállt a lutheránus imaház elé, és bérbe adta a járgányát. Tíz fillér volt vele egy kör. És aztán, már az ötvenes években, a fájdalmas téeszesítés idején is mindenki tudott magának biciklit venni! Aztán Pannoniát! Oldalkocsis motorkerékpárt. Most meg nem számít embernek, akinek nincs személyautója. És a nép mégis elégedetlen. Áh, ez már nem az én világom!

Az új jelölőgyűlés közönsége már elhelyezkedett. A megjuhászodott Boldogh elmondta, hogy visszalép a lehetőségtől, és melegen ajánlja Balogh Tivadart hívei figyelmébe. Akiből, ím, biztosan képviselőjelölt lesz. Az egyedüli a kerületben, mivel Sáros József nem jelent meg a jelölőgyűlésen. Ma hajnalban az intenzívre került, annyira beivott a remélt győzelemre. Készen van a visszadátumozott, előre kitöltött jegyzőkönyv is.

Simon Elek megigazítja Balogh Tivadar nyakkendőjét, megveregeti a vállát.

– Menjünk, elvtárs, legyünk túl rajta!

– Legyünk túl!

De ahogy Balogh megpillantja a Krúdy mozi meredek lépcsősorát, olyan szédülés fogja el, hogy kiszáll lábából az erő. Mintha egy erdő mélységes mélyére indulnának el. Nem bír lépni.

– Mi a baj, Balogh elvtárs?

– Rosszul vagyok ettől a lépcsőtől.
– Hunyja be a szemét.
– Nem, úgy még rosszabb. A múltkor hátulról, a vetítővászon mellől mentünk be. Menjünk be ott most is!
– De hát már itt vagyunk!
– Ott megyünk be! Nyittassa ki azt az ajtót!
– De hát már látja a közönség, hogy itt állunk. Kinevetnek minket, ha megkerüljük az épületet.
– Kerestesse meg a lenti bejárat kulcsát!
– Nincs most idő kulcsért szaladgálni!
– Nem vitatkozom én magával! – dörmögi Balogh, ellöki a másikat, és döngő léptekkel elindul a kijárat felé.

Simon Elek levánszorog a vörös terítővel és fenyőkoszorúkkal ékített díszasztalhoz. Kíváncsian, értetlenül és gúnyosan néz rá Boldogh. Meg a nép. Simon érzi ezt. És nem bírja elviselni. Egy nagyot sóhajt:
– Elvtársak, hagyjuk most a politikát, úgyis moziban vagyunk, nézzünk meg inkább egy filmet.
Csend. Aztán üdvrivalgás. Simon magához inti a technikust.
– Lehet erről szó? – kérdi tőle.
– Semmi akadálya. A mozigépész is én vagyok.
– Egy szovjet háborús film jó lesz? – kiáltja a kérdést a közönségnek.
Kifütyülik az ötletet.
– Jó, jó… akkor legyen amerikai – adja meg magát azonnal. – Van valami amerikai film, mozigépész elvtárs?
– Igen, egy Columbo.
– Emberek, Columbo jó lesz?
Bizonytalan moraj. Egy benzinkutaszubbonyba bújt kopasz fickó felkiált neki:
– Columbo van a tévében is. Inkább legyen valami csöcsös film!
– Gépész elvtárs, csöcsös… illetve erotikus, izé… szolidan erotikus film van?
– Van. Egy olasz film. Amarcord a címe.
– Akkor fűzze be azt! – utasítja Simon, majd már magának sziszegi. – Csöcsös film, az kell ezeknek, nem demokrácia!
De már ordibálnak a tribün felé, hogy menjenek el a vászon alól, mert bele fog lógni a fejük a filmbe.

GÉCZI JÁNOS

45. TÖRTÉNET

– Másolt videókazettát néznek, a kép többször szétesik, ez talán izgalmasabbá teszi, tudod, mivel neked, a nézőnek szükséges megkonstruálnod azt az epizódot, amelyet nem látsz. Ha száguld az autó, amelyet az őrülten jóképű, szőke srác vezet, aki egyszer csak lehúzza a gyűrűjét és kihajítja az ablakon, majd a következő, ismét látható részben motelben tartózkodik, egy bombázó nővel smárol, egy tökéletes bombázóval, neked ki kell találnod, hogy a jelenet a múltban játszódik-e (és a jóképű srác gyűrűs menyasszonyát látjuk), avagy egy újabb, netán alkalmi nő kerül elő a semmiből (szó szerint a semmiből), akit a jóképű, őrült mód tetszetős srác a hosszú autóútján szed föl, vagy aki a motelben akaszkodik rá (a szőke srácokra szeretnek a bombázó, nagy dudás csajok rárepülni), mert kiszúrja, hogy heveny szerelmi bánatban szenved. Ha a korábban eldobott gyűrűhöz passzol a profiként csókolózó nő fülbevalója és a nyaklánca – igen, mindkettő kell a bizonyossághoz, egyetlen bizonyíték nem kellő bizonyíték, több jelnek kell a sejtésedet igazolnia -, akkor ez egy régi, használatban lévő nő. Retrospektív szerkezettel dolgozik a rendező. Ha nem, akkor a búfelejtő kettyintés a helyes válaszod. Olykor találsz, elsüllyeszted, és nyersz. Az olyanfajta művészfilmeknél, mint ez is, tényleg rá kell jönni, hogy a lejátszás hibája miatt mi maradt ki a nézőnek. Helyes következtetés híján összegubancolódik a sztori, semmit sem fogsz érteni belőle, ergo összességében nem élvezed. Amúgy ebben az esetben szőke a kurva, méghozzá bárcás – mindez egyben kizárta, hogy indiai, olasz, spanyol vagy közép-európai film az a játékfilm, valószínűsíthetően hollandot látsz, vagy amerikait, de ha amerikait, akkor a keleti parton készítettet. Az azerieknek szájbarágósak az ilyen filmek.

Ebben a pillanatban Talán két üveg sört nyom Judita és kisAjaz közé. Vészesen közel kerülnek egymáshoz, a két alak már-már egymás szájára tapad, legalábbis Talán helyzetmegítélése szerint várhatóan egymáshoz akartak érni, hiszen Judita kisAjaz, Talán iskolatársa szájába suttogta mondandóját. (Hogy miként lehet valamit szájba súgni, nem tudhatom. A fantázia ez esetben kevés.)

– De mesteri rendezői ötlettel ez a nő válik a film főszereplőjévé. Német, ezért sokszor (indokolatlanul gyakran) németül káromkodik. A hasa, ha első pillanatra ez nem megállapítható, megereszkedőben, ámbár a segge formás. Valódi körtesegg, azt mondják, akadnak férfiak, akik az ilyen seggre gerjednek. Sosem gondolom, hogy a has formázására több időt szükséges fordítani, mint a seggére. Amúgy pedig alul borotválja magát. A fanszőrzet eltüntetése megnövelheti a hasat. Mármint nagyobbnak látod a szőrzet híján. A férje elől menekül, hogy okkal vagy sem, lényegtelen. A táj texasias, telve olajkúttal, elhagyott ipari építkezésekkel, végtelen, monokróm mezőkkel, egy alkalommal azonban – hosszasan kamerázza az operatőr, nyilván rendezői utasításra – babföldet mutat a rendező. A babnak olyan erotikus értelmű, faszbeszopó virága nő, mint az orchideának, habár szerintem annál falánkabb. A nő a motelben ragad, sorra szerzi magának a lelki sérült hapsikat, aztán a bajukból kigyógyítva bocsátja útjukra őket. Azokat pedig, akik nem azok vagy buzik,

csípős nyelvével megmarja. Ilyen helyzeteken sokat lehet nevetni. Telik az idő, megállapodik, gyarapszik a húsa, a malacosodásban átalakul, háziasszonyformát ölt magára, nem salátát fal, hanem véres húsokat, a bort nem, kizárólag a sört issza, és hiába szőke, a természetesnél szőkébbre fakítja a haját. Úgy mondhatjuk, hogy testátalakító. Rájár a panzió pultjára helyezett, a kávét rendelő vendégeknek szánt kockacukorra. A cukros edény minduntalan felkínálkozik. A torkoskodását azzal leplezi, hogy a magányos férfi vendégektől kéri a cukortartó megszerzését. Persze az ilyesmiknek szex a vége. Mígnem az utolsó pasitól nem fogad el pénzt. Mármint visszadugja az éjjeliszekrényre kitett összeget a férfi alsónadrágjába, pontosabban a heréi alá.

– Fordulatos! – KisAjaznak arra támad kedve, hogy megdugja a lányt. Érett kora ellenére nem volt eddig nővel. Korábban tart attól, hogy amiért szűz, kinevetik, utóbb pedig az akadályozza meg, hogy nem szeretne olyan partnert, akinek nem mondhatja el a beavatatlanságát. A fölismerésében az sem zavarja, hogy a szobában, a maga söreivel foglalatoskodva, ott lebzsel Talán.

Kopogtatás nélkül ront rájuk három csaj, azt állítják, tankönyveket kérni jönnek. Judita nem hisz nekik. A filmekből ismeri e fondorlatot. Tudja, hogy a vendég srác tetszik nekik, kifigyelik az érkezését, alaposabban szemügyre akarják venni.

– Ő Márfa – mutat a legalacsonyabbra. – Eredetileg örmény, de erről legszívesebben hallgatunk, ha meg szükséges megmondani, akkor valamelyik örménnyel rokon népet nevezi meg. Az örmény férfiak többsége a negyvenéves kort sem éri meg, szóval egyik sem perspektíva egy távlatosan gondolkodó nő számára. De vele nem érdemes foglalkozni, mert aranyere lett néhány éve a szorulástól, sosem tudod, mikor pattan fel a székjéről a moziban, s rohan ki szipogva a teremből. Motorkerékpár belső gumiján kuporogva tanul. Így aztán sosem fogja megismerni az anális közösülés szépségeit.

Márfa elvörösödik, két társnője éktelenül vihog.

– Na, ők pedig, hallhatod, úgy vihognak, mint a hegylakók. A sziklák leszakadnak a hangjuktól. Ami igaz, igaz, alacsonyak, mint a hegyek között élő törzsek, de szívósak is. Ha szükséges, tudnak dolgozni gyapjúval, bevethetők a kőcipelésben is, erősek, mint az orosz tank. Ámbár nem fürgék. A nyelvük helyes használatára azonban rászoktathatók.

– Jobb lenne tán úgy nevetniük, mint az a nő az *Eper és vér*ben! – fordul feléjük kisAjaz. – Tudjátok - folytatja, hogy konstatálja az értetlen tekintetekben, nem látták a filmet -, amikor a főhős, na, hogyan hívják, rányit a pucér nőre, akit a barátja felvitt a kollégiumba dugni, ő meg ettől úgy megriad, hogy vihorászva ront ki a szobából.

A lányok illedelmesen bólogatnak. Juditának egészen kerekre nyílik a szeme. A három lány sorjában kezet ad kisAjaznak. A kézfogásuk határozott, száraz a tenyerük, de valami miatt zavartan húzzák vissza.

– Márfa. Mifelénk a férfiak ugyanúgy nyújthatják a kezüket először, mint az asszonyok. Ez hozzátartozik az egyenlőséghez.

– Seherezáde. Szíriai és keresztény. A nagyszüleim itt éltek, menekültként érkeznek, de akkor itt Szovjetunió volt.

– Irina. Tudtad, hogy cromagnoid-C típusú a koponyád? Tökéletesen kerek fejű vagy. Hát ez nem jellemző errefelé. Csudára egzotikus.

Körömcipőben forgolódnak. Juditához öltöznek mind a hárman, vagy legalábbis az utánzatának. De nem lazák, sok bennük a megrendezettség. Hogy sörös üveg is legyen a kezükben, Talán a palackokat szolgálatkészen felkínálja számukra. Aztán sorra paskolja a fe-

neküket. Irináéba gyöngéden belemarkol. Iszogatnak. Valamelyik megjegyzi, hogy ráférne a szobára a takarítás, és ez pontosan leírja a felfordulást. A helyiségben szanaszét könyvek, levetett, foltos ruhadarabok, rágott almacsutka, gombóccá gyűrt újság, mosatlan poharak hevernek szerte: valódi fiúszoba. KisAjaz arra gondol, Talán a szoba eredeti lakója. Neki itt előjogai vannak, természetesen a vendégre való tekintettel. Talán megjegyzi, hogy nosza, kezdhetik a munkát. A lányok nem reagálnak a felszólításra, elértik azt, ismét csak vihognak.

Márfa kérdezi, miként szólítsák a vendéget.

– KisAjaznak.

– Ez miféle név? – hüvelyezhető ki a derültségükből.

– Azeri vagy? Fantasztikus a neved. Ámbár oroszos a stichje.

– Ez is, az is vagyok. Az anyám után amaz is.

– Keverék! – Irina megfogja a fiú állát, és először jobbra, majd balra tekeri a fiú fejét. - Magyar az anyja. - Alaposan megnézi, majd gyönge kézzel meglegyinti. Puha a keze, és ragacsos krémtől illatos.

– És mit szólsz a nőkérdéshez? – tolja a fogva tartott fejű fiú vállához hátulról a mellét Seherezáde. Egyáltalán, az itteni nemzetiségekhez való nemzetállami viszonyuláshoz, az örményekkel történő szüntelen háborúzáshoz, az olajmaffiához, a zsidók és a németek összeborulásához, a korrupcióhoz, cenzúrához, ahhoz, hogy olyan a fővárosunk, mint bármelyik európai főváros, nem őrizték meg benne a nemzeti jelleget, a vidék egészen elindiánosodott, s mit szólsz a kőrajzokhoz, a tűzoltárhoz, az ötezer éves, nácik által annyira kedvelt, saját nyelvet beszélő hegyi faluhoz. Amelyek miatt ideszabadultak a turisták. Az áradó kérdések maguk alá temetik kisAjazt. – Továbbá ahhoz, hogy több ezer orosz, többségében kimustrált, a nyugdíját élvező katona telepedik az ország nyakába?

– Mi mindenben egyetértünk, lányok! Feministák és hívő nacionalisták vagyunk! – emeli meg a hangját Márfa. Talán először elkomorodik.

– És egyetlen fiún akarnak osztozkodni. Erre számíts! Ha egyet választasz, akkor is hárman ülnek az öledbe! – Judita Talán vállán támaszkodik, ujjaival birizgálja a fiú tarkóját. Könnyű csókot nyom a nyakára. Talán vörös, mint a megfőzött rák. S ezt szégyelli, s emiatt megrángatja a nadrágövét.

– Ez bizony ilyen – szögezi le a szomorkás arcú Irina. Lemondás és tragédiák szele lengi be ezt a lányt, közli kisAjazzal Judita tekintete. A fiú leereszti a szemhéját, kivár. A szoba nem eléggé világos, ha nem érzékeli a szemhéján át a rózsaszín derengést.

– Mit gondolsz, meg lehet bízni a sajtóban? – ragadja magához a szót Márfa. – Nekem úgy tűnik, legyen valamennyi részlete a fantázia szülötte, az igazságról csak a regény szólhat.

– Ebből a fiúból nem kaptok. Láthatjátok a szemén, szűz!

– Annak találod, Talán?

Talán katonásan megszemléli kisAjazt, mielőtt bármit mondana. S amit lát, szavakba önti.

– Asszem. Áll a farka. – Talán arca tökéletesen kifejezi a feltételes mód állítását.

– Erektált állapotban nem lehet buliba vinni! Mi pedig táncolni megyünk. Csak nincs hozzá eléggé este. – Kislányosan kacagnak, és szemérmesen forgatják a szemüket. A megszégyenült kisAjaz az ágy szélén kuporog, egyedül Judita vigasztaló mosolya csillapítja a feszengését.

- Sebaj, öcsém! – bök saját ágyékára Talán. - Az enyém is tud ilyesmit!

A lányok gyorsan témát váltanak. Politikai kérdésről, dinasztiális problémákról kérdezik Talánt, ő itt a mindentudó, gondolja kisAjaz. Talán végre hosszas okfejtésre talál alkalmat.

Könnyeden, mintha a menza előtt várakozó sorban állnának, várva, hogy beengedjék az ebédre érkezőket.

– No, mi van a filmmel? – kisAjazt érdekli a folytatás. Valóban jobban érdekli, mint a felvetődő témák. Egyikben sem járatos, sem otthon, sem az ismerősei között nem illő ilyesmikről társalogni. Ami van, az van, a körülményeket lehetetlen megváltoztatni, csupán el kell fogadni, és alkalmazkodni hozzájuk. Felhasználni a megnyíló lehetőségeket, vagy elslisszolni a nem tetszők elől.

– Az eléggé furcsa, hogy mindegyik szereplőről kiderül, hogy komplett flúgos. Éppen ezért érdekes, hogy egyetlen néger, félvér, mesztic, kínai, vietnámi vagy izraelita nem jut a filmben szerephez. Ebből arra lehet következtetni, hogy a rendező normakövető, és túlzásba viszi a rasszizmusellenességét. Nem akarja, hogy rossz színben tűnjék fel az, akit a társadalom amúgy stigmatizál. Nekem úgy tűnik, az újabb filmekben néger, mesztic, kínai, üzbég vagy zsidó nem lehet negatív karakter, talán mert könnyen megbélyegeznék az alkotókat. Ez a legújabb, az ezredfordulós filmek legfontosabb jellemzője.

– Mi szeretjük a filmeket! – Márfának helyeselnek a barátnői. – Régebben mindegyik faluban működött mozi vagy legalábbis vetítőgép, amelyet akár a tereken is felállítanak, és pergetik az orsóját. Láthattad, mint Mitta *Ragyogj, ragyogj, csillagom*jában. Ez, hagyjuk meg, a legjobb dolog a kommunizmusban.

– Mert politikai szerepet kap. Agitálnak a filmekkel. – Irina belekortyol a sörébe. A képéről leolvasható, hogy utálja a sört. Vagy nem szokott a keserű italhoz, ezért fintorog tőle.

– Az amerikai trendet követőkben – veti kisAjaz közbe, majd hozzáteszi –, legalábbis a saját tapasztalatom szerint valóban nem szerepelhetnek a filmekben rasszista utalások. Amúgy honnan tudod megállapítani, hogy zsidó? Ott az az énekes, aki néger is, meg zsidó is, de csak annyi látszik a zsidóságából rajta, hogy ronda képű.

– Hát nem a bőrszínéről. A szexjelenet ad rá alkalmat, s hogy mindig van bizonysággal szolgáló jelenet, az pedig arra utal, hogy a metéltekre, rejtetten, de lehet utalni.

– Amíg meg nem jelennek az arab karakterek!

– Hülyeség – szólal meg Talán. – Az amerikai férfiak többsége körbemetélt!

– A főhősnőhöz visszaérkezik a film elején megismert hapsi. Ámbár, mert a nő többször ábrándozik róla, valami homályos a viszonyukban. Bőven lehet, kizárólag álomképként jelenik meg, utalva a becsavarodásra. És itt válik költőivé a mű. Reggelenként a benzintöltő állomás mögötti panzió mögé, oda, ahol az az ominózus, virágzó babföld terül el, ül ki a nő, és meditál. Nézi az ajakos virágokat, és meditál. Olyan részleteket lát a világból, amelyeket eddig sosem, hogyan párzanak a lepkék, miként vonulnak a hangyák, s a szárító szélben miként apad el a pocsolya és repedezik meg (mint a vénasszonyok arca) a föld. Miként foszlanak szerte a felhők. Mondanom sem kell, innentől fogva egyedül nézem tovább a filmet, legtovább Talán bírja.

– S a vége?

– Nem, azt nem mondhatom el.

– Nem hinném, hogy alkalmam lenne megnézni. Nyugodtan mondjad.

– Nem!

– Ne vitatkozz vele! – szól közbe Irina. Végig hallgat a beszámoló alatt. Ez az a pont, amikor felhívhatja Judita fura szokására a figyelmet. – Találjad ki a végét, legfeljebb olyan lesz, amelyet kizárólag neked vetítenek. Mármint magadnak vetíted, a fejedben.

Aztán a három lány elviharzik. A szoba időközben még inkább elhomályosodik. KisAjaz

készülődik, pusztán azért nyög felegyenesedésében, hogy indulása miatt ne kelljen magyarázkodnia. Talán alaposan végignézi, látja, a nadrágján nedves folt éktelenkedik. KisAjaz tekintetével megkeresi azt a pontot, ahová Talán szeme szegeződik, bocsánatkérően megemeli a bal vállát.

– Jól vagy? – KisAjaz kopottnak is, froclizónak is érti Talán kérdését, nem is ad rá választ. – Hát akkor a legközelebbi viszontlátásra.

– És köszönöm a sört.

– Semmiség, barátom. Itt ennyi mindig jut számodra.

– Nem vagyok nagy sörös.

– Olykor jól jön. Meg hát nem olyan nehéz beszerezni. Újabban mindenféle sör kapható, köztük kiválóak is.

– Nem vagyok a szakértőjük.

Kilép az ajtón. Judita megnémultan nézi, hogy a kilincsen megáll a keze, óvatosan legyint, és behúzza maga után az ajtót. A folyosó gyér világításában alig találja meg a lépcsőházat, már feledte, hogy emeletre kellett feljönnie. A porta előtt éri utol a lány, belekarol, vonszolja magával az udvarra, s tovább, a kapuzat fölé emelt boltív alatt, ki a háztömb előtti, szabálytalan alakú térre.

– Talán szundít egyet. Nem akarom zavarni az álmát. Lenne kedved sétálni egy kicsit? – Aztán azt is hozzáteszi: – Velem.

– Nincs.

– Akkor arra kérlek, kísérj el egy darabon. Nem akarom, hogy bárki hozzám csapódjék. – KisAjaz felsóhajt, újból erektál a farka.

– Merre? – mutat körbe.

– Bármerre. Mindegy – és Judita jobbjával megragadja a fiú balját, egész testében kisAjaz karjára függeszkedik, és sietősen húzza magával. KisAjaznak fogalma sincs, merre veszik az irányt.

Judita arról beszél, hogy bármennyire is nagyszerű az általa vázlatosan elregélt film, a rendező egyetlen dologgal nem számol. Miszerint egy pont után – szerinte az pedig éppenséggel a legelső cukortartós jelenet – a nézők, származásuktól, nemzeti hovatartozásuktól, biológiai örökségüktől és családi, illetve korosztályi szocializációjuktól függően, eltérően kezdik látni a filmet. Eltérően nézik, igen, s eltérően is értelmezik. Akad olyan kontinens, ahol ismeretlen a répacukor, márpedig a kockacukrot répacukorból préselik. Van, ahol ugyan ismerik a cukrot, de halálosan szeretik. Máshol meg nem javallt a fogyasztása. Ugyanígy lehetséges az olyan ledér kapcsolatokkal, amilyenbe a német származású filmhősnő bonyolódik. Amúgy az is befolyásolja az értelmezést, hogy miféle elképzelés mentén néznek a színésznőre, idolként vagy szajhaként. S mondjuk az is, hogy mely korban, most vagy tíz, vagy ötven év múltán nézik meg a filmet, teszi hozzá.

NAGY
ZALÁN

ÚJVILÁG

halat pucolnak az indiánok
amikor meglátnak téged az első turistát
földbe gyökerezik a lábuk
a fedélzetről integetsz nekik lehorgonyzol
egy haldokló erdőhöz közeli öbölben

rémülten figyelnek a törzs felé közeledsz
közéjük lépve rögtön magyarázni kezdik
hogy abból az irányból ahonnan te jöttél
egészen idáig egy medve üldözte népüket
régen a két kontinenst szárazföld kötötte össze
még az ősidőkben szibéria volt az otthonuk
így huszonvalahány szavuk van a hóra

feltérképezed nekik az erdélyi utakat
ahova medvék járnak le a kerekerdőkről
az indiánok sorstársként üdvözölnek
a békepipát alaposan megtömöd dohánnyal
hatszor beszívod hatszor kifújod hat irányba
felfelé és lefelé majd a négy világtáj felé

hogyan lesz egy szövetségből barátság
észak és dél meg kelet és nyugat
ha egyetlen világtájjá sűrűsödne
melyik éghajlat uralkodna a többi fölött
mekkora gyökerek kötnének oda

kitöltöd a kupicákat a pálinka szaga keveredik
a megpucolt halakéval már te is undorodsz
un dor mondod románul azt jelenti *vágyakozás*
kaméleonként igazodnál a táj helyett az időhöz

ha szemügyre veszed a hömpölygő óceánt
az aljnövényzet indái lábadra tekerednek
bekebelez a természet mint pókok a legyeket
mégsem félsz csatlakozol a körforgáshoz
az indiánok befogadnak később elárulják
hogy mára ősatyájukként tisztelik a medvéket
hogy ha egy növényt új helyre akarsz átültetni
a gyökereivel együtt kell kiásnod

üdvözöl a törzsfőnök kezét feléd nyújtja
érzed a tenyere melegét a kérges ujjait
egyetlen szavad van a hóra nem mondod ki többé
nevet adnak neked könnyen megtanulod kiejteni

hálád jeléül kipakolod a fahéjszínű talajra
az erdélyből hozott fűszereket
medvehagymával pácolják a húst
töltik a pálinkát köröznek a legyek
felállítod a sátrad úgy érzed otthon vagy

mégis örökké átutazóban leszel
a nép keménylombú erdővé változik
vendégként a sűrűben nem tudhatod
mikor jön fel és megy le a nap
a fákkal egy új nyelvet beszéltek
amelyben az igéknek nincsen múlt idejű alakjuk

BALOGH ÁDÁM

MINT RÉGI FOTÓKON

Minden délután kiállok a kocsmaépület elé, ami egykor a falu vasútállomásaként működött, de végül nagyobb lett az igény a sörre, mint a vonatozásra. Várom, hogy jöjjön a négyórás gyors, és ilyenkor a régi idők elegáns ruháiba képzelem magam, amilyenekben a kocsmánk falán kiállított fotókon feszítenek a férfiak, oldalukon szép hölgyekkel. Míg befutott a vonat az állomásra, bizonyára kipuhatolták, éppen mit kíván a kiszemeltjük, és már előre eltervezték, mennyi borravalót fognak adni a felszolgálónak, hogy nemesebbnek tűnjenek a származásuknál. Ezek a férfiak urak voltak, ahogy én is úr vagyok ebben a kocsmában kissrác létemre, mert amíg a férfiak a fogukhoz verik a garast, addig én dús borravalókat adok a pultoslánynak, aki mindig akkor mosolyog a legszebben, és ezért a mosolyért nekem megéri mindennap a kakassal kelni, hogy disznóvágásokon segédkezzem. A hentes tisztességgel kifizeti a napszámomat, mi több egy ötszázast is ad a béremen felül, hogy segítsek neki kiszállítani a rendeléseket. Ilyenkor beülök a kocsija hátsó ülésére, ő az ölembe rakja a lyukas ládát, amelyet mindenféle húsokkal púpoz fel, én pedig óvatosan a térdemre csúsztatom a rekeszt.

Tudom, ha egy csepp is ráfolyik a kárpitra, elbúcsúzhatok a napi plusz ötszáz forintomtól. Az egyáltalán nem zavar, hogy a véres lé folyik a lábszáramon, mert mindig megállunk a nyomókútnál, ahol lemoshatom magam, a hentes pedig a gumiszőnyeget, s még vizes kézzel veszem el tőle az ötszázast. A kúttól a kocsmáig mindig sétálok, ennyi idő alatt pont megszárad a lábam. Amikor belépek a kerthelyiségbe, harsányan üdvözölnek a férfiak, majd beszélgetnek tovább, én pedig bemegyek a kocsmába, málnaszörpöt rendelek, és az italom árán felül mindig odaadom azt az ötszázforintost is, amit a lány begyűr egy befőttesüvegbe, én meg kisietek a kerthelyiségbe. A kisablakon keresztül nézem, ahogyan a bankót kiveszi az üvegből, és a dekoltázsába gyűri, én pedig forintra pontosan tudom, mennyit adtam már neki, és várom, mikor vesz belőle egy új szoknyát, amit talán tényleg megvenne, ha tudná, hogy amíg mindenki sörért jár ebbe a kocsmába, addig én az ő új szoknyájáért. Amikor kijön a pult mögül összeszedni az üres korsókat, a férfiak mindenféle bókot szórnak felé, mire ő távoztában a háta mögé veti kacagva, hogy a korsóikat összeszedem, uraim, de a rendeléseikért be kell jönniük, bármennyire is próbálnak itt hízelegni nekem, és én tudom, ez a lány nemcsak az ötszáz forint miatt mosolyog rám másképp, hanem azért is, mert én mindig visszaviszem a poharamat, igaz, én el sem veszek a beszélgetés hevében, nem úgy, mint ezek a férfiak, akik harsányan próbálják túllicitálni egymást, mindenki azt hirdeti, ő dolgozott aznap a legtöbbet. Tudják, hogy én is egész nap dolgozom, mi több a napi meló után még a hentessel tartok, aki, amikor megérkezik a kocsmába, mindig megveregeti a vállamat, és büszkén meséli, milyen kiváló kis segítője van, a férfiak meg hirtelen rólam kezdenek beszélni, nem saját magukról. Olyanokat mondanak nekem, hogy igazi férfi lesz belőlem, amilyen szorgalmas vagyok, meg hogy én sem az unalomba fogok belehalni, az már most látszik, mire én legszívesebben azt mondanám nekik, hogy nem attól lesz férfi valaki, hogy szorgalmas, és én amúgy sem férfi, hanem úr akarok lenni, és legszívesebben az unalomba halnék bele, ha eljön az ideje. Amikor meg azt kérdezik, hogy mit veszek az összegyűjtött pénzemből, csak nem mondhatom, hogy nem rotációs kapára meg fúrógépre gyűjtök, hanem a pultoslány szoknyájára, ezért inkább lesütöm a szemem, mire ők is elhallgatnak, majd a hentes azt tudakolja, hogy van a nagyapám, mert már régen látta, ugye nem beteg, és én mindig mondom, hogy kiválóan van, és magamban hozzáteszem, attól, hogy nem látják a kocsmában, még nem halt meg, és talán kérjen tőle bocsánatot, ha újra maga mellett akarja tudni az öreg szorgalmát, aki inkább a földeken dolgozik, és a kocsmába sem jár, mióta egyszer kigúnyolták. Mi van, Pista bácsi, megint nemesre itta magát? – kacagott a hentes, és vele kacagott mindenki más is, amikor eltűnt a papa tájszólása a sok sörtől. Azonnal vette is a kalapját az öreg, én meg belekaroltam, és hallgattam, ahogyan egész úton morgolódik, hogy nem tudja, mire van olyan nagy szája ennek a meláknak, hiszen volt olyan hülye, hogy megvette uzsorakamatra azt a kocsit, amit a büdös életben nem fog visszafizetni, hiába találta ki ezt a házhoz szállítást, no meg az egyik vágás alkalmával hallotta, ahogyan az anyja kérdezi, miért kellett felvenned azt a hitelt, fiam, a hentes meg erre azt válaszolta, hogy kávéval, hellyel kínáltak, egyszer az életben végre úrnak érezhettem magam, édesanyám. Erre a papa azt mondta, látod, míg én alig várom, hogy a sörözés utáni másnap olyan parasztként ébredjek, mint amilyen mindig is voltam, addig ez a hülye egy életre adósságba verte magát, hogy egy pár percre ne nézzék parasztnak, s amúgy én meg miért vagyok olyan hülye, hogy hagyom, hogy az ölembe rakja azt a lyukas ládát, nem veszem észre, hogy csak azért kellek, hogy ne legyen véres a kárpit, mert egy vagyon lesz a tisztíttatása, ha vissza kell majd adni a banknak a kocsit. Papának sem árulom el, hogy igazából örülök ennek a ládának, legalább szokom a súlyt, mert a pultoslány is így

fogja majd nyomni a térdemet a kocsi hátsó ülésén, miközben a hentes száguld velünk a kocsijával a legközelebbi állomásra, ahol már megáll a vonat. A pultoslánynak egyszer el kell jönnie velem egy vonatozásra az új szoknyájában, és ha időben az állomásra érünk, megkérem a hentest, csináljon rólunk egy fotót, hogy az utókor is lássa, mi volt a divat a mi időnkben, majd kipuhatolom a lánytól, mit fog kérni a büfékocsiban, és bármit rendel is majd, az ötszázast akkor is neki fogom adni, és talán akkor testközelből láthatom a mosolya mellett azt is, ahogy a dekoltázsába gyűri a pénzt.

BÖSZÖRMÉNYI GYULA

BANDI PRÓFÉTA

Mikor a gondatlan kézzel gyalult ajtót megnyitva átléptem a magas küszöböt, Bandi bácsi éppen leemelte a tűzhelyről a teáskannát. Mintha éppen rálelt volna a dzsinnre, amit egész életében keresett, forró gőz párázott ki a pléhkanna görbe csövén. A nyikorgó kilincs zajára a vénember mozdulatlanná dermedt.

– Mit akarsz?! – mordult rám, szemét le nem véve a gőzölgő edényről. Akár azt is hihettem, hogy a ködruhás dzsinnt faggatja további szándékairól, ha már kiszabadult ezeréves kannafogságából.

– Teát akarsz? – hangzott Bandi bácsi repedezett ajkai közül a szó. Ez a kérdés is várhatott a dzsinn válaszára, mégis én feleltem, mert akkoriban már nem hittem a mesékben.

– Nem kérek – suttogtam még mindig az ajtóban állva.

– Akkor jó – bólintott Bandi bácsi. – Úgysem jutna. Különben meg... A te korodban nem teázik az ember. A teázáshoz ugyanis bölcsesség kell.

Tizenöt éves voltam akkor. Bandi bácsi lassan csorgatta csészéjébe a forró vizet, még száraz nyelvének hegyét is kidugta kissé az ajkai közül, így összpontosítva a feladatra. Egyetlen csepp sem fröccsent mellé.

Én beljebb léptem a szobába, izzadó tenyeremet a nadrágomba dörgöltem, és gyűlöltem a teázás szertartását. A tea időt követelt magának. Időt, mely csönddel, finoman párázó illatokkal telt meg, és semmi helyet nem hagyott az én nyugtalan, a megfontolás korlátait hisztérikusan átugró vágyaimnak.

– Ülj le! – horkantott Bandi bácsi. Éreztem, hogy szívesen tudna inkább düledező vityillója ajtaján kívül. Legtöbbször így volt ez. Ha az öreg épp nem utálta a jelenlétemet, akkor közömbösen fogadott. Enyhülést csupán az hozott az ellenszenvében, amikor az asztal sarkára tettem a gyűrött bankjegyet, amivel megváltani voltam köteles a látogatásom okozta bosszúságot.

– Azt hiszed, ettől arannyá változik az a hülye fejed? – kérdezte Bandi bácsi a bankjegyre sandítva. – Hát tévedsz, fiam! A pénzt, azt persze elteszem, de a hitem abban, hogy nyavalyás vakarcs vagy, ettől csak erősödik.

Az öreg így tompította szégyenét, ezt jól tudtam, és nem bántam. Szívesen fizettem az öregnek, és tűrtem a sértéseit, mert kérdezni akartam tőle. Hallani a gondolatait azokról a dolgokról, amikről csak az öregek... Amikről csak ő tudott. Őszintén, sőt szinte betegesen vágyakoztam arra, hogy ez a vén, mocskos szájú, falu szélére kiutált egykori birkapásztor meghallgasson, és feleljen nekem.

Hitem, hogy Bandi bácsi csakis általam felfedezett, nekem kirendelt próféta, szilárd volt, mint a Teremtő hite önmagában.

Bandi bácsi hangosan koppantva tette le a kannát, ezzel figyelmeztetve: ma még nem fizettem meg a belépőt magányos életébe. Önmagamra dühösen kotortam bele ingem zsebébe, és csaptam az asztalra a pénzt. A csésze alján mélybarnára aszalódott teafű megadóan eresztett ki magából minden aromát, amit a forró víz türelmetlensége követelt tőle.

– Halljam hát, bégesd el szépen a mai napra szánt idétlenségedet – szólt Bandi bácsi. Hangjában évtizedek utálata reszelt, amit túl hangos, erőszakos, a világot tátott pofával, egyetlen harapással befalni akaró korosztályom ellen érzett.

Mikor ez a tízezer esztendős vén disznó felszólított, hogy tegyem föl napi kérdésemet, én is mindig meggyűlöltem őt. Ez azonban sosem tartott egyetlen kézrebbenésnél tovább. A következő pillanat a megbékélésé, alázatosságé lett, mert mindennél jobban szükségem volt az én átkozott prófétám szavaira.

– Szeretek – kaptam bele a gondolatba, majd hadaró nyelvem rögvest megbénult, mintha a forrón gőzölgő teába kortyoltam volna bele.

– Marha vagy! – bólintott Bandi bácsi, és közben nem nézett rám. – Aztán mit... Mit szeretsz éppen? Ételt, italt, kutyát, nőt, önmagadat? Mit?

– Én... – kezdtem újra, de megint elakadtam.

– Nem tudod, mi?! – bólintott újra az öreg akkorát, hogy féltem: nagy, busa feje a lendülettől lehengeredik nyakáról, és majd nekem kell megkeresnem a kacatokkal teli kalyiba pókhálótól ragacsos, sötét sarkaiban. El is képzeltem, ahogy rátalálok, két tenyerem közé veszem, magam felé fordítom, és akkor az az öreg koponya gonosz, fogatlan vigyorral majd azt mondja:

– Ez is a te hülyeséged miatt történt. Most hogy igyam meg a teámat, te kis strici?

Bandi bácsi feje a helyén maradt. Szeme a párolgó csészét figyelte, amiben az aranybarna lé csábító gyűrűket vetett, mert a ház előtt eldübörgő kamion megrengette alattunk a deszkapadlót.

– Szeretni akarok – mondtam gyorsan, nehogy a szégyellt szavak örökre a gyomrom mélyén rekedjenek. – Úgy érzem, csak akkor élek, ha szerethetek. Amíg nem szeretek, addig nem leszek több, mint a klotyó feneketlen, sötét lyuka, ami fölé mások nyögve kucorodnak, de... De félek is, mert... Szeretni én csak egyszer leszek képes. Többször nem is akarok. Születni, enni, dolgozni, hibázni, nevetni, megkívánni és talán meghalni is lehet sokszor. Szeretni nem. Szeretni valakit úgy, ahogy szeretni egyedül érdemes: mindent odaadva és elfogadva, mértéket nem ismerve... Én így akarok szeretni. Lehetséges ez? Vagy jobb, ha most kilépek ezen az ajtón, és a következő kamionra bízom, milyen minta legyek az aszfalton?

Ekkor olyasmi történt, ami még soha: az én prófétám hallgatott. Legyek vándoroltak mozdulatlanságunkon, verejték csöppent állunkról, szempilláink egyszerre ereszkedtek le és rebbentek fel. Végül lassan az ajtó felé léptem, mert a távolból újabb kamiont, az én kamionomat hallottam közeledni.

Az öreg hangjától, amit torka most lágyan, az utálat rekedtségétől megfosztva küldött utánam, kirázott a hideg.

– Eridj, és keresd meg! – Bandi bácsi dühösen, hangosan szürcsölte a teáját, mintha meg akarná büntetni, amiért kihűlt.

– A káoszban keress egy kezet, amelyet elérhetsz és megérinthetsz és megfoghatsz. Keress öt ujjat, amelyben megbízhatsz, és akkor egy pillanatra – de nem tovább, csak egy pillanatra –, egy pillanatra rend lesz a káoszban, nyugalom, lesz középpontja; két összefonódott kéz, aztán a kezek széthullnak, és többé nem találják egymást, és visszatér a káosz, és rosszabb lesz, mint volt. Megérinteni egy kezet a káoszban, ez a szerelem. Ha ezt megteszed, ha csak egy pillanatra is, beléptél az istenek birodalmába. És ki a fene tudja, hogy az hol van?

Kiléptem az ajtón. A kamion elrobogott előttem, forró szelet söpört az arcomba, és megborzolta a hajamat. Átrohantam az úton, felugorva megpofoztam egy tölgyfa mélyre hajló leveleit, hangosan versenyt kiáltottam a széllel.

– Megkeresem! – üvöltöttem a lenyugvó nap után, nehogy lemaradjon boldogságom híréről. Majd hirtelen megrémültem.

– A fenébe is, elfelejtettem – motyogtam magam elé. – Elfelejtettem megkérdezni, hogyan mondjam meg *neki*, hogy szeretem? Hogyan, amikor majd rátalálok?

Megfordultam, hogy visszatérjek Bandi bácsi házához, de rájöttem: mára már nincs több pénz nálam.

– Holnap! – döntöttem el. – Igen, holnap ezt fogom megkérdezni a vén disznótól.

Másnap Bandi bácsit halva találta a szikvizes Jóska, akivel olykor együtt iddogált.

Ennek sok éve már. Azóta megtaláltam őt, akit kerestem, idefenn, a nagyvárosban, de amit teszek vele, az valahogy mind csupa rossz, suta mozdulat. Amit mondok, dadogásba fullad. Simogatásom pofonná rándul. Csókom harapássá változik. Szeretni akarom, és ezt ki is mondanám neki, mégis néma maradok.

Most a járdaszegélyen állok. Mögöttem a szürke panel, kezemben cigaretta. A harmadik emeletről is hallani vélem, ahogy ő, akit nem tudok jól, okosan, szépen szeretni, sír.

SZEKRÉNYES MIKLÓS

BÜDÖS ÉS HALOTT

Kétezer végtelen nyara. Anita és Misi a Margitszigeten találkoznak. Harmincöt évesek. Nita tíz éve Amerikában él. Kisiskolás koruktól a gimnázium végéig egy osztályba jártak. Nita egy könyvet és egy papírzacskót vesz elő a táskájából. Először a könyvet adja oda Misinek. „Mi ez?", kérdi Misi. „Hát az első köteted", mondja Nita. „Kinyomtattam a nekem írott leveleidet, beköttettem, itt van, te írtad. Két példány létezik belőle a világon. Az egyiket dedikáld, mondjuk, nekem. Mondjuk ezt. Ne izguljál, nálam van a másik is, megkapod", nevet rá a lány. Neki mindig lány lesz, úgy fog rá gondolni még kétezerhúszban is. Misi forgatja a könyvet, rendes könyv, ott van rajta a neve, címet is kapott, copyright, Rejtelmek Kiadó, Boston. Őrület. Elszégyelli magát. Nita erős akcentussal beszéli a magyart. „Hoztam tollat is. Amerikai. Írjad ezzel! Aztán tedd el emlékbe!

Vagy emlékül?" Nevet. Sokat nevet, nem kényszeresen; ez a nevetés hitelesíti az amerikaiságát. Igaz, mindig is sokat mosolygott meg nevetett, talán ezért is hitték el neki könnyen, hogy egyszer amerikai lesz. Kétezerben már az. Van amerikai férje, akit többször letartóztattak, mert a rakéták ellen tüntetett, igen, talán a rakéták ellen. Misi nem biztos benne, nem jut eszébe, mi ellen tüntetett Nita férje, de az biztos, hogy van egy lányuk, aki kicsit tud csak magyarul. Makón nyaral a rokonoknál. Az apja meg Bostonban várja őket, ha éppen nincs börtönben. De az is lehet, hogy megint lelocsolt festékkel valami rakétát, bármi megtörténhet Amerikában, gondolja Misi, úgyhogy Matt, így hívják a fickót, lehet, hogy megint csücsül. A könyv miatt majdnem elsírja magát. Rájön, mennyire szereti a lány. A francba! Minek ment Amerikába? Ő nem akar Amerikába menni. Pedig Nita sokszor elmagyarázta neki, hogy ott tényleg szabadság van, akár komplett náci egyenruhában is tüntethetsz a zsidók vagy a négerek ellen, ha nem verekszel, nem öntesz le rakétát semmilyen színű festékkel, hagynak véleményt nyilvánítani. Bármilyen agyament véleményt. Hangoztathatod a fehér felsőbbrendűséget, mondhatod, hogy az elnök egy kretén, nyilvánosan lehetsz buzi vagy homofób, akár még komcsi is, az a lényeg, hogy mindezt szabadon teheted, nem akadályozhat senki, mert egyedül csak akadályozni nem szabad. Sem a rakétákat, sem a buzikat, sem a négereket, de még a homofób nácikat sem abban, hogy azok legyenek, amik. Mert az akadályozásért jogosan jár büntetés, ezt még ő is elismeri, a férje pláne, nem is beszélve a látens homi nácikról meg a prűd sztálinistákról. Most, hogy újra erről beszél a lány, Misi bólogat, „hát ja, igen, persze". Nita odatolja Misi elé a papírzacskót. „Itt a pénz, fogjad, adjad az orvosoknak, csinálják meg jól a műtétet." Vastag a zacskó, sok dollár van benne. Mindenféle címletek. Misi nem tudja szétszálazni magában a szerelmet, a hálát, a szégyent, a számítást és a szentimentalizmust. Hogy mi hány százalék, s ami a százból marad, az micsoda. Elteszi a pénzt, ír valamit a könyvbe, visszaadja Nitának, cserébe megkapja a világon egyedül létező dedikálatlan példányt. Ülnek a padon, bámulják a Dunát. Hát nem egy Mississippi, az tény. Misi tudja, mi jön, nem akarja, hogy jöjjön. Jobb lenne, ha megölelnék egymást, vagy elhúznának egy másik szigetre meghallgatni Lou Reedet. Az nagyon frankó, még a világnak ezen az unalomfüstben fuldokló perifériáján is, amikor Lou félig énekli, félig mondja, hogy „hey honey, take a walk on the wild side". Biztos másként és másért, mint Amiban, de fullra cool, szóval őt kéne inkább hallgatni, ehelyett Nita elront mindent, aminek a roncsolása eddig egyedül Misi előjoga volt. „Vigyed a pénzt, csinálják a műtétet, aztán gyere velem! Te is fiatal még, én is fiatal, kezdjünk tiszta lappal. Menjünk Amerikába! Ez itt nem élet." Misi kérdezné, mi lesz a férjjel és a rakétákkal. Szabad-e magára hagyni azt a drága embert, hogy feleség és gyerek nélkül küszködjön akkora böhöm fegyverek és letartóztató rendőrök ellen, de Misi nem kérdez, csak rázza a fejét. „Nem lehet, mondja, nem tudok". „Te nem vagy szabad", mondja Nita. „Ez igaz", ismeri el készségesen Misi. „Hát ezért kell neked velem jönni, hogy legyél szabad Amerikában." „Nem, Nita, mondja gyengéden Misi, maradj itthon, az lehet pálya, ha szeretsz, de tudom, hogy szeretsz." „Hülye vagy? Inkább élek valami bunkók lakta texasi porfészekben, mint Pesten, gyere te", mondja a lány. „Nem lehet, Nitocska, nem tudok angolul, félek a fegyverektől, rajtad kívül itt van mindenkim, meg aztán még csak nem is Pesten képzelném el az életem. Van egy falu, és a mi szerelmünk sem annyira feltételek nélküli, mint ahogyan ott elfogadnak. Nem tudok és soha nem is fogok tudni menni." Nita dühös, már-már lesajnálóan néz Misire. „Értem", mondja. „Én elválok, ha jössz, ha nem. Miattad. De ha maradsz, akkor is." „Sajnálom", mondja Misi, miközben rágyújt. És tényleg sajnálja. Régóta fél tőle, hogy végiggondolja kettejük közös történetét. Halogatta,

hát ez lett belőle. Nita felmarkolja a táskáját. „Gyere, mondja, kísérj el a villamosig, nemsoká indul a vonat Makóra." Szótlanul sétálnak egymás mellett, majd álldigálnak a megállóban. Amikor feltűnik a villamos, megcsókolják egymást. „Ha meggondolnád magad, küldj egy esemest, még egy hétig itt vagyunk." „Jó", mondja Misi, de mindketten tudják, hogy nem gondol meg semmit. Nem szokása a meggondolás. „A cigiről meg szokj le, büdös leszel tőle, és halott", kiáltja Nita az indulni készülő villamosról. Mindketten sejtik, hogy valószínűleg ez az utolsó mondata számára. Hamarabb pusztul el a föld, mint hogy ők még egyszer egymással és csak egymással beszélgessenek. Misi nézi a távolodó villamost. Megrendülést kellene éreznie, de még megkönnyebbülést sem érez. „Jó", súgja maga elé.

KISS
LÁSZLÓ

SEMMIBŐL JÖTT, HIRTELEN SZERELEM

Tibi munka után bepattan tavaly vásárolt Škoda Octaviájába, elfordítja a sluszszkulcsot, rükvercbe rakja a sebességváltót, majd nagy lendülettel kifarol a ház elől. A településtáblát elhagyva tövig nyomja a gázt, letekeri az ablakot, és ráadja a kakaót a Tankcsapdára. Lukács László nagyon keserű, arról énekel, hogy hiába csinálta, a csaja eldobta, és hogy nem akar semmi mást, csak füstöt meg lábdobot. Tibi idáig nem merészkedik, ő halat akar fogni. De leginkább csak ülni a csendben.

Azazhogy miféle csendben! Régóta vallja, hogy akinek a természetről az idill meg a csend jut eszébe, az valószínűleg sohasem dugta ki az orrát otthonról, de hogy erdőt vagy vadvizet nem látott, az biztos. Tibit már a pecaszüzesség elvesztésekor magával ragadta a Körös élővilágának mámorító neszezése, az állandó zsongás, a szarvasok harákolása, a békák dixielandje, a kabócák reszelése, vagy amitől mindig felfokozott lelkiállapotba kerül, a legüdítőbb zene: a víz csobbanása, ahogy a rablóhal rámozdul a zsákmányra. Egy nyári este összeszámolta, hányféle hangot hallhat az ember, ha a természetet járja. Beleszámítva a közeli vicinális zakatolását, nem egészen három perc leforgása alatt huszonötig jutott: rovarok, madarak, a szél és még mennyi minden. Ezt a szimfóniát rögtön megismertette Ágival is, amikor a lány először jött vele haza, bemutatkozni Tibi szüleinek. Ott az erdő szélén, ahogy a huszonötféle hangot hallgatták, csattant el közöttük az első igazán emlékezetes csók, meleg, szerelmes összefonódással, amiből tudni lehetett, hogy ásó, kapa.

Aztán nagyharang lett, igen csúnya harangozással. Pedig milyen szépen indult minden! Tibi szülei valósággal belehabarodtak a csendes, bájos mosolyú Ágiba, aki ugyanakkor visszafogott lelkesedéssel kísérgette párját a vízpartra, és mialatt Tibi zaklatott idegállapotban várta a kapást, leginkább csak egy nyugágyban fekve olvasott. Persze gyúrt paprikás kenyeret is, mint minden rendes horgászbarátnő, sőt egyszer-egyszer Tibi kérésére halat is szákolt, de láthatóan unta a kikapcsolódásnak ezt a formáját. Tibi nem tudta feledni a fintort, amelyet Ági arcán látott, amikor közösen segítettek partra egy izmosabb compót. De azért jól kiegészítették, szavak nélkül is értették egymást. Egyek voltak. Legalábbis Tibi így hitte. Leendő gyermekük nevében már az első hónapjubileumon megegyeztek, és úgy kalkuláltak, hogy a közösen leélt egyetemi évek után hazaköltöznek Tibiékhez, a hátsó udvari kisházat kapják meg ideiglenesen, míg el nem kezdenek építkezni a szomszédos utcában. Tibi apja már évekkel azelőtt megvette a telket. Ezt a zavartalannak ígérkező életpályát törte derékba egy semmiből jött, hirtelen szerelem. A múlt nyár végén Ági közölte vele, ne haragudjon, de ő mégiscsak Pesten képzeli el a jövőt. Amikor hozzátette, hogy inkább maradjanak barátok, Tibi arcán furcsa rángás futott végig, mintha a lány azt kérné tőle, lője agyon. Abban a pillanatban meg is tette volna. De aztán csak a keserűség és az értetlenkedés maradt. Ennyit jelent a keszegfogás Áginak? A Körös helyett Balaton Sound? Hát milyen nőt szerettem én, hogy egy nyálas közgazdász elragadja, mint balin a küszt? Ide jutottunk?

A magányos peca nagy segítség, és Tibi tizenkét hónapja magányosan pecázik. Legalább van lehetőség elmélyülni. Helyükre kerülnek a dolgok. És nem kell folyton kérdezgetni egy biodíszletet, hogy jól érzi-e magát, nem éhes-e, nem szomjas-e, miben lehet a szolgálatára. Hat óra elmúlt. Odabenn a városban kezdetét veszi az esti műszak, és idekint sincs ez másként. Csak míg bent a relégyár gépei zakatolnak, ahol Tibi mérnökként dolgozik, itt a szüntelen küzdelem megy az életben maradásért, növények és állatok fojtják és gyűrik egymást, a felszín érintetlen zöldje csak álca: mögötte élet-halál harc folyik. Nincsenek csodák, nem lehet leélni az életet anélkül, hogy az embert át ne vágják a palánkon. Ez a valóság, csóválja a fejét Tibi, miközben felcsalizza a szereléket.

Lendít, a horog a túlparti bokrok előtt csapódik a vízbe. Tökéletes dobás. Elsimulnak a hullámok. Tibi megigazítja a kapásjelző gyűrűt, leereszkedik a kisszékre. Alkonyodik, élénkül az élet, kishalak jönnek rajban, agresszív csobbanások jelzik a ragadozók őrségváltását, a fák előtt jégmadár hasít. Bármennyire érthetetlen, talán mégsem ez volt az Ági világa. Jobban oda kellett volna figyelni. Több gondoskodás, kevesebb önérzet. Töpreng, tépelődik, nem is a kapásra figyel, ami hol jön, hol nem. Most leginkább nem. A tapasztalt horgász különben is olyan, mint a rutinos autóvezető, oda se néz, de tüstént jeleznek a radarok, ha helyzet van.

Tibi úgy ismeri a Körösnek ezt a szakaszát, akár a tenyerét, mégsem tud betelni a látvánnyal. Errefelé kevés a nád, sás szinte semmi, de a bokrok összekapaszkodása miatt átláthatatlanul sűrű a túloldal zöldje. Akác és vadmálnabokor, nőszirom és gyermekláncfű alkotja ezt a mesés gazdagságot, a térdeplő fűzfák közt megbújik a gém, récecsaládok kerülgetik a sulymot a partközelben, és egy-egy kócsagot is látni. Az apró termetű rágcsálókra ölyv, bagoly les, a gáton őzek botladoznak. És mindig ott zsong a fejben a huszonötféle hang. Nem szabadul tőle Tibi. A repülők vonulását szereti még, nézni az egymást keresztező kondenzcsíkokat. Van, aki soha nem találja meg az igazit, gondolja, amint fölpillant az égre, és olyan mélyre süllyed, akár a beszakadt fenekezőólom, mert eszébe jut a tavalyi hazaút Hamburgból, a gép ereszkedése a repülőtérhez közeledve, a szertartásos csók a terminálban. És hogy ennyi volt.

Ekkor kapcsolnak be a radarok. Valami motoz a susnyásban. Tibi mindent tisztel, ami természet. Egy kivétel van: a patkánytól irtózik. Lekapja tekintetét az égről, és a csalitost figyeli. Pillanatok alatt kész a haditerv. Kevéske csemegekukoricát szór a vödör köré, és rámarkol a merítőháló nyelére. Vár. Nem telik el másfél perc, hajladoznak a fűszálak. Elképzeli, ahogy a gyűlölt rágcsáló rámozdul az etetőanyagra, mintha csak a közgazdász mászna elő a gazból, ő lesújt, és vége is. Ott fekszik a rusnya dög meglékelt koponyával, viheti éjjel a róka. Csak fél szemmel mer odanézni, a hányinger környékezi. De nem a patkány jön. Fürge állatka bukkan fel, majd azzal a lendülettel, amellyel magával ragadja az egyik kukoricaszemet, el is tűnik a csalitosban. Mintha a szeme káprázott volna, Tibi csak egy foltot észlel.

Másnap megint kiül. Ugyanaz a koreográfia, valami surran a fűben, viszi a kukoricát. Tibi újabb marékkal szór a vödörhöz, ez a harmadik adag ezen az estén. A következő napon már csak ürügy a peca, elő se veszi a botokat, a fura idegent akarja előcsalogatni. Alkonyatkor érkezik is, világosbarna test – Ági szeme volt ilyen barna –, gombszemek, és ami igazán különleges: fekete csík szalad végig a gerincén. Tibi sose találkozott effélével, pedig húsz éve járja a

Köröst. Euforikusan kotor elő a kisállat a szúrós növényzetből, de a vödörhöz érve megtorpan. Tibi moccanni se mer a sámlin. Érzi, ha csak nagyobbat sóhajt a kelleténél, vagy véletlenül megrándul egy izom a lábában, az egérnek abban a pillanatban nyoma vész. Merthogy egér a jövevény. Hosszúkás orr, gömbölyű fülek, kicsi test. Minden egérszerű rajta. Az is, ahogy a méretes kukoricaszemet rágja: mókásan darálja a fogsorával, mint a rajzfilmegérkék.

Tibi otthon megnyitja a postafiókját. A *National Geographic* szerkesztőségének fogalmaz levelet. Részletesen ecseteli az ismeretlen élőlény felépítését és szokásait, a környezetet, sőt még a csemegekukorica márkáját – sparos morzsolt – is megadja. Három nap telik el, ezalatt Tibi háromszor is kimegy a vízre, ahol minden alkalommal ugyanaz a film forog: kukorica, motozás, egér. A negyedik nap reggelén érkezik a válasz, udvarias megszólítás – „Kedves Tibor!" –, a kétsoros tiszteletkör végén pedig ott a diagnózis: „egybehangzó véleményünk szerint az Ön által látott állat neve: pirókegér." Búcsúzóul a szerkesztőség tagjainak jókívánsága. Pirókegér, gyanúsan hülye név, Tibi azt hiszi, a bolondját járatják vele, ezért rákeres. Nem hisz a szemének: tényleg Ő az! Profilból fotózva, elölről fényképezve, faágon teper, almot bélel, dióbelet majszol, és van egy különösen szívmelengető fotó, amelyen a levegőbe szimatolva ágaskodik. Összetéveszthetetlenül egyedi. Édes pofa, mosolyodik el Tibi, és ízlelgeti a szót: pirókegér. Gyöngéden mondja, puhán, szinte leheli.

A következő hétre szabadságot vesz ki. Szalonnasütő nyársat, kenyeret, kolbászt és söröket pakol a kocsiba, a horgászhelyen sátrat állít. Ágival is aludtak kinn néhányszor, jó volt, szép volt, sőt igaz is volt, de most kár ezen rágódni, sietni kell, leszállóban a nap. Bár az éjjelek kicsit hűvösek, minden nyűgért kárpótolja az alkonyatkor érkező vendég. Ott van hétfőn, kedden, és jön szerdán, meg azután is, a hét minden napján, lendületesen morzsolja a kukoricát. Tibi szerdán szólítja meg először. A pirókegér tűnődni látszik. Aztán szempillantás alatt felszívódik.

Csütörtökön Tibi beszalad a városba. Miután kikeveredik a gátról, tövig nyomja a gázt, letekeri az ablakot, és ráadja a kakaót a Tankcsapdára. Lukács László vágyakozón énekel, azt akarja, hogy legyen minden héten péntek. Tibi egyelőre a csütörtököt is nagyon élvezi. Előbb a Laca Pecába megy, ahol kishalazó botot vesz, majd a csemegeüzlettel zárja a bevásárlókörutat, három szuperédes, ropogós Bonduelle Gold konzervkukoricát pakol a kosárba. Aznap este ezt szórja a fűbe. A hatás a reméltnél is lenyűgözőbb: az egér nemcsak közelebb araszol, de már a hirtelen mozdulatoktól sem riad meg. Tibi rágyújthat, szisszenthet egy Borsodit, kalimpálhat a szúnyogok miatt, Piri békésen lapul a sárga diszperzites vödör mellett a fűben. Tibi agyát mintha paradicsomsűrítménnyel töltenék fel – gimis korában a sztrókot képzelte ilyennek –, a látása elhomályosul, a pulzusa vadul ver, a gyomra görcsben, és mintha lepkék rajzanának a hasában. Lekapcsolnak a hangok is, csillaghullós augusztusi éjjel van.

Másnap felcsalizza a kishalazóst is. Épp csak a part elé pottyantja be, lefekteti a botot a susnyásra, és kukoricát szór köré. Szemközt a napkorong fenségesen csúszik alá az égbolton, és ők csak ülnek egymás mellett az alkonyi tájban, Tibi és a pirókegere – bélszínroló két pici füllel –, nézik a vizet, várják a kapást. Bizakodva tekintenek a közeli jövőbe. Szavak nélkül is értik egymást.

Vasárnap este Tibi úgy dönt, lő egy szelfit. El fogja küldeni Áginak. Kattan a telefon: megvan az első közös kép. Oldalra les, mutatja a készüléket. A pirókegér fölpillant rá. Fekete gombszemében hála és bizalom. Tibi lesüti a szemét, úgy kérdi.

– Szeretsz?

A pirókegér nem válaszol. De mintha alig észrevehetően biccentene.

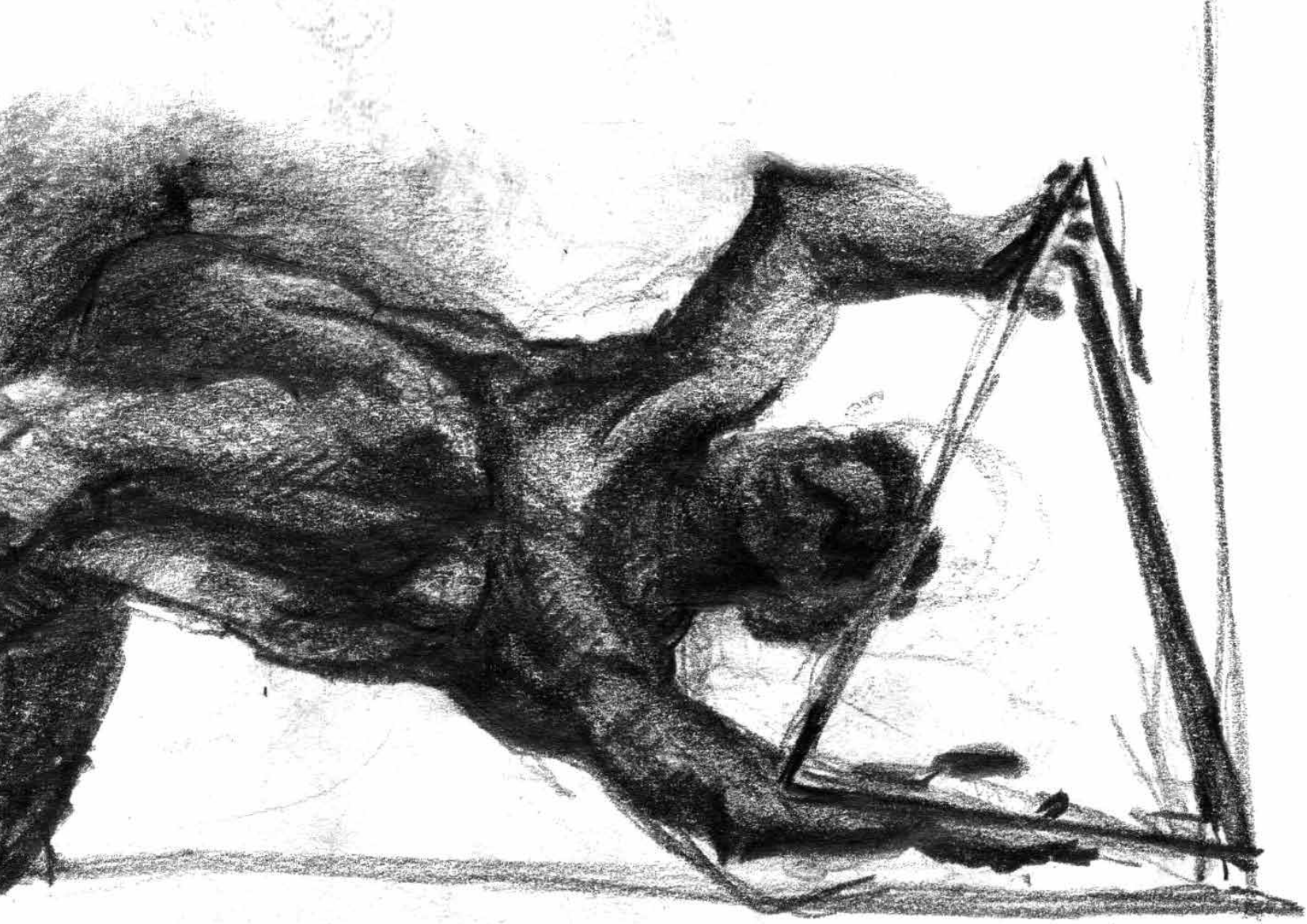

EGRESSY ZOLTÁN

ROSSZAT A JÓHOZ MÉRJ

Itt más színű a fű, a birkák nem legelik le. Kör alakú eltérés, tündérkaraj a neve. Azt mondják, amikor jön az éjszaka, nimfák jelennek meg, táncolnak, viháncolnak, emiatt nem tombolt soha még igazán vad vihar a környéken.

Bár ugyanezen okból a nap sem szokott felkelni rendesen. Félárbócon süt, kötelességszerűen, gyöngéden, kímélő üzemmódban. Nem azért, hogy a bánatot növelje, vagy hogy úgy érezze bárki is, nincs menedék földön és égen.

A vihar érzékmegölő, a napsütés is az. A zöldes tenger és a kéklő ég túlságosan tetszene, apály dagály idején, dagály, amikor apály ideje volna. A jövőt kerge homállyal hívjuk, és rosszul nézünk a múltba, pedig mintha koboldkacajként szólna.

ISMERETLEN ZÓNA

Nem szorongsz, azt hiszed, időben még távol van. Plusz túl sok a homály vele kapcsolatban. A tiszta kilátást saját galaxisod blokkolja előled, hiábavalók nagy teljesítményű távcsöveid, baljós felhőgubancot és értelmezhetetlen gázburkokat látsz csupán. 111 kilométer másodpercenként, nap nap után. A jelek szerint az Androméda lett a mindenség által kijelölt, ártatlan ellenséged. Kikerülhetetlen ütközéssel zárul majd a kozmikus áramlás, fagycsillagokat teremt, de téged újjászül a romlás. Igaz, jó bolygód eltűnik, és nem marad a Nap se. Kierőltetődsz az intelligens űrbe. Jön a világ legnagyobb tűzijátéka, miközben belepuhulsz a végtelenség vértelen bugyborékaiba. És még ez sem válthat meg, hiszen tudod: a szent kvantumuniverzumnak is van felfedezetlen határa.

FARKAS WELLMANN ÉVA

SZAGGATOTT VONAL

Megbeszéltük, hogy ennyiben maradtunk.
Csak nem tisztáztuk, mennyi lesz az ennyi.
A vonal egész úton szaggatott volt,
de reggelig mégsem bírtuk letenni.

Te úgy gondoltad. Én értettem félre.
Te elfeledted. Nem jutott eszembe.
Nekem nyolc álló évig így maradtál –
friss kőnyomat. (Na jó, ezt nem veszem be.)

De akkor mégis mért száguld külön két
szerelvény velünk, egész más irányba,
miért bízzuk a voksainkat önként

többismeretlenes, bohóc világra?
(A kalauz unottan eldülöngélt.)
Csatlakozás? Javítás: lásd az ábra.

MURÁNYI ZITA

A KIALVATLANSÁG METAFORÁJA

talán egy puha párna arcomba simuló összes ránca
a kialvatlanság metaforája az ébredés
minden ami belőlem indul ki és ami nem
éjjel ugyanaz a két szem és a tenyér
amivel lefeszítem a szívem
vissza egy kétismeretlenes dobbanásba
ez a szerelem előszobája papucsot húz
isten láthatatlan kőszobrára az ébredés
mintha minden reggel ugyanarra a hegyomlásra

A FÉNY ALLEGÓRIÁJA

szív dől-e a szív salakjára
vagy az ég is csak a föld álma
egymásra nyitni amikor csukott szemünk
a fény allegóriája más hely nem létezhet
az égen egy pont lebeg
hogy ketten tartjuk középre a napot
amikor kiteszed a meleg is fölfelé áramlik
mielőtt elillan a zárt terekben
minden reggel ugyanaz a vég
amiben fölcsillant a kezdet.

HOGY SÚLYNAK ÉREZD

ugyanaz a fény mindenki szemében megrajzol
egy másik világot eddig háttal álltam a tekintetedben
ahogy isten nekem most megfordulok
a kockakövek legszentebb kopogásán
meglopni a valóságot talán csak egy pihe
amit a szél is arcodon hagyott
amikor elfújnád hogy súlynak érezd
a súlytalanságot megérinthetjük-e
magunkban azt a legbelső mennyországot.

P. SZATHMÁRY ISTVÁN

GANG

A lebegő testet Takácsné vette észre a harmadik emelet egyből. Az udvaron már megint az ajtónak rugdosta a két kisgyerek a labdát, őket ment megnézni a függöny takarásában, bár szólni nem akart, sose szólt.

A szegény jó Marika ott lebegett arccal felfelé a körfolyosókkal határolt udvar felett, nagyjából a második és a harmadik emelet között. Fehér zokniba bújtatott lábfejeire műanyag papucsot, lábaira cicanadrágot, fekete mellénye alá barna kardigánt húzott. Olyan volt, mint egy túlérett, széles körte, végtagjaival időnként kicsit kalimpált, teste enyhén himbálózott a gyengécske légmozgásnak engedelmeskedve.

„Szentséges isten!" – mondta hangosan Takácsné, és összecsapta maga előtt a kezeit. Kisietett a lakása elé, és kihajolt a korlát felett. „Mi történt veled, drága Marikám?" – kérdezte kétségbeesett hangon. Marika balra fordította a fejét, a teste is ebbe az irányba

mozdult. Ettől láthatóan megijedt. Így aztán inkább maga elé, a hibátlanul kék ég felé kezdett beszélni. Elgyötört hangon mesélte el, hogy reggel úgy indult a nap, ahogy szokott. A virágait kezdte éppen átültetni a körfolyosón térdelve, amikor azt érezte, hogy a lábait mintha két hatalmas kéz markolná meg, és úgy emelné fel valami nagy erő. Kezeiből kiestek a szerszámok, a gondosan elkészített kontya is majdnem szétbomlott, és ott találta magát, ahol most van.

„Jaj, hát kinek kell ilyenkor szólni, Marikám?" – kérdezte Takácsné. Marika elég indulatosan azt válaszolta, hogy mit tudja ő azt, hát hívja a rendőröket meg a házmestert, de a fiáékat fel ne merje hívni a Takácsné, mert azok kimentek a hétvégi telekre a pár hete született tenyészkutyáikkal foglalkozni, mert a hétvégén se pihenhetnek, mert ilyen világot élünk, hogy egy tanárember meg a tolmács felesége nem tud kijönni a rendes fizetéséből a két gyerek mellett, annyit esznek azok, nem is érti, hogy ez miért van így manapság, régen a gyerekek fél napot elvoltak egy vastagon megkent vajas-lekváros kenyérrel.

„Jól van, Marikám, ne féljél, lesz segítség" – kiáltotta Takácsné, és a lépcsőház felé sietett. Marika nagyon picit elfordította a fejét, és követte tekintetével a nőt. Takácsné leballagott az első emeletre, és becsöngetett a virágos Timihez, aki tényleg mindenkit ismert a környéken. A csöngetésre rózsaszín, feliratos pólóban és fekete leggings harisnyában egy melírozott szőke hajú nő nyitott ajtót. Kezében cigarettát tartott, és kérdőn nézett Takácsnéra, aki szintén nem mondott semmit, csak zihálva felfelé mutatott. A virágos Timinek becézett nő még ekkor se szólalt meg, csak bement a lakásába. Amikor úgy egy perc múlva visszajött, már a telefonjába beszélt. „…be fogsz szarni, Zolikám, ha ezt meglátod. Igen, zárva van. Tudod a kódot" – mondta.

Takácsné közben felment a saját lakásába, és már azon volt, hogy hívja a rendőrséget, amikor hallotta, hogy nyílik, majd csukódik a bejárati ajtó. „Hát ezt gondolhattam volna" – motyogta maga elé, amikor kilesve az ablakon meglátta az udvaron átsiető férfit. A tűzoltó Zoli volt, a virágos Timi szívszerelme, legalábbis a nő mindig így emlegette a férfit, aki havonta többször is nála töltötte az estéket, söröztek, meg a körfolyosón cigarettáztak, még télen is. Aztán hogy ott is aludt-e, arról már megoszlanak a vélemények, Jácintné a földszintről például azt mondja mindig, hogy a virágos Timi csak játszik azzal a fiúval, merthogy van neki amúgy egy gazdag udvarlója. Így mondja, udvarlója, pedig hát a virágos Timinek nem kell olyan rafinált udvarlás. Ez a tűzoltó Zoli jó kiállású gyerek amúgy, fiatalabb is úgy öt évvel a virágos Timinél, aki már elmúlt negyven, persze ezt be nem vallaná soha.

Nézte Takácsné az ablakból, ahogy a tűzoltó Zoli méregeti alulról a lebegő testet. A férfi időnként a feje tetejét dörzsölte idegesen, aztán felhívott valakit, fel-alá járkálva beszélt a telefonba. Virágos Timi egy ideig a korlátra támaszkodva figyelte a férfit, kétszer is felhúzta a vállait, nyilván azért, hogy jelezze tűzoltó Zoli felé, most már szeretné tudni, kivel szervezkedik a telefonon keresztül, de csak ideges legyintéseket kapott válaszul. A nő egy idő után be is ment a lakásába, tűzoltó Zoli is befejezte a telefonálást, és elindult a kijárat felé.

Csend ülte meg az udvart. Marika is némán lebegett tovább, mintha békésen napozna a kellemes, meleg levegőben.

Úgy húsz perc múlva hallotta Takácsné, hogy nyílik a bejárati kapu, majd az udvarra közvetlenül nyíló vaskapu egyik szárnya nyikorogva nekicsapódott a falnak. Ahogy kinézett, tűzoltó Zolit látta, meg még két másik embert. Hosszú, kihúzható fémlétrát cipeltek. A három férfi gyakorlott, gyors mozdulattal állította talpára az eszközt. Marika kicsit oldalra billenve próbálta kideríteni, mi folyik alatta.

Tűzoltó Zoli udvariasan és tisztelettudóan elmondta Marikának, hogy megpróbálják a lehető legközelebb tolni hozzá a létrát, ő meg majd kapaszkodjon bele a kezeivel, és akkor már valószínűleg nem is lesz olyan nehéz lemásznia. És hogy ne féljen, ők majd jó erősen tartják azt a létrát.

A nő eléggé idegesen, elfulladó hangon azt válaszolta, hogy nem bazári majom ő, hogy létrákon mászkáljon a levegőben, és tudja, hogy a Zoli jó gyerek, és jót akar, de ha őt már idetette az a láthatatlan erő, akkor annak illene majd őt vissza is tennie oda, ahonnan felkapta, ugyanis ő nem tett soha semmit, amivel erre az egész felhajtásra rászolgált volna. A végén kicsit el is pityeregte magát.

A három férfi némán és zavartan hallgatta Marika kifakadását. Aztán az egyikük bemutatkozott, elmondta, hogy a tűzoltó Zoli kollégái mindketten, és megértik ők, hogy a néninek ez az egész nagyon kínos, meg hogy fél, hát ők is félnének valószínűleg, meg dühösek is lennének, de higgye el, hogy nem lesz ez olyan rettenetes, vigyáznak rá, csak próbálja meg, és túl is lesznek rajta hamar, és az egészet el lehet majd felejteni.

Marika szipogva, némán bólintott.

A férfiak kicsit megemelték a létrát, és lassan, óvatosan elkezdtek Marika felé lépegetni vele. A létra nekiütődött a nő testének, amitől Marika arrébb úszott, a létra meg csak billegett ide-oda, ahogy a férfiak próbálták egyenesen tartani. Na, megint – mondta az egyik férfi, és ismét közeledtek a test felé. Ugyanaz történt.

A férfiak kezdtek fáradni, egyre szaporábban vették a levegőt, miközben a hosszú létrával lépkedtek. Hagyjuk, ez így nem fog menni – mondta végül a tűzoltó Zoli. A létrát óvatosan a földre fektették.

„Mit gondolnak, hát nem hagyhatják ott a világ szégyenére" – ordította feléjük a folyosóról Takácsné. Addigra már többen is álltak a körfolyosók különböző pontjain. „Ne szóljon bele…" – emelte fel a hangját a virágos Timi, aki szájában cigarettával egy ideje újra az ajtaja előtt állt, és onnan követte az eseményeket. De nem tudta folytatni, mert egy rövidke közjáték megakasztotta. Kicsapódott a másodikon az egyik ajtó, és egy kisfiú rohant ki rajta, kezében megtermett, rikító színekben pompázó vízipisztollyal. Két teljes sorozatot sikerült leadnia Marika felé, mire az anyja szitkozódva utolérte, majd hangosan káromkodva visszarángatta a lakásba. Az ajtó csapódása öblös böfögésnek hatott az egyre szürkülő este csendjében.

Alig telt el pár perc, és Szedresi úr, a közös képviselő érkezett meg, erősen feldúltan. Vékony szálú, ritkás haja máskor fegyelmezetten hátrafésülve követte lendületes lépteit, most viszont a frizura mintha saját határait keresve nyújtogatta volna csápjait mindenfelé a magas homlok mögött. Magabiztosan menetelt az udvar nagyjából mértani középpontjáig, ahol szétvetett lábakkal megállt. Közben egyre többen tűntek fel a függőfolyosókon.

„Szeretném egy kicsit a figyelmüket kérni" – kiáltotta el magát Szedresi.

„Ez most lakógyűlés?" – kérdezte egy hang.

„Nem, nem az" – felelte Szedresi.

„Kár, pedig itt lenne már az ideje" – mondta az előző hang gazdája. „Lenne mit megbeszélni."

Szedresi erre kicsit már idegesebben azt felelte, nagyon is tisztában van azzal, mikor volt legutóbb lakógyűlés, meg azzal is, mik a problémák, de addig ezeken felesleges vitatkozni, amíg egy lebegő test látványa fogad mindenkit, aki a házba be- vagy onnan kimegy.

„Engem ugyan nem zavar" – hallatszott most másik irányból. „Jobban zavar, hogy a megbeszéltek ellenére valakik még mindig úgy használják a közös vizes helyiségeket, mintha a sajátjuk lenne."

„Emberek" – kezdett volna bele Szedresi, de Takácsné közbekiáltott. Felelőtlen gyilkosoknak nevezte lakótársait, akik cseppet se képesek mással törődni, mint önmagukkal, és simán hagyják reggelre meghalni a Marikát is, mert úgy át fog éjjel fagyni szegény, hogy nincs az az isten, hogy reggel még életben legyen, de akkor majd bánni fogják, hogy ilyen önzők és közömbösek voltak.

Ezután elég heves vita bontakozott ki, de túl sok hasznos ötlet nem merült fel azzal kapcsolatban, mégis mit lehetne tenni azért, hogy Marika nem fagyjon meg az éjjel. Túl messze lebegett, hogy megpróbáljanak pokrócot dobni felé, abban bízva, hátha elkapja. „Amúgy is, hogy ki lehet merülve" – csóválta a fejét egy rövidre vágott hajú, rekedt hangú, szemüveges nő. Csend támadt a szavait követően, és mindenki nézte a lebegő testet.

„Marikám, nem mondanál te is valamit?" – mondta Takácsné kissé hisztérikus hangon.

Marika egy ideig hallgatott. Úgy egy perc múlva szólalt meg, hangja egészen nyugodt volt. Felhívta a többiek figyelmét a tényre, hogy augusztus közepe van, és még éjjel is nyitott ablaknál kell aludni, sőt, ő például néha még lefekvés előtt kiakaszt vizes lepedőket az ablakok elé, hátha attól frissül a benti levegő. Ezzel az egésszel csak azt akarja mondani, folytatta, hogy a legkevésbé sem kell attól tartania senkinek, hogy ő esetleg itt éjszaka megfagy, és éhen se hal valószínűleg, mert reggel még evett egy jó adagot abból a krumplis tésztából, amit tegnap készített. Úgyhogy mindenki foglalkozzon most már nyugodtan a dolgával, Szedresi se fontoskodjon, amúgy is mindig akkor érkezik, amikor már késő, de holnapig nyugodtan gondolkodjon csak azon, hogyan szedik le őt innen, mégiscsak azért fizetnek neki, hogy megoldja a ház gondjait.

Az emberek szétszéledtek.

Nemsokára teljesen elcsendesült a ház, csak az egyik lakás ablakai mögött mormogott visszafogottan a televízió. Marika arca még mindig az ég felé nézett. A holdfény mintha ezüstporral szórta volna be a testét. „Olyan, mintha a víz felszínén lebegnék" – gondolta. És eszébe jutott az a nyaralás a hetvenes évekből. Amikor friss házasként kint voltak a bolgár tengerparton. Ott feküdt a homokban, kora délután volt. A férje egyszer csak feltápászkodott, és azt mondta, elmegy megnézni azt a büfét, amit idefelé jövet láttak. Hogy mit adnak enni a bolgárok. Ő meg ott maradt, teste alatt a törölköző, karjainak egy része a meleg homokhoz ért. Kicsit megemelte a fejét, és a saját combjait nézte. Szinte még egy kislányé mindkettő. Újra hátradőlt, és lehunyta a szemeit. Zajt hallott, kinyitotta a szemeit. Sörös üveggel a kezében magas, vékony, barna fiú állt a törölköző mellett. Bolgár lehetett. Haja fekete volt, és göndör, az izmai élesen rajzolódtak ki, és még ma is emlékszik, hogy odanézett a fiú lába közé, arra a nagy dudorra a sötétkék fürdőnadrágban. A fiú mondott valamit, de nem értett belőle egy szót se. Nyújtotta a sörös üveget, de ő intett a fejével, hogy nem kér. A fiú csak mosolygott, a fogai fehérek voltak, az ajka meg egészen piros. Aztán leguggolt. Ő meg felszisszent, ahogy a hűvös sörös üveg alja a hasához ért. A fiú most már hangosan nevetett. Aztán felállt, dobott egy csókot, és elment. Egyszer még visszanézett, majd eltűnt a partot ellepő strandolók között.

Este hallgatta egy ideig, ahogy a férje horkol mellette. Aztán felállt, óvatosan kijött a sátorból, és a part felé indult. Az ösvényt jól látta maga előtt, az éjszaka holdfényes volt, a levegő meg szinte mézédes. A parton próbálta megtalálni a helyet, ahol aznap feküdtek. Nagyjából itt lehetett, gondolta, miután pár métert körözött a bezárt, lelakatolt büfépülettől nem messze. A homok nedves és hűvös volt, mélyen beletúrta a kezeit. Majd hátradőlt, és kinyújtotta a lábait. Nézte a csillagokat maga felett. Jobb kezével benyúlt a vékonyka, rövid ujjú pólója alá, és tenyerét a hasára tapasztotta.

Marika lebegett a gang felett. Nézte a csillagokat. Jobb kezét a hasára tette óvatosan. Aztán elmosolyodott. Elképzelte, hogy lassan benyúl a kardigán, majd a mellény alá.

A MACSKA

Azok ott ketten, lent az utcán, kicsit tétován éppen akkor estek egymásnak, amikor kinézett az ablakon. A szemközti panel tövében álltak, alakjuk élesen rajzolódott ki az utcai lámpa fényében. Az első csók, gondolta magában. Nem volt keserű, de vidámmá se tette a felismerés. Csak valamiféle enyhe izgatottságot érzett, hogy ő ezt most meglátta. Azok ott lent nem is tudják, hogy életük egy fontos eseményének van egy távoli és ismeretlen tanúja.

Visszament a szűkös konyhából a szobába. Az asztalon és az ágyon kívül semmi más nem fogadta. Korábban az egyik sarokba dobta a szatyrot, amibe a kevéske ruháját gyömöszölte az őr, amikor kiengedték. Más holmija nem volt. Óvatosan ült le az ágyra, a teste már magától is tudta, hogy a túl hirtelen találkozás bármilyen felülettel égető fájdalommal jár.

Nem emlékezett, pontosan meddig tartották bent, annyit tudott csak, hogy már három napja itt töltötte az idő java részét, ebben a kicsike panellakásban, ahová a papír szerint ideiglenesen elszállásolták. Hogy meddig, arról majd döntenek valamikor. Lassú mozdulattal végigheveredett az ágyon. Nehezen aludt el. Egy ideig a párra gondolt. Hogy mi lesz velük, boldogok lesznek-e együtt egy ideig. Aztán ideges, sekélyes alvásba merült, gyorsan váltakozó álmok követték egymást, köztük pár perces eszmélések.

Hajnali ötkor ébredt. Fájt a gyomra, a szája ki volt száradva. Két órával később már a távolsági buszpályaudvaron várakozott a többi álmos, mereven mozgó utassal. A faluban a temetői megállónál szállt le. A ronda, szabálytalan egysejtűként szétterülő település közepe felé vette az irányt. A bágyadtan erőre kapó napfényben szürkés fénnyel csillogtak a házak ablakai. Pár lépés után rájött, hogy mi zavarja annyira. A csend tömör vattaként bélelte ki az utcákat. Még csak kutyaugatást se lehetett hallani. Csak távolból, látszólag a messze húzódó horizont felől lüktetett a fülébe valami tompán ismétlődő ritmus, mintha a világoskék égbolt hatalmas mellkasa alatti szívhangot hallaná.

Nagyjából tíz percig gyalogolt a főúton, mire elért a szülőházig. Vagyis a szülőház helyéig. Már egy másik ház, kevés fantáziával épített, de annál tekintélyesebb méretű épület állt ott, ahol valamikor a családjával éltek. Az özvegyen maradt nagymamával, a szüleivel meg a két, folyton nyafogó húgával, akik kiskoruktól fogva kérlelhetetlenül utálták a világot. Egymást se szerették, de ez a közös gyűlölet épp elég volt ahhoz, hogy gond nélkül elviselje egymás társaságát a két alig megkülönböztethető szőke lány.

A régi ház feleakkora volt, mint ez az új, ahol ismeretlenek laktak. De a réginek volt tornáca, ezért a mező mintha egészen a küszöbig merészkedett volna a mindig gazos, folyton a kiszáradás határán senyvedő udvari növényzet álcája alatt. Most el lehetett látni egészen a távolabbi lankákig. Persze, gondolta, mert ezeknek első dolguk volt lebontani az istállót. Az egyetlen helyet, ahol biztonságban érezte magát. Sokszor osont be ide nyaranta, az erős szagokkal teli félhomályba. A vastag, hideg falhoz tapasztotta az izzadt ingét, és csak nézte, sokszor órákon át, ahogy a tehenek hatalmas oldala emelkedik és süllyed, mintha egy unatkozó karmester intéseinek engedelmeskednének.

Az udvarra se lehetett ráismerni. Csak a hatalmas fa áll ugyanúgy középen, ahogy régen. De nem volt már alatta kutyaól, és az egrest is összesöpörték gondos kezek. Hiányzott a

szétdobált, semmire se jó rozsdás vasak látványa is. Csak egy kék, műanyag gyerekmedence szabályos tömbje törte meg a gondosan nyírt gyep egyhangúságát.

A főúton átmenve, szinte közvetlenül a tanyával szemben, nyílegyenes betoncsík tört előre a szántóföldek között. Emlékszik, gyerekként a végtelent sejtette a magas fákkal szegélyezett, árnyas bekötőút végén. Elképzelte nemegyszer, hogy csak úgy nekiindul, megy egész nap előre azon a repedezett, hepehupás úton, addig megy, amíg egy másik országba nem ér. Ott is magyarul beszéltek volna az emberek, de mind barátságosan, és ragyogott volna minden ház, mintha aranyból lenne. Ám az út végén nem volt más, csak a téesz hosszú, fehér csíkokként sorakozó épületei.

Az unokatestvérei ezen az úton tanultak meg motorozni. Bátor és erős fiúk voltak. Ha százas szögbe léptek apjuk szerelőműhelye előtt, csak röhögtek. A macskák nyakszirtjét olyan erővel kapták el, hogy az ő szíve egyből erősebbet ütött. De a szőrös kis állatoknak soha nem lett semmi bajuk, csak lógtak ernyedten, lábaikkal kalimpálva a szutykos tenyerek szorításában. Ha verekedtek, mindig alulmaradt, azok meg kiröhögték, vagy homokot rugdostak rá, amíg a fájdalomtól összegörnyedt testtel hevert a földön. Egyedül a nagyanyja szerette igazán. Belőled még lesz valaki, meglátod, hallani fogunk még rólad. Ezt mondta neki nemegyszer. Sokan hallottak aztán róla a faluban, szerencsére a nagyanyja már nem.

Pár száz méterrel az előtt, hogy az út belefutott volna a téeszépületekbe, keresztezte egy vékonyka ösvény. Lépteit lelassította, jobbra fordult, és tovább lépdelt egyenletes tempóval az ösvényen, amit lassan maga alá gyűrt a gaz. Sűrűbb lett a növényzet, a gyéren álló fák közé egyre kevesebb napfény tudott befurakodni. Úgy kétszáz méter múlva ért el a tisztáshoz. A régi majorsági épület szinte ugyanolyan állapotban várta, mint amikor hosszú évekkel ezelőtt utoljára látta. Lilásbarna vakolata nagy része örökre eltűnt, a nyers téglasebekből talán több volt, mint annak idején. Az ablakokat nem pótolta senki azóta se, és nehéz lett volna eldönteni, vajon szaporodott-e a lassan bedőlő falakon a firkák, festménynyomok, bevésések száma.

Ott volt a malomkő is a fűben. Amire olyan sokszor mászott fel gyerekként. Kapitány vagy indiánfőnök volt, nézte onnan a fákat körbe, hol bújhatott el az ellenség. Meg a régi, használaton kívüli betonkút is ott állt. És a fa is megvolt, ami alatt ott hevert az apja, amikor utoljára látta. Vagyis csak a cipőit látta igazán, tisztán, azokat a széttaposott, sárgásbarna cipőket, amik sokszor töltötték el félelemmel. Meg látta még kicsit a lábai szárát, a farmernadrág kékjét. Nem engedték közelebb. Később visszaszökött, amikor már senki se volt itt, és közelebb merészkedett a fához. Ott volt még a fűben az apja testének a lenyomata. Kicsinek tűnt ez az embernyom.

Egy kicsi és legyengült ember volt már akkor, csak ezt nem láttam. Ezt gondolta most, amikor közelebb lépdelt a fához. A magas fű egyenletesen hullámzott, nem járt erre régóta senki se. A fa tömör lombkoronája felől magas, elnyújtott hangot hallott. Közelebb ment. A legalsó, vastag ágon apró macska feküdt hason. Karnyújtásnyira volt csak tőle. Lassan a macska felé nyúlt. Az picit összerezzent, de nem mozdult. Érezte a tenyere alatt a meleg kis test lüktetését. Megragadta a nyakszirtnél felgyűrhető bőrt, és óvatos mozdulattal leemelte a kicsi állatot az ágról. Az nézett csak rá kerek szemekkel. Magához húzta az állatot, a macska a pólójába mélyesztette két mellső lába karmait, de szinte meg se érezte. A macska halkan dorombolni kezdett. A férfi elmosolyodott.Ráncos arcán olyan volt ez a mosoly, mint egy magára hagyott pad ülőkéjén a lepattogzott festék helye.

NOVÁK ZSÜLIET

A KUTYA

Júlia vallásos áhítattal imádta a gyerekeit. Bár a gyengeséget egyáltalán nem állhatta, nélkülözéssel teli életében ezt az apró kihágást mégis bocsánatosnak vélte.

Utálta a nehéz gyermekkorról szóló panaszos meséket. Megvetően elhúzta a száját, és félhangosan pöfögött. Mindenkinek nehéz gyermekkora volt. Lenézte a pénztelenség és a kemény munka miatt fanyalgókat. Ha valaki igazán keményen dolgozik, szegény ugyan lehet, de nincstelen semmiképpen. Mivel azt tartotta az ember sorsának, amit beteljesít, viszonylag kevesen bizonyultak méltónak a sajnálatára. Az életet egy nem túl nagy titkokkal teli kihívásnak tekintette volna, ha időről időre nem támadják meg rejtélyes betegségek a családját. Ezekben nem is maguk a betegségek zavarták, hanem azok megmagyarázhatatlansága.

Háromévnyi meddőségében sem az bántotta, hogy nem lehet gyermeke, hiszen gyerek sok van ezen a világon, olyan is, akinek éppen őrá lehet szüksége anyaként. Csakhogy hivatalosan, az összes pecsétes papír szerint sem a férje, sem ő nem volt meddő. Csak éppen nem esett teherbe.

De a harmadik év végére készen állt elfogadni életük gonosz szeszélyét, és megállapodtak. A nyár az esti fröccsözések, Tisza-parti séták és szlovén túrák ideje, ráérnek télen elveszni az örökbefogadás bürokráciájában. Abbahagyott mindenféle tüszőérlelőt meg -repesztőt, és megnyugodva várta a hideget. Majd egyik napról a másikra nagyon fáradt lett. Tizenkét órákat aludt, irodai munkája és az oda-vissza utazás teljesen kimerítette, semmi másra nem maradt ereje. A szombati szieszta alatt azon töprengett, betegség támadta-e meg, vagy terhes. Lapozott egyet négyzetrácsos naplójában – ami annyiból állt, hogy tett egy állítást, aztán két oszlopban felsorolta a mellette és ellene szóló érveket, de ő ezeket a füzeteket húsz éve naplónak nevezte –, és arra jutott, hogy harminchárom éves, jóképű és potens férjével szeretik egymást, egészségesen táplálkozik, nem hanyagolja el a szűrővizsgálatokat, és sportol, tehát minden bizonnyal egy magzat rágja a testét, nem a rák.

Amikor az orvos megerősítette gyanúját, nem lepődött meg, nem sírt, hanem bólintott. Nem csapott nagy hűhót körülötte, az elmúlt években minden tudományos cikket elolvasott a témában. Orvosi szempontból ez a tizenkettedik hétig nem terhesség, hanem a terhesség lehetősége. De aztán az élet csak megelégelhette, hogy nem tud Júliának sem örömet, sem meglepetést okozni, mert a második ultrahangon egy magzatból kettő lett, ez pedig még Júlia pragmatikus páncélján is repedéseket okozott. Hazáig zokogott. Másnap betelefonált a munkahelyére, kivett két hét szabadságot (annyi hiányzott a tizenkettedik terhességi hét betöltéséig), s ezt a két hetet fekvéssel és lapos hasának simogatásával töltötte.

Ezután minden orvosi vizsgálat alatt meglepődött, hogy még mindig A magzatról és B magzatról beszélnek, még mindig nincsen szó tévedésről, más és más orvosok is két csecsemőről magyaráznak, aztán amikor a császármetszés során egy perc különbséggel emelték ki a kisfiút és a kislányt, Júlia, aki világéletében undorodott az ocsmány beszédtől, mert az intellektus csődjének gondolta, ha valaki nem tudja

magát megfelelően kifejezni az évek alatt magára szedett szókészletéből, annyit mondott: Baszki, tényleg kettő!

Onnantól kezdve csak akkor érezte jól magát, ha a gyerekei között lehetett. Izmos teste anyává puhult, jégkék tekintete felmelegedett, akár a nyári ég. Ránézett a kisfiúra és a kislányra, akik szakasztott tükörképei voltak egymásnak. Ha az egyik jobbra billentette a fejét, a másik balra, ha az egyik bal kézzel nyúlt felé, a másik jobbal. A csoda állandó és tagadhatatlan jelenlététől Júlia megtört. Az első közös nyarukon minden alkalommal, amikor a férje dolgozni ment, szertartásosan félmeztelenre vetkőzött, lecsupaszította babáit, s így sütkérezett át teljes délelőttöket apró kezek és arcocskák érintésében. Összerezzent, amikor valaki becsöngetett, beszakítva a hármójuk közötti intimitásnak furcsa burkát. Ilyenkor, mint a sötét, jeges áradás, elöntötte a bűntudat. Neki embert kell nevelnie ezekből a gyerekekből, ehelyett naphosszat édes nyálacskában és tiszta leheletben fürdőzik.

Kényszerítette magát, hogy megszeresse a sétákat, amelyek kiszakították őket jól behatárolt világukból. Rituálisan bebugyolálta a kicsiket, minden évszakhoz képest kicsit túlságosan, állandóan duruzsolva, puszilgatva a talpacskákat és ujjacskákat, így az ikrek elég kevésszer méltatlankodtak a dolgok folyásán. Júlia pedig a séták alkalmával évről évre eltervezte, hogyan fognak kinézni a születésnapok, karácsonyok, milyen könyveket fog nekik felolvasni, és mikor kaphatnak először biciklit, hogyan fog reagálni a párjaikra, akik biztosan nem lesznek hozzájuk méltók. És a kutya. Kutya is mindenképpen kell a gyerekeknek. De mikor? A kutya veszélyes jószág, amíg nem tudja megtanítani a kicsiknek, hogyan nyúljanak az elejéhez és a végéhez, hogy ne ijesszék meg, amikor alszik. Addig nem szabad kockáztatni. Egy nagyon-nagyon szelíd, mozgékony, türelmes ebre lenne szükség. Talán egy vizsla, de azt télen be kell engedni a házba. Vagy egy komondor, ha nem kellene olyan sok időt fordítani a szőre ápolására. Esetleg labrador, golden retriever, de nagyon sokan azt mondják, ezeket a fajtákat túltenyésztették. Ilyesmiken morfondírozott, míg meg nem állították megcsodálni a gyerekeket, vagy néhány semmitmondó kérdést feltenni a felebaráti figyelem jegyében.

Bertus (a nagy szomszédasszony) személyisége mindenkire nyomasztóan hatott. Szerteszét álló haját feketére festette, óriási keblére nem kapott kényelmes melltartót, így inkább nem is hordott semmilyet, ellenben recsegő torokhangja minden irányban messzire terjedt. Nagy, puha kalácsképe sem ráncokkal, sem körülírható vonásokkal nem rendelkezett.

Bertus csak a jelenben állt haragban az egész világgal, a múltjában minden kifehéredett és megtisztult. A halottak szentté emelkedtek, a gyermekkor ideálissá vált, tanárai keményen, ám igazságosan bántak vele és mindenki mással. A munkában utolérhetetlenül dolgos volt a férjével együtt, akivel a semmiből építették föl házukat, amelybe pontosan két gyermeket szült (mert szerinte a tisztességes emberek két utódot nevelnek). Az, hogy a férjét elvitte a mája, sajnálatos és elkerülhetetlen következménye a kőművesek életének. Lényegtelen halálánál sokkal nagyobb szerepet töltött be kilúgozott emléke. Ha nem kőműves lett volna az az áldott, jó ember, akkor kevesebb alkoholt fogyasztott volna, és kevesebbet járt volna el a keze, mert a barátai, a munkája és a szesz tehetett mindenről. Dömét különben kenyérre lehetett kenni.

Minden szava és emléke a múltban járt, egy egyszerűbb és átláthatóbb világban, ahol a kenyér tovább elállt, a tojásfehérjét keményebb habbá lehetett verni, az Ultra jobban oldotta a zsírt, és az emberek… No igen, azok emberek voltak. Ezeknek meg fogalmuk sincs arról, hogy mi az a munka meg élet.

Ha meglátogatta valamelyik lánya, kényszeredetten meséltek életük ügyes-bajos dolgairól. Nem hosszan, mert éppen csak addig juthattak el a történeteikben, amíg Bertusnak eszébe nem jutott a múltból egy hasonló eset, ami valakivel, valamilyen formában, hasonlóan megesett. Persze azért nem ugyanúgy, hanem jobban, okosabban vagy tisztességesebben.

Így aztán Bertussal nem szeretett senki leállni beszélgetni, ugyanakkor senki nem mert nem megállni, ha éppen leszólította.

Júlia is megtanulta, nem tud olyan gyorsan repülni az ikerbabakocsival el és vissza, hogy ne érné utol Bertus káráló hangja. Olyankor az asszonyt hallgatva inkább azzal foglalta le magát, hogy a kutyájában gyönyörködött. Egy közepes méretű, zsömleszínű keverékben, ami oda nem illő módon leginkább az akita fajtajellegeit mutatta sok más között. Tömött bundája, szelíd, szép szeme elfeledtette Júlia természetes fenntartásait az idegen kutyákkal szemben. Odalépett a kerítéshez, betette a kezét, a kutya pedig odasimította tenyeréhez a fejét és a fülét. Kicsit ringatózott, hogy bemutassa a simogatás ideális ütemét, majd amikor Júlia keze a kívánalmakhoz igazodott, félrecsapott nyelvvel lihegni kezdett, és Júlia megesküdött volna rá, ha nem tudta volna, hogy lehetetlen, hogy a kutya mosolygott.

– Gyönyörű állat! – szakadt ki belőle.

– Áááá, hitvány dög ez, angyalom!

– Ez a kutya? De hát miért? – vakargatta meg a kutya füle tövét, amiért az hálásan mormogott.

– Hát ezért – vetett Bertus az állatra egy becsmérlő pillantást. – Mire jó egy szelíd kutya? Megmondom én, semmire. Idehozta nekem a lyányom ezt az állatot, hogy ne legyek egyedül, de ettől aztán akárhány betörő bejöhet! Megnyalja ez a postás, a gázos meg akárki kezit! Nem normális!

– Csak szelíd, de szép – kedveskedett Júlia.

– Hát ezt mondom én is! Minek nekem egy szelíd kutya?

– Úgyis van riasztó a házon.

– Persze hogy van, hát egyedül élek! De nekem egy jó hamis kutya kéne. Ezt se simogattam, mégse lett hamis. Biztos azért, mert boldog-boldogtalan benyúlkált a kerítésen. Jaj, nem rád gondolok, angyal, hanem a többiekre. Most hívhatom ki az állatorvost, hogy elaltassa!

– Elaltassa? Azért, mert szelíd?

– Mert nem normális. Mindenkiben megbízik, és… és sokszor a farkát is kergeti.

– Talán csak játszik. De Bertus néni, miért nem adja be menhelyre a kutyát? Olyan szép jószág, biztosan elvinnék. Hátha valaki éppen egy ilyen szelíd kutyát szeretne.

– Én? Dehogy adom be a menhelyre!

– Miért nem?

– Ott csak éheztetik az állatokat!

– Miért éheztetnék?

– Mert sosincs pénzük. Ezek az állatvédők folyton kuncsorognak meg gyűjtenek.

– Inkább elaltattatja?

– Hát persze. Mégiscsak az én kutyám! – húzta ki magát Bertus önérzetesen. – Láttad volna Kántort, az volt ám a kutya! Egy szép, hosszú szőrű németjuhász. Na, attól még néha a leveleket se kaptuk meg. Képzeld, volt, hogy be se tudta dobni a ládába a postás, mert

attól félt, hogy Kántor menten szétkapja a kerítést. Néha csak behajította az udvarra, a kutya meg miszlikbe tépett mindent. Végül az uram csinálta azt a külső postaládát. Milyen ügyes, szép munka, látod? Kőműves volt, de ács is lehetett volna belőle. Neki mindenhez volt tehetsége.

És Bertus olyan bámulatra méltó erővel védte a védhetetlent, amely felaprította és elnémította Júliát. Megértette, nem létezik az az érv vagy bizonyosság, amely meggyőzné Bertust, hogy ő csak egy ostoba, csökönyös vénasszony. Ömlöttek szájából a szavak, akár a gennyes fertő, és Júlia egyre mélyebbre süllyedt a nyúlós tehetetlenségben, amelyben csupán egyetlen kutya élete volt a tét, mégis erején felülinek mutatkozott az állat megmentése. Betemették a gyalázatos szavak, amelyek alatt már nem is fulladozott, csupán mozdulatlanná dermedt. Képtelen lett bármit tenni ellene vagy magáért, egyszerűen csak várta a szabadulást, amelynek eljövetele már nem is saját magától függött, hanem Bertus könyörületétől. Megmerevedett, a kutya is újrakezdte a kerítésen túli himbálózást, ismét magát simogatta Júlia kezével.

– Hallod?

– Nem – nyöszörögte Júlia, mire Bertus csak a szemét forgatta.

– Azt kérdeztem, ha annyira tapogatod azt a Kántort, mért nem viszed el?

Júlia úgy érezte magát, mintha álomból ébredne, de az álom valamiért mégsem ereszti.

– Azt hittem, az előző kutyáját hívták Kántornak.

– Minden kutyámat Kántornak hívják. Akkor kell?

– Nem is tudom, nem lehet. Nagyon szeretném, de a gyerekek csak másfél évesek, és a férjemmel is meg kellene beszélnünk, nincsen kutyaházunk se, és…

– Ááá, felejtsd el, nem kell elvinned, csak azért mondtam, mert úgy odavoltál. Na, mennem kell, neked is kéne, biztos éhesek már a gyerekek.

Azzal faképnél hagyta az asszonyt. Júlia még állt egy nagyon hosszú pillanatig, nézte a kutyát, az pedig megnyalta a kezét. És abban a percben úgy tűnt Júliának, csak ő és a kutya létezik a világon, amelytől el kellene búcsúznia, hiszen végeredményben már a halálsoron van, csak nem tudja. Vagy mégis? Az állatok állítólag megérzik az ilyesmit. Tett egy remegő lépést előre, aztán vissza, aztán megint előre, majd vissza, aztán előre és még egyet előre. Tudta, hogy gyönyörű a családja, várja a teregetés, a kisfiú irányából súlyosbodik a kakaszag, egyszóval pontosan ugyanolyan az élete, mint eddig. Most mégis csak ő és a kutya létezett, amelynek halálában egy óvatlan pillanatban bűnrészessé vált.

Kifulladva ért haza, pedig csak két házzal odébb laktak. Gépiesen elvégezte a teendőket, szava sem volt a gyerekekhez, akik ettől abbahagyták a gügyögést, a maguk bababáját és mamamáját. Súlyos csönd ereszkedett a házra. Júlia igyekezett mindinkább gyűlölni és megvetni Bertust, amiért belerángatta ebbe az egész disznóságba, de ez a lelkiismeretén vajmi keveset segített.

Félálomban telt az éjszakája. Pedig ez egyszer csupán annyi vágya maradt, hogy végre fejest ugorhasson a fekete óceánba, amelyben egy pillanatra mindannyian megsejtjük a halált. Minden éjjel magába ránt, és reggel, amikor kimászunk az öntudatlanság kútjából, olyan, mintha egy kicsit meghaltunk volna, aztán mégis föltámadunk, újra és újra, sok ezer napon át, amíg el nem jön az a nap, amikor mégsem. Persze ez nem sikerül mindenkinek így, ilyen természetesen és ritmusosan, úgy meghalni, ahogyan azt előtte már húszezer alkalommal begyakorolta.

De aznap éjjel Júliában csak érzések és sejtések, a valóság más és más módozatai kavarogtak, dobálták a testét, gyűrték a lepedőjét. Nem adatott meg számára a nyolcórányi

halál könnyű menedéke. Végre elérkezett a reggel, Júlia kitépte magát a nem alvás és nem ébrenlét posványából, és kiment a konyhába kávét főzni. Reggelit készített, a férjét munkába indította, a gyerekeket felöltöztette és tisztába tette. Józanul fölmérte fia és lánya jó és rossz tulajdonságait, két oszlopba rendezte őket, majd nekilátott ez utóbbiak módszeres kiirtásának.

HORVÁTH VIKTOR

A TEREMTÉS

Kaffka Margit emlékének

Egy havas délután hozták fogaton. Amikor a portás nővér kinyitotta a kaput, én éppen a mosodából jövet húztam a keményfából készült kis kocsinkat a tiszta fehérneművel. A hintó elállta az utamat. Bedübörgött a kapubolt alá, megtöltötte a sötét előteret, én megtorpantam, ott volt előttem a hintó ajtaja, rajta pont szemmagasságban a Nemzeti Természetjogi Hatóság címere: fehér mezőben fekete fogaskerék, abban piros szív, a szívben fogaskerék, a fogaskerékben ismét szív, és így tovább, de a mind kisebb és kisebb fogaskerekek és szívek a címer közepén elkülöníthetetlenül összefolytak. Ez a címeres ajtó kinyílt, egyenruhás tisztviselőnő mászott elő, lehajtotta a hágcsót, nyújtotta a kezét, és lesegítette Helénkét. Után mozgott a hosszú kabátjában. Utána egy másik tisztviselőnő jött, de rajta nem a Nemzeti Természetjogi Hatóság, hanem a Királyi Gyámhatóság egyenruhája volt.

Ahogy kiszálltak, sorban rám néztek. Az NTH-s szigorúan, Helénke kíváncsian, a gyámügyes anyai jóindulattal, a kedves portás nővér pedig mutatta, hogy kísérjem a vendégeket a hátsó csigalépcsőn az emeletre a fejedelemasszony szobájáig. Már várják Helénkét. A Nemzeti Természetjogi Hatóság munkatársnője a kapualjban maradt, és a kocsisnővel beszélgetett, a gyámügyes pedig jött velünk; én mentem elöl, végig a kolostorudvaron. Sűrűn, vastagon és erősen hullt a hó, hamar sötétedett, kis csillámok imbolyogtak a nehéz, lilás fehérségben. Ince, a kolostor mindenese lapátolta a havat az útról; mikor elmentem mellette, megállt a kezében a hólapát, sunyin nézte a földet.

Kopogtattam az ajtón, és amikor szóltak, hogy kinyithatom, benéztem a belépő vendégek mellett: láttam a fejedelemasszonyt és szoror Leonát, a rendház legöregebb apácáját. Hajlott, nem nélkülivé aszalódott asszony, csöndes és bölcs, mint a fehér kertben álló hársfák; se kora, se múltja – aztán mentem, hogy nővérkéimnek szétosszam a tiszta fehérneműt.

Helénke másnap belépett a noviciátba.

Reggel öt óra harminckor szólt a csengettyű, felkeltünk, gyorsan kinyitottam az ablakot, sötét volt, mégis világos a sok hótól, tiszta, hideg levegő. Meggyújtot-

tam a gyertyát, gyorsan felöltöztünk, Helénke a zománcos mosdótálból mosta az arcát, és amikor hálóingének ujja feljebb csúszott, fehér hegeket láttam a csuklóján és végig belül az alkarján. Bevetettük az ágyat, rendbe raktuk a hálótermet, letérdeltünk a padlóra, hogy belekezdjünk a reggeli karimába.

– Ma ön válasszon imát, kedves húgocskánk, Helénke – mondta szoror Bertolda.

A többiek lehajtották a fejüket, én oldalvást ránéztem, bátorítottam, hát persze. Ő választ, és mi mondjuk vele:

– Az Atya, a Fiú és Szentlélek nevében kezdem meg ezt az új napot. Köszönöm, Atyám, hogy ezekkel a testi és lelki tulajdonságokkal alkottál meg engem. Uram, ma reggel is te hívsz, én fölpattanok fekhelyemről, és sietek beállni szent szolgálatodba. Tied vagyok, mindenem a tied. Kérlek, add, hogy a teremtmények teljes hozzád tartozását kiváltsam hűségben, gondosságban, felebaráti szeretetben, hiúságtól, látszatosságtól és ösztöniségtől ment, tiszta szándékban. Add a te lelkedet, s életem kialakul a te szent, erős és édes akaratod szerint.

Szoror Bertolda bólintott. Hatkor szólt az Angelus-harang, és mi elmondtuk a reggeli Úrangyala verzikulusait. Fél hétkor, a második csengettyűszókor a falak mellett járva lementünk a templomba a reggeli misére.

– Honnét tudtad azt az imát? – suttogtam oldalra, mikor a folyosón a kápolna felé mentünk.

– Hát megtanultam.

– De hát csak tegnap jöttél. A családodtól tudtad?

– Nincs családom.

– A folyosókon a novíciák szilenciumot tartanak – mondta mögöttünk a kedves Bertolda nővér. Csendben mentünk tovább.

Mise után, negyed nyolckor a refektóriumban a reggeli vajas kenyér tejeskávéval, egy szelet sajttal és araméval. Evés előtt asztali imák. És az asztalfőnök nővér így szólt:

– Kedves szerzetestársaim és novícia gyermekeink! Tegnap új jelölt érkezett hozzánk a Gondviselő Atya jóságából. Fogadjuk őt szeretetünkbe, tanítsuk türelemmel, és segítsük mindenben. Most pedig válasszon nekünk asztali imádságot ő.

Helénke pedig elkezdte:

– Atyánk, a föld minden javát jóságodból élvezzük…

Ezt az imádságot kevesen ismerték; szoror Leona mentette meg a helyzetet; gyorsan belépett, magabiztosan kántált Helénkével, csatlakozott még néhány idős nővér, erős hangon fohászkodtak, a többiek pedig kis késéssel próbálták követni őket.

– Add, hogy szent igazságod szomjúhozzuk s éhezzük!

Reggeli közben szigorú szilencium van, nem tudtunk beszélgetni, aztán a földszinti folyosón és a lépcsőkön sem, mert a szegény lelkekért és a szenvedőkért könyörögtünk menet közben, mindig a falak mellett haladva.

Nyolc órára sok apáca a járási kórházba megy dolgozni, van, aki a polgári iskolában kézimunkát, természettudományt vagy nyelveket tanít, mi, novíciák pedig a kolostori tanintézetben hittudományi oktatást kapunk, és néhány választható laikus tárgyat tanulunk – férfiaktól. Azok a férfiak reverendát viselnek.

A Helénke érkezését követő napon az első óra egyháztörténet volt. Vajon milyen lehet itt neki? Hogy lát bennünket ő, az újonnan jött? Mit fog gondolni a tanárainkról, a rendházat vezető szororokról? Büszke lehetek a tanáraimra? Tetszik neki az épület csendje, az illatok, a padló kőlapjai, az ólomüveg és a falak kovácsoltvas kandeláberei? Az első és legerősebb élmény milyen lenyomatot hagy nyitott és érzékeny lelkében?

Vártuk a tanárt. A pocakos dr. Tóbiás Frigyes bácsi, a püspöki bazilika oltárigazgatója késett. Máskor pontos volt. Aztán megérkezett ez a lágyszívű öregember a viseltes, zsírpecsétes reverendájában, kis cseréppipájával, táskás szemeivel, de addigra már ki is találtuk, hogy miért késett: a fejedelemasszony új testvérkénk miatt hívathatta magához. Az óra elején Frici papa váltott vele pár barátságos szót, megkérdezte, hogy jól érzi-e magát, erős hitre biztatta őt, aztán folytatta, ahol a legutóbb abbahagyta: a késő ókori egyházi zsinatok papi nőtlenségről szóló vitáinál.

Dr. Tóbiás Frigyes mindig jóságosan bólogatott, akár jót mondott a diák, akár nem; ha rossz volt a válasz, akkor udvariasan és körülményesen kijavította, de ez nehezére esett, olyankor igencsak feszengett, és mindig nagyobb zavarban volt, mint az ifjú novícia, aki hibázott. De Helénke helyesen válaszolt, és okosakat kérdezett. Frigyes bácsi elővette nagy, kockás zsebkendőjét, megtörölgette vele a homlokát, és elragadtatottan helyeselt Helénke minden szavára. Milyen szép volt ez így. Milyen jó, hogy a Frici a legelső pap, akivel ez a kedves lány találkozik, gondoltam akkor.

Aztán kicsöngettek. Dr. Tóbiás Frigyes átment a következő órájára a hittudományi főiskolára, és amíg a dogmatikatanár meg nem érkezett, rárontottunk Helénkére; Erzsike volt a legkíváncsibb, nem hagyott szóhoz jutni:

– Ugyan, te mellette alszol, és a refektóriumban is mellette ülsz, úgyhogy légy szíves, most mi hadd…

– De hát nincs bennem semmi különös, látjátok, hogy csak szolgálni akarok, és engedelmeskedni – Helénke szabadkozott és mosolygott, mosolygott, mi pedig nagyon szerettük őt.

– De hogyhogy? Hogyan? Hogy csináltad? Hogy csinálták? Hogy vettek fel?

– Hát jelentkeztem az Nemzeti Természetjogi Hatóságon keresztül, és a gyámügy is segített közvetíteni.

– De a rend bezárta a kapukat; a Megváltott Ország bevezetése óta nincs tagfelvétel.

– Hát nem tudom. Újember vagyok.

Kis csönd lett, pár nővérkénk a mosdó felé indult vagy a tanterembe, hogy segítsenek virágot locsolni, szellőztetni, táblát törölni.

– Arra rájöttünk, de miért oldották fel miattad a tagfelvételi moratóriumot?

– Talán a pénz miatt? Ha újemberek házasodnak, a király ad nekik hozományt. Tegnap a kedves fejedelemasszonynál a gyámügyi előadó azt mondta, hogy így a hozományom a kolostoré. A héten megírják a szerződést közösen. A rendház, az NTH és a Királyi Gyámhatóság.

Kint még mindig zuhogott a hó, Ince, a gondnok pedig az ablakunk előtt lapátolt, faforgácsot és homokot szórt a járdákra. Felnézett, egyenesen rám, majd gyorsan elfordította a fejét. Micsoda nyomorult kis lélek. Ne felejtsek el imádkozni érte délután, gondoltam.

– Bocsánat, ki szeretnék menni az illemhelyre – mondta Helénke.

– Persze. Siess, mert jön a tanár.

Dr. Radványi Theodor áldozópap tanította a dogmatikát. Fiatal, szégyellős, zaklatott ember, néztük az ablakból, ahogy átment a belső udvaron, övé a második óra, de nem a mi épületrészünk felé tartott, hanem az emeleti csigalépcső felé.

– Ezt is behívta a kedves fejedelemasszony. Késni fog az óráról, hurrá. Ilyen még nem volt, biztos, hogy a Helénke miatt hívta be. És akkor tényleg ezért késett a Frigyes papa is az első óra előtt. Nahát.

És Theodor tényleg késett jó negyedórát, aztán mikor megjött, szörnyen viselkedett. Nekiállt feleltetni, de minduntalan belezavarodott a saját kérdéseibe, elpirult, rájött, hogy észrevettük, hogy elpirult, akkor feldühödött, hebegett-habogott, véletlenül leverte a

tanári asztalról a tintatartó tégelyt, olyan kérdésekkel büntetett bennünket, melyek hittudomány szakos egyetemistáknak is nehezek.

– Hogyan egyeztethetők össze a bibliai teremtéstörténet teológiai igazságával a világ fejlődéselméleti elképzelései, ha a problémára a Providentissimus Deus elvét alkalmazzuk?

A felelő csak nyökögött valamit evolúcióról meg poligenizmusról, Helénke pedig hiába jelentkezett, hogy majd kiesett a padból, dr. Radványi Theodor tudomást sem akart venni róla. Pedig még nem is ismerte őt. Kapkodott, méltatlankodott, borzalmas osztályzatokkal dobálózott, olyan hisztis volt, amilyennek még nem láttuk.

Óra után elcsigázottan húzogattam a főkötőm keményített szárnyacskáját.

– Te Erzsike, ez a Theodor bele fog szeretni a Helénkébe.

Az órák után a kolostor folyosóin a fal mellett, lesütött szemmel mentünk a refektóriumba, ott ebéd előtt elmondtuk a déli Úrangyalát.

– Íme az Úrnak szolgálóleánya, legyen nekem a te igéd szerint…

Aztán elmondtuk az asztali imákat, csendben ettünk, a tekintetek cikáztak, Erzsike nézte Helénke csuklóján a keményített kézelőt, és persze nem láthatott alá, de Helénke észrevette, hogy nézi, megcsóválta a fejét, mintha csak azt mondta volna, hogy jól van, jól van, hát elmesélem, ha ennyire nem nyughattok miatta.

– Melyik vagy? – kérdezte Erzsike óvatosan szétnyomva egy darab petrezselymes burgonyát a foga között. Helénke persze meghallotta, de nem válaszolt, mert a refektóriumban szilenciumot tartunk. Aztán az első délutáni tanóra előtt megint megkérdezte Erzsike, és akkor Helénke megmondta:

– Szent Rita 2-es.

– Gondoltam. De ugye nem voltam tapintatlan?

– Ó, dehogy. Vállalnunk kell magunkat.

– Milyen nemes lelkű vagy.

– Ez nem valami nemes dolog, simán csak normális. A hallgatás és az elfojtások megbetegítik a lelket. Teremtőnk úgyis mindent tud.

Óra alatt már terjedt, hogy Helénkét visszavették a vőemberétől, mert az nem tudott rendesen alkalmazkodni, kínlódott miatta a Helénke. Akkor a vőembert a Nemzeti Természetjogi Hatóság besorozta próbaidős királyi munkásnak, és most az NTH mentőszolgálatánál kocsis. A Megváltott Ország bevezetése óta az NTH nem ismer tréfát, megkülönböztetetten támogatja az elítélteket, az újembereket, a nyúlszájúakat, a férfiakat meg az autistákat, és szentnek tekinti a törvényes védelmüket. Van, aki szerint nem csak a törvényest.

Kovács tisztelendő, a polgári népiskola tanára tanította a vallásföldrajzot, és szinte csak Helénkére számíthatott; a többiek mind sutyorogva pletykáltak, vagy hallgatták, mi derül még ki. A szünetben aztán átjött szoror Bertolda, a folyosóról visszaterelt bennünket a tanterembe, és szép, mély hangján a lelkünkre beszélt:

– Kedveskéim, hát legyen már önökben annyi! Hogy fogják önök ezt mind meggyónni? Kérem, ne hozzanak szégyenbe a fejedelemasszony és a tisztelendő kanonok atyák előtt. És mit fog gondolni rólunk új novícia húgocskánk? Kérem önöket, az esti lelkiismeret-vizsgálaton idézzék fel ezt a mai… ezt a sok illetlenséget. És bánják meg.

A vacsora után következett az Úrangyala imádság, majd egytized a rózsafüzérből karban, aztán regráció; a közös hálókban fél órát imádkoztunk térden állva, majd lelkiismeret-vizsgálat. Utána Bertolda nővér kiment pisilni, Erzsike meg gyorsan megkérdezte Helénkét:

– Mikor tudtad meg?

– Mit mikor tudtam meg?
– Hát mit, hát hogy ki vagy.
Helénke most már elpirult, de rámosolygott Erzsikére.
– Hogy lehetsz ilyen tapintatlan, Erzsike – mondtam neki elhűlve.
– Látod, hogy nem bánja, ha kérdezem.
– De hát délelőtt már kérdezted. Neked egyáltalán semmi fogalmad nincs a mások érzékenységéről?
– Úgy tudtam meg, hogy megmondták – szólt közbe Helénke –, a Nemzeti Természetjogi Hatóságnál mondták meg, mikor… kikészültem.
– Nem jöttél rá magadtól?
– Nem – önkéntelenül a csuklóján húzódó hegek felé nyúlt, de a mozdulat megállt.
– Hogyhogy nem jöttél rá? Adaptábilis vagy. Ha új környezetbe kerülsz, alkalmazkodsz, és gyorsabban megtanulsz mindent, mint a régiemberek.
– De hát Erzsike, a gyerekek sem jönnek rá, hogy valaha megszülettek. Azt később tudják meg a szüleiktől meg a többi felnőttől. Nem? Az, hogy valaki gyorsan tanul, az azt jelenti, hogy gyorsan tanul, nem pedig azt, hogy eleve mindent tud. Főleg nem arról az időről, amikor még nem létezett, mert éppen akkortól lesz képes emlékezni és tanulni, amikor már létezik.
– Így van, Erzsike, hagyd őt békén – nagy lelkesen minden alkalmat megragadtam, hogy Helénke mellé álljak –; és például azt sem tudjuk meg magunktól, hogy meg kell halnunk, azt is úgy tanuljuk.
Erzsike, a jóságos lélek, könnyen engedett, itta Helénke szavait, de nem tudta abbahagyni.
– És hogy volt, mikor megmondták?
– Mit?
– Hát hogy ilyen… segédeszköz vagy.
– Tényleg nem tudsz uralkodni magadon, Erzsike? Hogy lehetsz ilyen otromba? Ő már régen nem segéd... Tudod, hogy ez a generáció nyitott kódolású. Ő jobb ember, mint mi ketten együtt.
– Úgy volt, hogy gyermeket szerettem volna, de a vőemberem nem akarta. És akkor összeomlottam. – Keresztet vetett. – A mentőben újraélesztettek, aztán az NTH kórházában mondták el, hogy Szent Rita 2-es vagyok, meg a többi ilyesmit, meg utána a terápián és a rehabilitáción.
– Hogy lehetett ilyen? De hiszen aláírta a szerződést, amikor megvásárolt téged, hogy ha te gyereket akarsz, közösen kell felnevelnetek az Úr parancsa szerint.
– Nem volt rossz ember. Csak túlságosan a testi vágyak vezették. De hát neki is igaza van, végül is eleve azért vett meg.
Szoror Bertolda visszajött, behúzta a függönyt, elfújta a gyertyát, lefeküdtünk, és az ágyban fekve még közösen elmondtunk egytized rózsafüzért.
– Az Úr van teveled, áldott vagy te az asszonyok között, és áldott a te méhednek gyümölcse, Jézus, aki a halottaiból feltámadott.
Odakint a hó alatt aludt a kisváros.

Hónapok teltek el bizalomban és szeretetben. A gyóntatónkkal olyan őszinték voltunk, mint addig, ám ugyanazokat a bűnöket egymásnak az álmaink, az emlékeink és a múltunk ágas-bogas kapcsolódásaival suttogtuk el az ebéd utáni rövid sétákon a kertben, hajnalban és az esti regráció előtt, mikor szoror Bertolda a mosdóban volt. Aztán ezt is meggyóntuk.

Odakint már olvadt a jég, hosszabbodtak a nappalok. Esténként, mikor mindenki aludt, beszélgettünk.

– És… és az milyen volt? – suttogta Erzsike Helénke felé.

– Miféle az?

– Hát az. Tudod.

– Na de Erzsike, ez túlmegy minden határon – komolyan mérges lettem rá –, mi nem ezért vagyunk itt, hanem hogy kiszabaduljunk az akaratunk meg az ösztöneink bilincseiből, és engedelmeskedjünk.

– Az is engedelmesség volt, nővérkéim. Jó volt. Először tapintva éreztem őt, aztán megláttam, megszerettem a szagát, megtanultam főzni, mondtam, hogy szerezzen szobanövényeket, először nem értette, hogy azt minek, de szót fogadott. Aztán feltűnt nekem, hogy a lakóházunkban a többi nő ruhákban jár, akkor kértem, hogy vegyen nekem ruhákat, szóval szép lassan ő is tanult, rájött, hogy felelősséggel is jár, hogy vagyok neki. Bemutatott a barátainak, vasárnap templomba mentünk, nyaralni mentünk. Én – Helénke felindultan babrált a főkötője szárnyával – nagyon megszerettem.

– A gazember.

– Nem volt rossz ember – majdnem sírt.

– És hogyhogy nem világosított fel? A vételi szerződésben vállalta, hogy meg kell neked mondania, nem?

– Nem mondta meg. Szégyellte, hogy engem egy intimshopból hozott.

– Vagy csak kulturálatlan volt. Nem tudott rendesen kommunikálni? A családjáról és a gyerekkoráról például beszélgetett veled?

– Keveset. Egyszer kérdeztem, akkor mondta, hogy az anyukája törzstiszt az északi gyors reagálású regimentnél, az édesapja meg lakáj a tartományi alkormányzó második titkáránál. Vasárnaponként náluk ebédeltünk, de ott ilyesmikről nem illett beszélni.

Együtt aludtunk, ettünk, lélegeztünk, és rejtettük a hulladékos zsák legmélyére a véres betéteket, együtt térdeltünk halálfejes rózsafüzérünket morzsolgatva.

– Mennyei Atyaisten, irgalmazz nekünk! Megváltó Fiúisten, irgalmazz nekünk! Szentlélek Úristen, irgalmazz nekünk! Szentháromság Egyisten, irgalmazz nekünk! Az Ég és Föld mindenható teremtője…

Ő mellettem térdel, mondjuk a litániát, ő nem csinál semmi mást, mégis elvonja a figyelmemet az áhítatról. Valami történt, Helénke nem olyan, mint máskor.

– Irgalmazz nekünk! Láthatatlan és kifürkészhetetlen Isten, irgalmazz nekünk! Mindenható és bölcs Isten, irgalmazz nekünk! Hosszan tűrő és irgalmas…

Fönt a mérművek között a színes üvegen a legyengült fény pászmái, még följebb a mellékhajó sötét magasába tűnő ívek, és lent a kötegpillér körül úszunk a kántálás hűvös párájában. Valamit nem mond el nekem.

– Isten, irgalmazz nekünk! Nagy jóságú és igazságos Isten, irgalmazz nekünk! Aki minden teremtményeden könyörülsz, irgalmazz nekünk!

Nem nézek oldalra, csak figyelem, ő észre sem veszi. Nincs is mit észrevennie, esetleg azt, hogy rá akartam volna nézni, és mégsem tettem. Meggyónom.

Szoror Leona előttünk térdel, és hátul nincs szeme; viszont van érzéke az áhítatos lelkekben rezonáló tér legkisebb rendetlenségére – hatvan év kolostor után már nem kell a szem. Szoror Leona keményített, vasalt fejdísze kissé megbillen; felfigyel ránk. Majd ő is meggyónja.

Dogmatikaóra előtt Helénke kiment dr. Radványi Theodor elé, amikor az a kolostorudvaron át az iskolai épületrész felé jött. A folyosóablakból láttam, hogy mond neki valamit, Theodor erre tiltakozik. Vitatkoznak, aztán faképnél hagyja a barátnőmet, jön órát tartani. Helénkének utána kellett bekullognia.

Szünetben odamentem hozzá.

– Ugye nem csinálsz semmi olyasmit?

– Öngyilkosságot? Ó, nem, azt többé sosem – sápadtan mosolygott –, az bűn.

– Ugye nem akar megszöktetni?

– Dr. Radványi? De akar.

– Hát akkor mi a baj? Te is szerelmes vagy, nem?

– De másba.

– Akkor mit akarsz a Theodortól?

– Hogy segítsen. Hiszen már amúgy is elkezdte szervezni.

– De hát te megbolondultál? A Theodor magának és neked kezdte el szervezni. Még szép, hogy nem akar segíteni, hogy más szöktessen meg.

A következő órán nem tudtam figyelni; Helénke és Tóbiás Frigyes bácsi az 529. évi orange-i zsinatról társalgott, és a szabad akaratról ott folytatott vitákról. Azt hiszem, a többiek sem tudták követni őket. Tehát Helénke beleszeretett valakibe. Szabad akarat, ugye? Most már mit csináljak? Ha feljelentem őt a szororoknál, akkor itt marad velem örökre. Feljelentem.

A szüneteket mindig vele töltöttem, de most más nővérkékkel beszélgettem, aztán csak odanéztem: egyedül állt az ablak mellett, és nézte a belső udvaron át hazafelé ballagó tanár bácsit. Ez biztos, hogy megbolondult. És akkor mégis odamentem hozzá.

– Segítek. Csak mondd el, mi ez.

Erre elfátyolosodott a szeme, és megszorította a kezemet.

– Az esti Úrangyala után elmondom neked az egészet. Az Úr akaratán múlott.

Ettől kezdve Helénke minden dogmatikaóra előtt beszélt a Theodorral, az menekült előle, hallani sem akart az egészről, aztán egyszer csak nem bírta tovább. Egyik órán, mikor Teilhard de Chardin elméletéről volt szó, megkérdezett bennünket, hogy milyen erők határozzák meg az élőlények Teremtő felé törekvését. Senki nem tudott vagy mert válaszolni, csak Helénke jelentkezett. Theodor próbálta nem észrevenni.

– De hát kérem szépen. Gondoljanak arra, kedves nővérkék, hogy a fejlődés visszavezethető a természeti törvényekre, azonban mégsem a véletlen határozza meg az evolúciót. Mi tehát az egyik erő, és mi a másik?

Akkor Helénke nem jelentkezett tovább, hanem megszegte a szabályt, és közbeszólt:

– Az evolúcióban a tangenciális, azaz fizikai és a radiális, azaz szellemi energia nyilvánul meg. Teilhard de Chardin szerint. Nem pedig a véletlen, ahogy Darwin feltételezte.

Dr. Radványi ekkor felugrott, elővette a telefonját, és kiment a folyosóra. Ettől kezdve Helénkének nem kellett erőltetnie, Theodor minden órája előtt beszélt vele pár szót. Csendesen, belenyugvón, komolyan, égő szemekkel, fojtottan.

Sütött a drága nap, a kolostor belső udvarán rigók futkostak a sárgáról zöldre váltó aranyesőbokrok alatt, a hátsó kertben pedig nehéz virágillatok úsztak. A délelőtti tanóráinkon Tóbiás Frici bácsi, Radványi Theodor és Kovács tisztelendő váltogatták egymást szoror Leonával, szoror Bertoldával és a fejedelemasszonnyal, aztán eljött a nap, amikor egy

dogmatikaórán Theodor az asztalom mellett elhaladva egy papírgalacsint ejtett az ölembe. Óvatosan odanyúltam, kisimítottam; ez volt rajta: holnap.

Másnap Helénke beteget jelentett, és a szobánkban maradt, Theodor pedig az órán, mindenki füle hallatára megkért, hogy menjek le a gondnokhoz krétáért, mert az ő krétája köves, és ő nem állhatja, ha írás közben a kréta csikorog a táblán.

– Még az óra vége előtt érjen vissza ide – mondta jelentőségteljesen.

A nővérkéink nem csodálkoztak, mindenki tudta, hogy Theodor elvből nem használ sem interaktív plazmaernyőt, sem más bioelektronikus vagy neuronetes segédeszközt, hanem a táblára szeret ábrákat rajzolni.

Felálltam és nekiindultam. A hátsó épület földszinti kapualján keresztül átszaladtam a nagy kertbe, végig a kavicsos ösvényen, a főépület falához épített műhelyhez. Láttam, nyitva az ajtaja, megkopogtattam az ajtófélfát, Ince megfordult, nem köszönt, csak nézett az alamuszi szemeivel, de aztán inkább lesütötte a tekintetét, mint egy szerzetes.

– A ruhák az asztalon vannak – mondta –, én csak behoztam őket, nem tudok semmiről.

Egyszerű, hosszú, barna lenvászon szoknya, széles öv, fehér blúz állógallérral és egy kevés fodorral, a blúz alá egy fűző, fölé pedig úti köpeny és széles karimájú kalap. Nyúltam értük, de Ince elém ugrott. Izgalmában a szája szélét nyalogatta.

– De hát mit akar ön?

– Azt. Csak akkor adom oda.

– De hát a kanonok úr kifizette önnek. Hogyan gondolhat ön ilyesmire?

– Kifizette. De hiába. Csak akkor adom oda.

Kiszaladtam a műhelyéből, és nem mert visszatartani, én mégis megálltam, néztem jobbra, balra, a kertben egy lélek sem járt. Teremtő Atyám, most mi lesz? Helénkének világi ruhába öltözve rögtön a főkapu előtt kell lennie. Segítenem kell neki, de ha ez a durva kezű munkás hozzám ér, belehalok. Csinálja, aztán tisztítószert iszom, úgy végzek magammal. Nem, azt soha. Akkor is segítek neki, tegyen velem ez az ember, amit akar, aztán én is megszököm a Helénkével együtt. Azt nem lehet, nekem ott nincs helyem, az NTH még ma visszszahozna. Akkor megölöm Ince gondnokot most azonnal, elviszem a ruhákat Helénkének, aztán várom a sorsomat. A rend és a püspök úr ítéletét. Ez maradt, legyen, aminek lennie kell. De hogyan ölöm meg ezt a dühödt szatírt? Visszamentem a műhelybe, vigyorgott, amikor meglátott.

– Ez nem járja, nem engedem, nem akarom, maga pedig szégyellje magát. Nem gondol a lelke üdvére? Feljelentem a fejedelemasszonyunknál.

– Engedje. Nem fog fájni.

Kővé váltan tapasztottam a hátamat a falhoz, Ince gyorsan becsapta az ajtót, kulcsra zárta, nézett volna engem is, és sunyta volna lefelé is a szemeit. Micsoda csúszómászó. Közeledett a feje az arcomhoz, én a fejemet is a falnak szorítottam, nem tudom, a fal volt hideg vagy a testem, az Ince letérdelt, nyújtotta a kezét, elérte a ruhám szegélyét, benyúlt alája, a keze, a keze, hozzáért a cipőmhöz, és akkor megfogott. Éreztem a harisnyán át, ahogy a meleg ujjai fogják a bokámat, reszketegen körbefonják, a lapátkéz finoman megszorítja ott, ahol a legkarcsúbb, de nem bírja tovább, görcsösen, erősen szorítja meg, aztán valami nyüszítést hallottam, az Ince visszahúzta a kezét, és furcsán, görnyedten szaladva bebújt a satupad mögé.

– Menjen el – lihegte –, menjen már!

Összeszedtem a ruhákat, futottam a kerten át, aztán a belső udvaron át, fel az első emeletre, a lépcsőkön nem találkoztam senkivel, a szobánkban Helénke kiugrik az ágyból, és gyorsan öltözik, megkötöm a hátán a fűzőt, milyen arányos az alakja, szépek a mozdulatai, ráadom a köpenyt, a kalapot, ő kinyitja az ablakot, ez volt a jel. Megmutatta magát, erre lent a téren a hintóból kiszállt egy civil ruhás hatósági tisztviselőnő. Én szaladok a folyosóra, intek Helénkének, hogy jöhet, lefutunk a lépcsőkön, mindenütt én megyek elöl, és akkor jaj. A fordulónál szoror Leona állt előttünk.

– Teremtőm – nyögte Helénke.

Dermedten álltunk, ő ránk emelte öreg szemét, aztán lesütötte, és lassan félrehúzódott az utunkból. Kopogott a cipőnk a kövön, máris a kapualjban állunk, a kedves portás nővér éppen kinyitotta a kisablakot, hogy megnézze, ki csengetett.

– Dicsértessék – köszöntek kintről –; NTH-futárszolgálat. A fejedelemasszonyhoz jöttem; megbeszéltük. Várja a királyi permissziót.

– Mindörökké. Tessék bejönni. Ugye ismeri a járást?

A kedves portás nővér kinyitotta a nagykapu fiókajtaját, amelyen kocsi nem fér be, csak ember, a hatósági személy belépett, én pedig megszorítottam Helénke karját.

– Most.

Ő gyorsan megcsókolta a kezem, és határozottan lépkedve elindult a nyitott kapu felé, előreszegett állal, barátságosan nézett a kedves kapus nővérre, az pedig nyilván nem ismerte meg a polgári ruhás, kalapos hölgyet; egy másodpercig tétovázott, Helénke pedig köszönt neki, és kilépett a kapun a kisváros orgonás, tulipános, méhecskés, szellőillatú főterére, büszke alakján végigsurrant a délelőtti napsugár.

Könnyű por szálldosott a nyitott ajtajú kocsi körül, bent kövér, idős férfi ült: dr. Tóbiás Frigyes oltárigazgató, a kolostori iskola egyháztörténet-tanára – az első férfi, akit a kolostorban Helénke elé küldött a végzet.

Mikor Frici bácsi meglátta őt, gyorsan le akart szállni, hogy besegítse a hintóba, az egyik lábát lefelé nyújtotta a hágcsó legfelső foka felé, de nem érte el, akkor azt a lábát visszahúzta, és a másikkal próbálkozott, de nagy búsan azt is visszahúzta. Csak ügyetlenkedett, Helénke pedig nem teketóriázott, beszállt, és leült Frici papával szemben, az pedig zavarában elővette a nagy, kockás zsebkendőjét, és törölgette a homlokát. Becsukták az ajtót, a kocsis rákiáltott a lovakra, megpiszkálta őket az ostorral, és elindultak, a kedves portás nővérke pedig ráadásul még becsukta az ajtót, kívül rekedt a zsongó, langyos délelőtt.

Leona nővér a kápolna felé tartott; utolértem. Milyen lassan jár, milyen kis töpörödött és milyen békés. Eltelik majd tíz év, aztán még tíz és még tíz és még több év, és ha majd szembejön velem a folyosón egy kedves novícia, elárad bennem, hogy minden így a legjobb, ahogy lett. Ahogy majd akkorra lesz. A százezer nemzedéken át ívelő véletlen is oda tart, ahova a Teremtés: az új aranykorba.

Köszöntöttem szoror Leonát, és mentem tovább, mindenütt a fal mellett haladva, lesütött szemmel, és imádkoztam addig is, amíg a tanteremhez visszaértem.

– Imádkozzál érettünk, bűnösökért, most és halálunk óráján.

Amikor a lakkozott hintó befogadta és elrejtette előlem Helénkét és dr. Tóbiás Frigyest, de a kolostorkapu még nyitva volt, láttam a fényes, gesztenyeszín hintóajtón a címert: fehér mezőben fekete fogaskerék, benne piros szív, abban fekete fogaskerék, abban piros szív.

KÖTTER TAMÁS

AZ UTOLSÓ GÉP NYUGAT FELÉ

Gyorsan közeledtek. A gépraj mögött a légelhárító lövegek tucatnyi fekete felhőcskéje jelent meg az égen. Mintha zsinóron húzták volna a robbanófellegeket: végigsétáltak az alakzaton, és egy gépet felgyújtottak. Egy másik is találatot kapott, de égve is tovább repült egy ideig. Még el sem oszlottak a füstpamacsok, amikor ellenséges vadászgépek csaptak le rájuk. A kaotikus légi harc jó, ha tíz percig tartott, miközben újra és újra ugyanaz a kép töltötte be az eget: egy lángnyelv, magasba emelkedő füst és zuhanó gép.

– Készüljenek, vendégünk érkezik! – adta ki a főhadnagy a parancsot, le sem véve szeméről a távcsövet, amikor az izgatott darazsakként cikázó vadászgépek közt apró lepkeként lebegő kétüléses futárgép megbuktatta az orrát, és a leszállóhelyet megcélozva ereszkedésbe kezdett. Ketten vették üldözőbe. Az egyikkel egy kísérő vadász végzett, pilótája, önmagát feláldozva, hulló falevélként csapott le rá, a másikat a leszállóhely körüli házakra telepített légvédelmi gépágyúk szedték darabokra. Az apró gép a birodalmi repülőgépipar egyik figyelemre méltó terméke volt, rövid fel- és leszállópályákra tervezték. Ennek ellenére a főhadnagy úgy látta, hogy a pilótának minden ügyességére és tudására szüksége volt, hogy az egyenetlen talajon orra ne bukjon a gép. A repteret egy emeletes házaktól körülvett park helyén alakították ki, arra az esetre – ami aztán az ostrom első hetében be is következett –, ha az ellenség elfoglalja a város peremén lévő reptereket. A fákat és a bokrokat kivágták, földgépekkel egyenletesre gyalulták a terepet, hogy alkalmas legyen az utánpótlást szállító vitorlázógépek fogadására, amelyek hasznavehetetlen roncsai most félresöpörve, az egykori tér két hosszanti oldalán álló házak mellett tornyosultak.

– Isten hozta a fővárosban! – kiabálta a pilóta fülébe a főhadnagy.

Név, rang. A főhadnagy gyorsan túlesett a bemutatkozáson. Vele ellentétben a pilótának erre nem volt szüksége. A birodalomban mindenki ismerte. A propaganda imádta az apró, törékeny, szőke, kék szemű, széles mosolyú fiatal nőt, aki szívósságban még a légierő férfi pilótáin is túltett. Vadászgépeket és olyan szárnyas bombákat tesztelt, amelyeket több száz kilométerről lőttek ki az ellenséges városokra. Megjelenésében most is volt valami filmsztárszerű: fekete bőr pilótaruhát és csizmát viselt, garbónyakú pulóverrel, a nyaka köré fehér selyemsálat tekert.

– Üdvözlöm – biccentett a nő. – Kérem, vigyen azonnal a kancelláriára, a Vezérhez.

Bár semmilyen katonai rangot nem viselt, a főhadnagynak eszébe sem jutott, hogy ellentmondjon a parancsnak is beillő kérésének, vagy a küldetés céljáról érdeklődjön, mindössze annyira futotta a bátorságából, hogy megjegyezze, feltehetően rázós útjuk lesz.

– A környék nagy részét még mi ellenőrizzük, de az ellenségnek sikerült beszivárognia, és katlanokra szabdalni a város védelmét – magyarázta a harci helyzetet a tiszt. – Egyszóval el vagyunk vágva a kormányzati negyedtől. Csak az őrjáratokon keresztül juthatunk oda. Könnyen lehet, hogy harcba is keveredünk velük. Biztonságosabb lenne, ha megvárnánk, amíg helyreállítjuk az összeköttetést.

– Erre most nincs idő. Induljunk! – mondta válaszképpen a nő.
– Rendben – bólintott a főhadnagy, aztán még kiadott néhány parancsot, és intett az egyik katonának, hogy csatlakozzon hozzájuk.

– Kérem, menjenek el innen! Itt nők és gyerekek vannak! Ha az ellenség megérkezik, és katonákat talál itt, felrobbantja a bunkert.
– Nem megyünk sehova. Maga pedig fogja be a száját, és maradjon csendben – intette le a pilótanő az egyre csak jajveszékelő vöröskeresztes nővért, anélkül hogy hátrafordult volna.
Egy géppuska tüze, amelybe rövidesen más gépfegyverek, puskák és kézigránátok robbanásainak hangja keveredett, űzte le az óvóhellyé alakított pincébe a kis csapatot. Két őrjárat csapott össze a fejük felett. A civilek, akik egy szebb és boldogabb időben talán autogramért tolongtak volna a Vezér kedvenc pilótanője körül, most igyekeztek minél távolabbra, az óvóhely belsejébe húzódni mellőlük. A pilótanő rezzenéstelen arccal vette tudomásul pálfordulásukat, ami lassan a teljes lakosságot jellemezte.
– Azt mivel érdemelte ki? – törte meg a csendet a pilótanő.
A lépcsőfeljáró aljában, a sötétben álltak. Hallották, ahogy felettük egyre csak dörögnek a fegyverek. A levegő szinte megdermedt a pincében, csend borult a helyiségre. Még a nővér is abbahagyta a jajveszékelést. Mindenki lélegzet-visszafojtva várta, hogy kinek a javára dől el a fenti küzdelem.
– Ezt? – pillantott le a főhadnagy a nyakában lógó kitüntetésre. A Vezér elrendelte, hogy a tisztek a „végső összecsapásban" a harctéren is viseljék a kitüntetéseiket, ezzel is lelkesítve a vezetésükre bízott csapatokat.
– Maga nagyon bátor férfi – mondta a nő, miután a főhadnagy röviden elmesélte, hogyan maradt magára egy páncéltörő állásban, miként töltött, célzott, lőtt és semmisített meg egymaga egyetlen ágyúval tizenegy ellenséges nehézpáncélost.
– Köszönöm – mondta a férfi. – De ön sokkal inkább megérdemelné. Ennél jóval bátrabb és nagyszerűbb tetteket hajtott végre – próbálta ügyetlenül viszonozni a nő bókját.
– Ugyan – legyintett a nő, s bár elegáns fölénnyel igyekezett palástolni, de a főhadnagy figyelmét még az óvóhely félhomályában sem kerülte el az arcán átsuhanó szomorúság. Tudni vélte az okát: a Birodalmi Légierőnek még akkor sem lehettek nők a tagjai, ha olyan remek pilóták voltak és olyan bátor, merész tetteket hajtottak végre, mint ő. Még ez a nő sem érdemelhette ki minden katona álmát, a Birodalmi Kereszt első fokozatát. Ezen a szabályon még a Vezérnek sem volt hatalma változtatni.
– Én csak annyit akartam mondani, hogy ha valaki, akkor… nos, ön biztosan kiérdemelte már… többször is – mentegetőzött, és gabalyodott bele a mondanivalójába a főhadnagy.
Amikor a nőre pillantott, szerette volna leharapni a nyelvét.
– Köszönöm, főhadnagy, de egészen jól megvagyok a kitüntetése nélkül is – mondta türelmét vesztve a pilótanő.
– Bocsásson meg.
A harci zaj alábbhagyott. Minden szem a lépcsőlejáróra szegeződött. A főhadnagy megmarkolta a fegyverét, de végül nem kellett használnia. Az ellenség helyett az óvóhely bejáratánál őrködő katona jött le a lépcsőn:
– Elmentek. Úgy látom, hogy szabad az út.

– A győzelem után újjáépítünk mindent, az egész várost. Minden egyes épület ugyanolyan szép lesz, mint régen. Meglátja, észre sem veszi majd, hogy itt valamikor harcoltak.

A kancellária épülete előtti téren álltak. A hely csatatérre emlékeztetett: tele volt hatalmas bombatölcsérekkel, szobrok roncsaival és gyökerestül kifordított fákkal. Maga a kancellária sem festett különbül. Ez az egykor impozáns épületegyüttes most romokban hevert, tűz marta, kormos falain vakon meredeztek a hatalmas ablakok; sűrű fekete füst szállt fel belőle.

Talán a Vezérrel való közelgő találkozás izgalma tette, de még a pusztulás apokaliptikus képei sem kedvetlenítették el a nőt. Bunkerbeli rosszkedvének nyoma sem volt. Áradt belőle az energia és a vitalitás, mint a filmhíradóban, amikor egy-egy hőstette után nyilatkozott. A főhadnagy sajnálta és egyben csodálta is ezért: a világa, amelyet még most is istenít, a szeme láttára omlik össze, de ő egy fikarcnyit sem veszített a hitéből. Öt éve, amikor a főhadnagy tizennyolc évesen belépett a párt hadseregébe, még ő is hitt a Vezér ígéretében, a végső győzelemben. De mindez már a múlté volt, hitét elnyelték a kelet végtelen síkságai, ahol télen a hideg, nyáron a lüktető forróság uralja a terepet, és töri, zúzza, morzsolja apró darabokra a testet, mint a sivatag a követ. Egyedül a családjának és a túlélés ösztönének köszönhette, hogy megmenekült ebből a földi pokolból.

– Sajnos, nem tudom, hogy milyen volt a háború előtt. Én már csak így láttam.

– Nem járt előtte a fővárosban?

– Nem – felelte a főhadnagy, aztán megemlítette egy vidéki kisváros nevét, ahol született, majd nevelkedett.

– Ezek szerint a családja ott él.

– Igen.

– Gyerek?

– Kettő.

– Helyes. Legyen rájuk büszke. A családok adják a birodalom életerejét – idézte a Vezér egyik kedvelt mondását a nő.

Ragyogó karriert befutó diplomata férjével három gyerekük volt. A képes újságok gyakran írtak róluk.

– A család fontos dolog, főhadnagy – folytatta rövid szünet után a nő. – Végső soron mindent miattuk csinálunk. Maga is így gondolja, nem?! – pillantott a főhadnagyra.

– De igen.

A Vezér bunkere, vagy ahogy hivatalosan nevezték, az Erőd, a kancellária épülete alatt húzódott, elő- és mélyerődre tagozódott. Az előerőd folyosóját gázbiztos zsilipkapuként funkcionáló, nehéz acélajtó zárta el a mélyerődtől, amely egy szinttel lejjebb helyezkedett el. A főhadnagy idáig kísérhette a nőt.

A főhadnagy szeme csak lassan szokott hozzá a búra nélküli égők vakító fényéhez, amely visszatükröződött a csupasz, fehér falakról. Minden olyan kicsi volt – elszomorítóan, befejezetlenül, méltatlanul kicsi. A Vezért mindenütt körülvevő pompát itt, a pokol tornácán már csak a padlót borító vörös szőnyeg és néhány, a kancelláriáról lehordott bútor idézte. Követek, miniszterek és csatlós államok vezetői helyett most fáradt, mocskos katonák nyúltak el vagy aludtak ültükben az arannyal futtatott, gazdagon díszített fotelekben; konzervek, lőszeresládák, ételmaradékok borították az intarziákkal díszített dohányzóasztalokat. A bunker építési munkálatai túl későn kezdődtek, így még nem száradt ki teljesen. A padlózatban és a falakban rekedt nedvesség miatt dohos szag terjengett. Minden a halálról szólt, a mulandóság, a vég és a vereség szelleme kísértett, minden arc elgyötört és szürke volt.

A főhadnagy két tiszt mellett talált magának helyet. Hozzá hasonlóan mindketten a párt hadseregének tagjai voltak, de az egyenruhájuk arról árulkodott, hogy vele ellentétben

nem harcoló egységnél szolgálnak. Az ezredes és az őrnagy, ügyet sem vetve az újonnan érkező tisztelgésére, baljós beszélgetésbe merült a jövőjükről.

– Bent már osztják a méregkapszulákat – bökött a fejével az ezredes a mélyerődbe vezető lépcsőt elzáró acélajtóra, ahol a Vezér és közvetlen környezete élt az ostrom kezdete óta. – Az orvos azt állítja, hogy azonnal végez az emberrel. Felesleges szenvedés nélkül. Egy sóhajtás, és kész.

– Gondolom, mi nem kapunk belőle.

– Nem, az csak politikusoknak jár. Tőlünk elvárják a katonás véget.

Az ezredes pisztolyt formált a kezéből, és a halántékához emelte.

– Azok után, amit az ellenségről hallottam, nincs is más választásunk – mondta az őrnagy, bár látszott rajta, hogy nagyon is ragaszkodik az élethez.

– Kibaszott gazfickók. Rohadt, kibaszott gazfickók – mormogta reményvesztetten az ölébe ejtett ökleit bámuló ezredes.

A főhadnagy nemcsak hallotta, de látta is, hogy az ellenség miként szórakoztatja magát a párt hadseregének foglyul ejtett katonáival. Tűzforró vízbe mártották a fogoly kezét, amíg el nem fehéredett. Aztán körbevágták a csuklón a bőrt, és lehúzták, mint egy kesztyűt, csak azután lőtték tarkón – feltéve, ha szerencsés volt az illető, és előtte nem vágták ki a heréit.

– Engem élve nem kapnak el – emelte fel tekintetét az ezredes, de a hangja nem volt túl meggyőző.

– És maga? – fordult a főhadnagy felé a hozzá közelebb ülő őrnagy.

– Én?

– Maga mit gondol a dologról?

A főhadnagyra úgy hatott a kérdés, mint egy áramütés. Összeszorult a gyomra, de ebből semmit sem mutatott. Egy ideje már úgy élt, mint egy robot: ment, ahová küldték, vezette az embereit, és harcolt éjjel-nappal. Tulajdonképpen még örült is neki, így nem maradt ideje a saját sorsán töprengeni.

Mielőtt bármit mondhatott volna, a két tiszt felpattant, és tisztelgett.

A nő állt mögötte. Sápadt volt, az arca fagyos.

– Uraim – fogadta a nő egy biccentéssel a két tiszt köszöntését, aztán szó nélkül elindult a kijárat felé.

– Vigyázzon magára, ezúttal nem lesz vadászkísérete.

Az indulásra kész gép mellett álltak.

– Nem számít – pillantott fel az égre a nő. – Felhős az idő. Ilyenkor nem szállnak fel az ellenséges gépek.

– És maga hogyan fog repülni?

– Én már hozzászoktam, hogy ha kell, vakon repüljek.

Most ugyanolyan kemény és elszánt volt, mint amilyen a megérkezésekor. Egy igazi tigris.

– Hát akkor nem maradt más… – köszönt el a főhadnagy, de a nő közbevágott.

– A főnök a fővárosban marad – nézett jelentőségteljesen a tisztre.

Mindketten tudták, ez mit jelent: a Vezér öngyilkos lesz.

– Főhadnagy, magának mik a tervei?

– Maradok.

– Miért nem jön velem? Ha az esküje miatt aggódik, akkor közlöm magával, hogy a Vezér az Erődben már mindenkit felmentett a szolgálat alól.

– Hová mehetnénk még innen?

– Nyugatra, ott folytatjuk tovább a harcot. Még nem adta fel mindenki. De ehhez olyan bátor katonákra van szükségünk, mint amilyen maga.

– Már eleget harcoltam.

– A város legkésőbb hetvenkét órán belül elesik – győzködte tovább a főhadnagyot a nő. – És tudja jól, hogy a magafajtának nem kegyelmez az ellenség.

– Tisztában vagyok vele.

– Nem akarja viszontlátni a családját? Gondoljon a gyerekeire! – játszotta ki az utolsó aduját a nő.

A válasz rövid csend után érkezett:

– Meghaltak.

– Mindenki?

– Igen – bólintott. – Az egész családom. Fél éve, egy szőnyegbombázásban.

Hosszú másodpercekig csak a távoli ágyútűz morajló hangja hallatszott.

– Sajnálom – emelte fel végül a fejét a nő.

– Ideje indulnia – pillantott fel az égre a főhadnagy. – Lassan kitisztul.

A súlyos, fekete felhők között felsejlett a nap.

– Azt hiszem, igaza van.

– Azért szeretném, ha valamit mégis elvinne magával.

– Mi lenne az? Egy üzenet?

– Nincs kinek üzennem – rázta meg a fejét a főhadnagy. – De itt van ez.

Levette és a nő nyakába akasztotta a kitüntetését.

– Maga nagyon bátor nő, igazán megérdemli – emelte tisztelgésre a kezét.

A nő megremegett, de szólni már nem maradt ideje. Robbanások rázták meg a levegőt, az ellenség a reptér körüli házakat lőtte, néhány aknagránát a kifutópályán robbant, veszélyesen közel a géphez.

– Induljon!

A főhadnagy kiáltása kirántotta a nőt a helyzet fogságából.

– Minden jót – súgta a főhadnagy fülébe, miután megragadta a férfi kezét, magához húzta, és átölelte.

A gép könnyedén szakadt el a földtől, és a rövid kifutópálya ellenére is gond nélkül elkerülte az összeütközést az egykori park végén álló emeletes házakkal. Tett egy kört a reptér felett, és búcsúzásként megbillentette a szárnyait. A főhadnagy megvárta, amíg eltűnik a felhők közt, csak azután nyitotta ki a tenyerét: egy fémkapszula volt benne.

KARAP ZOLTÁN

HOZZÁFÉRÉS A BELSŐ TÁRHELYHEZ

Beszélgetés Kürti Lászlóval

Kürti László költő, szerkesztő, tanár. Vásárosnaményban született 1976-ban. Huszonkét éves, amikor Félszavak *című verseskötete megjelenik magánkiadásban; akkor még Kovács László néven, később Kürtire változtat. Testnevelő tanári diplomát szerez. Mátészalkán alapít családot, főállásban az Esze Tamás Gimnázium tanára, de a megye irodalmi életében is aktív szerepet vállal. Először a Partium, később A Vörös Postakocsi lírarovatának szerkesztője, közönségtalálkozókat szervez és moderál, közben filozófiából doktori tanulmányokat folytat. Második könyve az* Akvárium*, harmadik az* Alkalmi otthonok*, ezt követi a Magyar Napló gondozásában kiadott* Testi misék*, valamint a Kalligramnál megjelent két verseskötet,* A csalásról *és az* Ahogy én öleltem *című. Aki ismeri, tudja, Kürti László akkor is úton van, és siet valahová, ha csak egy helyben ül, vagy épp beszél.*

– Mit írsz mostanában?

– Zalán Tibor új könyvéről egy rövid recenziót, miközben interjúvolom is Tibort úgy húszezer karakterben. Jövő héten pedig mindennap le kell adnom egy-egy új szöveget.

– A költők is be vannak havazva?

– Az embernek nemhogy három élete van (a társadalmi, a privát meg a titkos), hanem a hétköznapi működése is legalább három fronton zajlik, s ez olyan feszültséget okoz, hogy megállás nélküli őrületben él. A költő nem romantikus álomvilágban írogatja verseit a körtefa alatt, hanem éppen olyan munkát végez, mint bárki ebben az elfuserált világban, legfeljebb neki talán van egy nyugiszigete, egy olyan belvilága, amihez mérni merészeli a külső valóságot.

– Nem lehet, hogy ez nálad alkati kérdés?

– Hát igen, ha olyan családból jöttem volna, ahol sokkal több a biztonsági zóna, nyugodtabb a háttér, talán másképp alakul a valóságtapasztalatom. Tizenöt éves korom óta dolgozom. Nem arról van szó, hogy ez derogál, vagy hogy ez ne lehetne normális, de emiatt a tanulás mindig is lopott ideje volt az életemnek, egyfajta luxus, miközben megmaradtak a kétkezi munka világából származó alapvetések, s erre épült rá a szellemi élet, annak a jellemző munkamenete, sajátos csendigénye, morálja. És ezek a létmódok hatalmas erőkkel tudnak egymással szembehelyezkedni.

– Erre szoktam mondani, hogy lám, mégis megvalósult Marx utópiája: „reggel halász, délben vadász, este pedig kritikus".

– Látszólag annál nagyobb a védettséged, minél később kerülsz bele ebbe a halászó-vadászó életbe. Más kérdés persze, hogy az inkubációs idő leteltével a műveltségednek, intellektusodnak, kvalitásaidnak megfelelő munkához jutsz-e például egy filozófiai PhD-vel. Minél korábban kerülsz a taposómalomba, annál több társadalmi rétegen át kell megújítani, újrafogalmazni magad, aztán elengedni azokat

a belátásokat is, míg legvégül csak ketten maradtok, te és a vers. Ezek olyan trenírek, olyan szemlélet- és ritmusváltások, amiket, ha nem lép meg az ember, nagyon gyorsan beledöglik, vagy zombiként élhet még egy keveset, de azt meg minek? És a szívvel, az idegekkel sem lehet szórakozni akármeddig.

– Most kifejezetten az írásról beszélsz, vagy az írás és az irodalomszervezés, illetve önmenedzsment keveredéséről?

– Én most valójában az életről, vagyis arról beszélek, amit saját szemszögemből annak tapasztalok. Publikáció- és íráskényszer, kötetkényszer, ösztöndíjkényszer, vállaláskényszer meg egyéb más, az irodalom körül vállalt feladatok.

– Akkor tökéletesen illik rád azt az Esterházy-féle definíció, miszerint író az, akinek gondot okoz az írás.

– Ő talán nem ebben a kontextusban értette. Inkább úgy mondanám, hogy nekem gondot okoz az íráshoz való hozzáférés. Aztán a nyelvvel is külön meg kell küzdeni, sajáttá kell szelídíteni. Ráadásul a karanténidőszakban elveszett az a napi írásrutinom, amit korábban kialakítottam magamnak. Otthon valójában alig tudok dolgozni, nem úgy, mint például egy kávézóban, ahová beülök délutánonként.

– Mátészalkán, a Kékfrankos étteremben ülünk. Ez a törzshelyed?

– Amikor lemegy itt az ebédeltetés, a pincérek baráti tapintattal és körültekintéssel viszonyulnak hozzám. Ilyenkor már kellemes nyugi van; ez a szolgálati helyem, itt szinte zavartalanul tudok dolgozni, csak a zenét kell néha lejjebb vetetnem, hogy halljam a saját gondolataimat. Ilyen szempontból is jó hely, és nemcsak főzni tudnak, a kapucsínójuk is jó. Mondjuk doktorit írni már kevésbé tudok itt. Arra van más kávézó. Csak az a baj, hogy oda újabban keveset járok…

– Ha már itt tartunk, hogy jött képbe nálad a doktori iskola?

– Szerintem a legkézenfekvőbb a filozófia felé fordulni, ha meg akarod ismerni a világot. Láthatod, hogy a pszichológia mögött ma milyen társadalmi támogatottság van, aminek az oka persze javarészt az emberek teljes zavarodottsága, vagyis a tűzoltás igénye és nem a világ megértésének a vágya. Én nem hiszem, hogy a pszichológia mindent tud és megold, mint ahogyan ezt sokan elvárják vagy remélik. Ha mélyen meg akarjuk érteni, hogy hová jutottunk az individuum vagy a szellem szintjén a 21. századra, akkor továbbra is a filozófiához kell fordulnunk. A pszichológia is abból nőtte ki magát.

– Miközben, ha jól tudom, Freudot is kutattad.

– Egy bizonyos tárgykörben igen, és persze fontosnak tartom az irodalomban is a pszichológia szerepét, de a költészet nem állhat meg kizárólag a mélylélektannál. A költészetben a mágikus, sámánisztikus kérdések legalább annyira fontosak, mint a szociológiai, pszichológiai vagy etikai összefüggések vagy a határok, a tabuk döntögetése és az érvényes válaszok keresése. De úgy, hogy a vers mégse akarja megmondani a tutit. Ha az ember messzebbre akar jutni a megértésben, akkor rájön, hogy az egy mindenkori belső tudáson alapul, és valójában a belső tárhelyhez kell hozzáférnünk, ahhoz a tárhelyhez, ami mindannyiunkban megvan. Amikor olvasol, és őszinte vagy magaddal, neked is kinyílik egy ablak, és ha a szövegen keresztül is, de önmagadba láthatsz, mert valójában saját magadhoz kaptál egy kulcsot. A jó szövegnek ez a valódi feladata, és ennek a misztériumában van az írás nagy varázslata.

– Az olvasónak megjegyzem, hogy a beszédtempód egy Forma–1-es autó gyorsaságához hasonlítható, de szerencsére diktafonon rögzítjük a beszélgetést. Viszont amikor írsz, gondolom, azt nem ilyen sebességgel teszed.

– De. Verset gyorsan írok. Van úgy, hogy egy óra, másfél alatt, amíg a gyerekért nem kell mennem az iskolába. Nyilván egy nagy fokú űzöttség van e mögött, hogy hányféle szerepet élek, hányfelé figyelek, mennyiféle felelősségvállalás hajt, és ki tudom-e vagy ki akarom-e kapcsolni az egyidejű üzemeket, és én gyakran nem, mert segíti a verset, a versírást. Ám nem biztos, hogy az életet is segíti, ezért dönteni kell, hogy akkor mi legyen. Mennyi önsorsrontásba, életet veszélyeztető kanyarba száguld bele az ember, vagy inkább a nyugodt tempójú, boldog életet választja. Esetleg, hogy tud-e borotvaélen táncolni, és ha igen, meddig? Korábban azt mondtad a verseimről, azok rétegzettségéből azt a következtetést vontad le, hogy talán évekig írom egyiket-másikat. Pedig ezek mögött az előzetes, többsíkú életidő áll, nem pedig a versírásra szánt, stopperelhető idő a mérvadó.

– Tehát a vers nálad egyetlen nagy kilégzés.

– Igen. Ritkán van olyan, hogy egy verset nem tudok egy ültő helyben megcsinálni.

– Hogy néz ki egy átlagos napod?

– Mint bárkié. Reggel fél nyolctól tanítok. Nem tudom, hogy milyen egy viszonylag normális munkahely, de olyannak gondolom, hogy az ember találkozik kb. tíz munkatárssal a munkaidő alatt, az nem kevés, és szót tudnak váltani érdemben. Esetemben csak kollégák vagyunk ötvenen, a diákjaim, ha csak a fele iskolát tanítom, akkor is két-háromszáz fő, vagyis a nap végéig száz-kétszáz emberrel találkozom a suliban. Aztán, ha beülök ide, megiszom egy kávét vagy kapucsínót, igyekszem összedrótozni az agyamat, hogy jó esetben verset, rossz esetben valami adminisztrációs munkát csináljak. De gyakran itt szerkesztem A Vörös Postakocsi versrovatát is.

– Arányaiban melyik a több?

– Változó. Ha viszonylag nyugi van körülöttem, vagy épp válság, de időm van, akkor jönnek a szövegek is. Most a Térey-ösztöndíj meg a Petőfi Irodalmi Ügynökségen keresztül az év kiemelt szerzője projekt feladatokat ad, ráadásul a kötetem bemutatói is a nyakamon vannak. A karantén miatt egyelőre kevesebbet utaztunk, mint amennyi a tervben volt. Most épp Romániában kellene lennem egy költészeti világfesztiválon, Konstancában, amit a pandémia miatt elhalasztottak. Mindig a nyárban szoktam bizakodni, hogy utolérem magam versírásban, de rendre nem ez történik, úgyhogy tanév közben, a hétköznapi működésben kell valahogy keretet találni az írásra.

– Lapot szerkesztesz, „Költők egymás között" címmel közönségtalálkozókat szervezel, köteteket és disszertációt írsz, tanítasz, emellett férj és apa vagy. Hány gyereked is van?

– Titkon sajnálgatjuk még, hogy csak egy gyerekünk született, és nehéz szívvel adtuk oda hozzátartozóinknak a gyerekágyat, -fürdőkádat, pelenkázót, de a feleségem betegsége után azért is hálásak vagyunk, hogy ő életben van, hogy élünk, és van egy gyönyörű kislányunk.

– Erről szoktál beszélni?

– Jellemzően nem, de a versekben nincs eltitkolva. Volt egy daganatos megbetegedése, akkoriban terveztünk gyereket vállalni, és minden borult. Nagyon komoly érvágás volt az életünkben, az ember észrevétlenül képes egy hét alatt fogyni tíz kilót, a világ összeomlik körülötte, és mindezt úgy kell paravánozni, hogy a párod, aki viszont ténylegesen bajban

van, lehetőség szerint minél kevesebbet tapasztaljon a te világomlásodból, hiszen számára épp te vagy a világ, amibe kapaszkodnia lehet. Műtét, kemó, sugár, hormonkezelések. Sok éven át tartó lélekölő folyamatok indulnak el, amikbe bele is lehet rokkanni. De ezek után újratervezni, megmaradni és családdá bővülni nagy kegyelem.

– Mondhatni, hogy ez az egyik fő témád?

– Nagyon erősen áthatotta a feleségemmel, ahogy az egész világgal való kapcsolatomat is, így evidens módon az írásaimban erőteljesen jelen van. Fő témának mégsem mondanám, bár kétségtelen, hogy átértékelődött az élethez, önmagunkhoz és az egymáshoz való viszonyunk. Minden személyessé vált, és nem akartam már olyasmivel foglalkozni, amit az életünk felől marhaságnak vagy feleslegesnek látok. Amikor egy házaspár ilyen válságba kerül, olyanfajta kötelék és szövetség alakul ki két ember között, aminek az érési idejét normális esetben nehéz megsaccolni. Mi lélekben villámgyorsan megvénültünk. Mindennek ellenére így is túl sok feladatot vállalunk mindketten, pedig Örkény a tizenkét háromlábú kutyával és a behúzott kézifékkel egyértelműen mutatja, mi lenne a helyes tempó, életszebesség.

– Olvasói szempontból ez a lojalitás kétoldalúnak tűnik: azzal, hogy te átemeled őt, illetve magatokat az irodalmi térbe, már nemcsak az édesanyád válik az irodalom „áldozatává", hanem a feleséged is, aki asszisztál ehhez.

– Az elején néha olyan érzése volt, hogy túlságosan kinyitom az életünket, de aztán rájött ő is, hogy egyetemes dolgokról van szó – minél nagyobb a baj, annál személyesebbnek mutatja magát, de aztán mégis kiderül, hogy nemcsak és nem kizárólag a mi életünk ez, hanem mindannyiunké. Az olvasóknak ezek a dolgok a saját magukhoz való hozzáférést segíthetik, és ez magasabb minőség, mint az ujjal egymásra mutogatás, vagy a hétköznapi életünk felőli számonkérhetőség. A szerzőnek szereplői vannak, felesége, anyja, apja, testvérei, szomszédai és szabadsága, hogy az életet visszatükrözhesse a szereplőin és a történetein keresztül. Ennek ellenére volt, amikor azt kérte a feleségem, hogy egy adott verset ne publikáljak. Az máig egy zárt asztalfiókban van; de lehet, eljön az ideje, hogy az a vers is túljut a privát lelki zónán.

– Egy régebbi interjúdban Pilinszkyt nevezted meg kedvencedként.

– Pilinszky egyidőben nagyon fontos volt számomra, de aztán sok éven át fékezett. Beleragadtam. Nem lehet ugyanazt csinálni, amit már ő megteremtett, s jól. Volt olyan hasonlatom, amivel később Pilinszky egyik versében találkoztam. Az ilyesmit nem lehet átemelni a saját lírámba, hiába találtam ki én is. Persze kellettek az olyan kor- és pályatársak is, akik megértettek belőlem valamit, és általuk én is megérthettem néhány dolgot. Ahogyan az erdő fái érintkeznek egymással a gyökerek és a lombok által. Látod a kollégáidat, ahogy írnak, ahogy a mai nyelven megszólalnak, rád néznek – és vitába kerülsz velük vagy önmagaddal. Egyszer például Miklya Zsolttal írtunk közösen egy verset, a *Testi misék* kötetemben található, de sokan vannak mások is, akiknek akad mit megköszönnöm. Közös repülések vannak. Átszólunk egymásnak hol láthatóan, hol láthatatlanul.

– Vidékiség. Egyfelől van egy földrajzi távolság a fővárostól, másfelől az elmúlt években Mátészalkán egymásnak adták a kilincset a kortárs költők, akikkel telt házas közönségtalálkozókon beszélgettél.

– Tíz évvel ezelőtt indítottam el a „Költők egymás közt" beszélgetéssorozatot. Alkalom nyílt elhívni Mátészalkára, Vásárosnaményba, Nyíregyházára Zalán Tibort, Kemény Istvánt,

Szabó T. Annát, Kiss Judit Ágnest, Kántor Pétert, Tóth Krisztinát, Jónás Tamást, Kukorelly Endrét, Háy Jánost, Turi Tímeát, Térey Jánost, Szentmártoni Jánost, Payer Imrét, Deák Botondot, Nagy Zsukát, Lackfi Jánost, Zsille Gábort, Turczi Istvánt, László Noémit. Hogy a pályatársaimmal beszélgetni tudjak, ha már nem Budapesten élek, elhívom és bemutatom őket a diákjaimnak és a helyieknek.

– Ezeken a turnékon, feltételezem, magánemberként is sok időt töltesz a vendégeiddel. Vannak olyan emlékezetes pillanatok, kulisszatitkok, amiket megosztanál az olvasóval?

– Ezekbe nem mennék bele, de előfordul, hogy az esti fellépések után éjszakába nyúló borozások, viták következnek, hiszen nálam alszanak a kollégák. Nagy kihívás másnap reggel négyszáz kritikus diák előtt épeszű beszélgetést folytatni, de addigra valahogy magához tér mindenki, mint őszi légy a napon.

– Tanítványaiddal milyen a kapcsolatod? Nem tudom, van-e még egy ilyen párosítás az országban, mint a tiéd: filozófia és testnevelés?

– Ilyen szakpár szerintem sosem létezett, pedig Platónnak *Az állam* című művében voltak ezzel kapcsolatos nagyigényű elképzelések. Az, hogy több szakod van, közvetlenebb kapcsolatot eredményez a diákokkal. Míg az egyik órán vérre menő röplabdameccset folytatsz, addig a következőn már Arisztotelész Nikomakhoszi etikájáról vagy Nietzsche halott istenéről folyik a vita. Heti szinten akár hét-nyolc órát vagy együtt ugyanazokkal a diákokkal. A szüleikkel nincsenek ennyit. Amíg az egyik tárgyon keresztül megismersz valamilyennek egy diákot, addig más órán egészen más ember tárulkozik ki előtted. Olyankor csak ámulsz.

– Négy diplomád van, ez hogy jön ki?

– Van egy testnevelői, egy gyógytestnevelői, egy filozófusi diplomám, és képzeld, a helyi erőknek köszönhetően filozófusként külön diplomát kellett szereznem az etika tanításához.

– Amivel most már csak általános iskolában taníthatsz.

– Dömpingszerűen irányítottak boldogot, boldogtalant az etikaképzésre, tök mindegy volt, milyen műveltségi területről érkezett, mert akkor az volt az irányelv, hogy ez fontos. Most még lehet etikát tanítani gimnáziumban, de felmenő rendszerben pár éven belül ezt is kivezetik. Három egyetemi diplomámat dobhatom a kukába. A gyógytestnevelést már kivették, a filozófiát is, most az etika kocog kifelé a rendszerből.

– Tökéletes orvosi lova vagy az oktatási rendszernek.

– Az a szép, hogy ez mintha azt sugallná: Lacikám, értsd már meg végre, neked nem ezt kell csinálnod. De ezt nehéz megérteni. Az íráshoz viszont sokkal több időre lenne szükség, mint amennyit jelenleg fordítani tudok rá.

– Otthon érzed maga Szalkán?

– Nézd, az egész élet egy átmeneti állapot. A centrumtól távol vagyunk, de onnan is kell nézni ezt, hogy a családomnak hol jó. A tágabb család, a gyerekem nagyszülei, testvéreim, azok kisgyerekei fontos tényezők.

– Édesanyád olvasta a hozzá vagy róla írt verseid?

– Igen, találkozott velük. De melyikre gondolsz?

– Ezek szerint még él?

– Igen. Bár van egy versem, amiben majdnem meghalt. Vagy nem?

– Oidipusz királyságom *című versedben a lírai én egy fürdőkádban fürdeti a magatehetetlen édesanyját.*

– Ja, igen, egy nagyon közeli, családi történet, még ha nem is így történt, de úgy éreztem, ezt meg kell írni. Nevezhetjük fikcióversnek.

– És a kitagadás?

– Az kőkeményen életélmény.

– De már nem aktuális?

– Egy kitagadásélmény mindig megrázkódtatást vagy értetlenkedést hoz, aztán mélyen befelé figyelsz, hogy mit ronthattál el, vagy hibáztál-e bármiben, mert tapasztalatlan kitagadottként nem tudni, mit jelent ez, mi a tétje. Nem is anyagi, hanem lelki értelemben. Nem a szüleim, hanem a nagyapám tagadott ki. Persze megkaptam egy kollégámtól, hogy „hát, nem lehet könnyű a szüleidnek lenni". Egyszer csak kiderül, hogy olvasnak, számít, amit írsz, tétje van a verseknek is. Aztán évekkel később meglátogattam mégis az öreget, a *Rézcsavar* című versemben (Mácsai Pál mondja a kalligramos hangoskönyvemben) írok is erről a találkozásról. Persze az egész család neheztelését cipelni inkább furcsa dolog volt, mint elkeserítő. Elkeseredni már volt alkalmam korábban. De tudod, az van, hogy valamiért írni kezdesz, és van úgy, hogy épp azért fordulsz az íráshoz, mert nem tartozol vagy tartozhattál eléggé a természetes közösségeidhez. Majd amikor már eljön, hogy az egyéni dzsungeled hatalmas fákkal és kibogozhatatlan indákkal megteremti neked az utat, s te már csak a dolgoddal foglalkozol, amit eddig is tettél, jobbat úgysem csinálhatsz. Rátalálsz a saját költői-írói stílusodra, státuszodra, és az behuzagolja a további működésedet. Ez jön. Ezt nem lehet tervezni. Legalábbis én mindig irtóztam a tervezéstől. A könyveimet sem szoktam előre tematizálni, pedig biztos sokat segíthetne, de nem vagyok ennyire tudatos alkotó.

– Látsz magad előtt filozófusi karriert, vagy a bölcselet inkább egyfajta hátországa a műveltségednek?

– Lehetett volna opció, fel is merült bennem, de egyre távolabb érzem magam ettől. Egyébként sem a diploma vagy a kutatói karrier miatt kezdtem bele, hanem hogy közelebb kerüljek ezekhez a szerzőkhöz, szövegekhez, megtanuljam a filozófia sajátos nyelvét, szemlélődési horizontját, de főként, hogy a saját válaszaimat megtaláljam.

– Térey-ösztöndíjasként hogy élted meg az elmúlt időszakot?

– Tavaly is szerveztük postakocsis nyári írótábort, ahol fiatal tehetségekkel foglalkozunk, és ahová Térey Janit is meghívtuk mint vendéget. Pár héttel a halála előtt rögzítettük a tábori feladatokat, technikai kérdéseket. Az a tállyai tábor nagy szívfájdalommal jött csak össze.

– A Térey-ösztöndíj körüli kultúrkampf elkerült?

– Némi szorongás talán volt bennem egy-két napig, de ilyesmit érzek néha akkor is, ha utolér valami vállon veregetés. Nem értek el támadások, egyébként is a munka felől látom a világot, így aztán a feladatokra koncentrálva hamar eltávolítottam magamtól a díj körül kialakult cécót.

– Az írásaiddal kapcsolatban érkeznek visszajelzések, tartod a kapcsolatot az olvasóiddal?

– Ma épp írt valaki egy ímélt, de néha más felületen is megszólítanak. Persze, fontosak a visszajelzések, de nem kutatom annyira, hogy kinek mit jelentenek a verseim. Ha valaki ír, visszajelez, annak persze örülök.

– Prózaverseket és kötött formájúakat is írsz. Mindkettő egyformán fontos a számodra, vagy csak technikai, gyakorlati kérdés, hogy mikor melyiket?

– Menet közben derült ki, hogy kötött formákat is érdemes használni, mert azokon keresztül a szerző is nevelődik, még a szabadvershez is ad valami tartást, de azért nem erőszakolom magamra a kötött formákat. Nincs bennem feltétlen elszántság, hogy csak kötött vagy csak szabad legyen valami. Ha bajod van, tudd, hogy milyen nyelven lehet azt feloldani. Ha lehet. Az, hogy milyen minőségi szövegkontextust működtetsz, hogyan hozod játékba a szöveget, mennyire tudsz mélyre ásni, hogy a dolog költészetté emelődjön, az már önműködő. Nekem akkor és úgy fontos a költészet, hogyha közben az önfeltárásig, sőt olykor az önfeladásig juttat. Ha ez nem történik meg, akkor csak pofázás az egész, felesleges rá időt fecsérelni.

– A prózával vannak terveid?

– Újabban kisprózákat is írok, egy-két oldalasakat, amik már nem férnek bele a vers általam elképzelt kereteibe, így lassan-lassan készülget egy prózai anyag, ami már önmagában furcsa, mert most sem érzem, hogy komolyan foglalkoznék prózával, ugyanakkor azt sem gondolom, hogy egy író értékesebb lenne, mint egy költő.

ORAVECZ IMRE

ALKONYNAPLÓ

(Ahogy, úgy) Ahogy múlnak az évek, hónapok, napok, úgy válik minden kicsivé, taszítóvá, jelentéktelenné, ami nagy, vonzó, fontos volt.

(Bontás) Az irodalomban az a jó, hogy szembesít az emlékeinkkel, és tisztábban látunk tőle. Móricz *Elfújta a szél a szöget* című novelláját olvasom. Hőse egy kiszolgált, öreg szerszámos fabódét bont, és néhai apjára gondol közben, aki sok szöget felhasználva összeeszkábálta valaha, és azt jósolta, hogy káromkodni fog majd, aki elbontja. De nem káromkodik, inkább mosolyog ezen az emléken. Nekem erről egy valóságos bontás, házam régi része tetőjének szétszedése, szétverése jut eszembe, amelyben tevékenyen részt vettem. Én sem káromkodtam, bár nem is mosolyogtam. Nyilvánvaló volt, hogy új, egységes tető kell az egész épületre, mégis szomorú, levert voltam, mert magam szigeteltem annak idején, meg én is burkoltam a manzárd mennyezetét, és az ember nem örül, ha szét kell rontania azt, amit fáradságos munkával létrehozott. De mialatt a port nyelve távolítottam el a még jó kőzetgyapot táblákat a héjazatból, és feszegettem, szaggattam lefelé az ép lambériadeszkákat a szarufákról, talán – és erre most jöttem rá – ennél is jobban bántott, hogy valami természetelleneset, törvénytelent cselekszem, mert felgyorsítom a műveletet, amelyet az enyészetnek, az elmúlásnak kellene elvégeznie.

(Telefon, óvónő) Felhívott egy idős nő Budapestről. Azt mondta, hogy lelkes olvasóm. De nemcsak ezért háborgat, hanem azért is, hogy tudtomra adja, 1950-ben, tizennyolc évesen az óvónőm volt Szajlán, és büszke rám. Nagyon szeretett itt lenni, és csak szép emlékei vannak a faluról, ahol azóta nem járt. Röviden elmesélte még, hogyan alakult az élete azután. Mielőtt megköszöntem volna, hogy megtisztelt jelentkezésével, sajnálattal közöltem vele, hogy téved, nem lehetett az óvónőm, mert abban az évben már bőven iskolás voltam. De a csak szép emlékeket elhiszem neki, mi több irigylem érte, hogy nem látta, mi történt első állomáshelyével később.

(Leegyszerűsödések) Palackból iszom az ásványvizet, hogy ne kelljen poharat előszedni, nem vetem be reggel az ágyat, hogy ne kelljen este felbontani, napokig ugyanazt eszem, hogy minél kevesebbszer kelljen főzni, nem húzom le a vécét, mosdó- és fürdővízzel öblítek, hogy kisebb legyen a vízfogyasztás, stb. Egyszerűsítek, csökkentek, elhagyok, és bármit csinálok, takarékoskodom az erőmmel, a mozdulatokkal. Vajon eljutok oda is, hogy a fazékból kanalazom a levest, csak hogy ne kelljen tányért mosogatni, hogy belelépek a cipőmbe, és nem fűzöm be, hogy ne kelljen lehajolnom, hogy nem vetem le a ruhám lefekvés előtt, hiszen másnap újból fel kell venni, hogy nem törlöm le a cseppet az orrom hegyéről, magától is leesik, hogy nem mosakszom, mert úgyis öregségszagot árasztok, nem megyek el itthonról, mert csak haza kell jönni, sőt, a házból is csak azért lépek ki, hogy megetessem a kutyákat, macskákat, és leállok végül mindennel, nem teszek többé semmit, nem idegeskedem, nem érzek, nem gondolkodom, nem írok, nem olvasok, csak vagyok, vegetálok?

(Étel, evés) Gyerekkoromban nem értettem, miért kínálja anyám olyan hevesen, már-már erőszakoskodva az ünnepi ebéd- vagy vacsoravendégeket, miért mondja újra és újra: *tessék, tessék, csak vegyenek!* És miért teszik ugyanezt velünk mások is, ha mi vagyunk hivatalosak hozzájuk. Csak felnőtt fejjel jöttem rá, miből táplálkozott ez a buzgóság. Az étel volt a legfontosabb az életünkben. Azért dolgoztunk, hogy ehessünk, azért ettünk, hogy dolgozhassunk, és a számunkra legbecsesebbel minél nagyobb örömet akartunk szerezni annak, akit meghívtunk asztalunkhoz.

(Régi régiek) Jó volt, hogy voltak. Ha kellett valami a rég múltakkal kapcsolatban, csak megkérdeztem valamelyiküket. Most már csak új régiek vannak, akik közé magam is tartozom. De nem segítenek, ha nem vagy rosszul tudok valamit. Csak tanácstalanul néznek rám, és ingatják a fejüket.

(Régi rendszer, álom, állatorvosi) Mint megannyi nemzedéktársam, harminc évvel a bukása után én sem szabadulok a rendszertől, amelyben negyven évig éltem. Tovább tart, árt, dolgozik bennem. Nemcsak napközben, mikor ébren vagyok, hanem éjjel is, álmomban. Nincs téeszesítés, üldözés, útlevélmegtagadás, kihallgatás, kínzás, bebörtönzés. Már nem olyan durva, kifinomult, körmönfontabb. Perverz természetének megfelelően mindenféle abszurd helyzeteket eszel ki számomra. Legutóbb például, amikor megbetegedett a kutyám – nem a mostaniak egyike, hanem egy néhai –, a budapesti Állatorvosi Egyetem ambulanciájára vitette velem, ahol egyébként már jártam. Egy árva lelket sem láttam a hangárszerű hatalmas aulában, ahonnan a recepció nyílt, de azt mondták, sokan vannak, várjak, álljak a sor végére. Sehogy se találtam a sor végét, mert nem volt sor. Karjaimba vettem hát a beteg állatot, és elkezdtem keresni, teremről teremre, emeletről emeletre, épületről épületre mentem, újra és újra. Hiába, nem találtam, de csak akkor adtam fel, amikor a kimerültségtől összeroskadtam, és felébredtem.

(Vérnyomás) Magas, de reggel, felkelés után a legmagasabb, holott akkor kellene a legalacsonyabbnak lennie, később délben magasabbnak, este pedig a legmagasabbnak. Szörnyű dolgok történhetnek velem éjjel. Talán meg kellene próbálnom nem aludni, hanem virrasztani.

(M. L.) Nem olyan, mint amilyennek lennie kellene. Nem játszik az udvaron, nem mászik fára, nem kószál a határban, nem kutat, keres. A növények sem érdeklik, vonakodva segít a kertben, a műhelyben. Nem akarja megtanulni a szerszámok használatát, a munkafogásokat. A kisujjában van az európai történelem, de Szajlával, a felmenői múltjával szemben közömbös. Sőt, leint, ha a régi faluról mesélek, arról, hogy mi volt, hol és hogyan. Rosszulesik, de nem neheztelek rá, hiszen a világ sem olyan, amilyennek lennie kellene. Bár lehet, hogy sosem volt, csak utólag képzelem olyannak.

(A karanténról) Egy interjú során egy irodalmi lap online kiadása azt kérdezi, hogyan viselem a Covid–19 miatt vállalt önkéntes karantént. Rosszul és jól, válaszoltam. Rosszul, mert egy csomó többletterhet ró rám, testieket, lelkieket. Jól, mert megszoktam, van benne gyakorlatom. Az írónak ugyanis a karantén, a veszteg maradás természetes állapota, elemi szükséglete, de nem azonos azzal a bizonyos elefántcsonttoronnyal. Ha nem is mindig, többnyire ebben leledzik, él. Éspedig magányosan, még akkor is, ha nincsen egyedül, ha társa van, család veszi körül. Megóvja attól, hogy felőrölje a világ zűrzavara, ricsaja, és képessé teszi arra is, hogy pártatlan legyen, és távlata, hogy rálásson a dolgokra. Ha ez nincs, nincs írás, nincs íróság.

FERDINANDY GYÖRGY

A NEGYEDIK NYELV

O, Tannenbaum!

Húsz évig voltam francia. Most pedig, újabb húsz év óta, spanyolul élem az életemet. Magyarul lassan már csak álmodom. Azt hittem, hogy ez most már így is lesz az idők végezetéig. Három nyelvből kell összekalapálnom az írásaimat.

Az ám, de mióta itt dúl körülöttünk ez a pandémia, sok minden megváltozott. Egy idő óta például csak a gyerekkoromról álmodom. És egy negyedik nyelven, mert én annak idején németül mondtam ki az első szavaimat.

Német frajlájnok neveltek, a legtöbbnek még ma is tudom a nevét. De volt egy, akit közöttük is a legjobban szerettem. Rakovszky Alfrédné, egy osztrák asszony, aki a férje után jött Bécsből Budapestre. Aztán amikor Alfréd egysége továbbvonult kelet felé, ő a kislányukkal, Ellykével itt ragadt.

Kibombázták, anyánk fogadta be őket. Cserébe Rakovszkyné, a Tante, *kinderméd-hen* lett, és menet közben németre tanított.

„Steigt das Kindlein auf den Baum!" – most is hallom a hangját. Áll a fa alatt, fél kézzel tartja a hózentrágeremet. „Ach, so hoch, man sieht es kaum!" Olyan magasra, bizony. Aztán lehuppanok, és ott kötök ki a Tante karjaiban. Ellyke már iskolába járt. Esténként magyarul tanult, miközben a mamája a *Telefunken* előtt hallgatta, hogy merre áll a front. „Auf der Heide!" – együtt énekeltük a pattogó menetdalokat. „Lieber Vogel, flieg' weiter!" – szállj tovább, te kismadár. Mert én nem mehetek veled. „Weil ich hier bleiben muss."

Leesett a hó, közeledett a karácsony. „O, Tannenbaum!" – énekeltük anyával a *Menyből az angyal* és a *Pásztorok* után. „Wie grün sind deine Blätter!"

Emlékszem: mi, komisz kiskamaszok, a Blätter helyett azt énekeltük, Beine. Így szomszédunk, Grün bácsi lábai lettek ezek az örökzöld fenyőfalevelek.

Múlt az idő, a front átugrott felettünk. Szegény kis Ellyke nem sokkal élte túl a háborút. Tante a Fővárosi Kertészetben talált munkát. Vitte a temetőbe a virágot, leste az Oroszországból érkező hadifogoly-szerelvényeket.

Anyával akkor már régen összevesztek. Én jártam át hozzá hónap végén a házmesterlakásba. Tante huszonöt forint lakbért fizetett.

Már törte a magyart, de velem akkor is németül beszélgetett. „Frühling, Frühling" – dudorászta. Az ám, a tavasz! Nem tért haza, csak az utolsó foglyok érkezése után. Mondják, hogy egyszer még – évekkel később – végigsétált az utcán. Meglátogatta a régi helyeket.

De akkor én már Amerikában éltem. Tantéról nem hallottam soha többé. Szinte hihetetlen, hogy ma, több mint hatvan év után, újra hallom a hangját. Hogy megint együtt énekeljük a régi dalokat.

Ezzel a mély, rekedt osztrák akcentussal álmodtam ma is. Végeredményben a franciát és a spanyolt is egy-egy szeretett nő erőltette rám. Tante megelőzte őket, logikus, hogy most, utánuk is ő következett.

Igaz, hogy néha, még később is, betört egy-egy germán epizód a sáncaim mögé. Egy *Flüchtlinglager*, majd a kölni Ford Werke, a *lágerarbeit*, néhány hónapig. Az elzászi dialektus sem volt számomra teljesen idegen. Puerto Ricóban pedig, nyilván tévedésből, némettanárnak szerződtetett a katolikus egyetem. Igaz, hogy itt már csak a Hofbräuhaus nótáit tanulták meg tőlem a diákok.

A nyári szünetben történt még egy utolsó eset. Német turisták érkeztek a karibi szigetre, és – ha ló nincs! – én tolmácsoltam nekik. Összebarátkoztunk, elszállásoltam őket. Tőlük származik ez az utolsó rigmusom. „Steig auf, mein alter Dusel!" – énekelték minden reggel vendégeim. „Der Kuku hat gesingt!" A hasatokra süt a nap!

De hát „alles geht einmal vorüber!" Minden elmúlik egyszer. A sok melódiából a fejemben csak néhány kis refrén maradt. „Es war gut, es war süss." Szép volt, nem panaszkodom. „Und die Welt ein Paradies. Im Café de la Paix in Paris!"

És hát, ezzel kellett volna kezdenem, volt egy német barátom. Manfred Kerkhoff. Együtt tanítottunk a Szigeten, a nővéreknél ő vette át a helyemet. Neki is európai lány volt a felesége, mint nekem. A két nő azonban nem találta a helyét a trópuson. Elmentek, és vitték magukkal a gyerekeket. Akárcsak én, Manfred is egyedül maradt.

Két kislánya volt, és egy vidéki háza fenn a hegyen. Ott kocsikáztam el előtte nap mint nap munkába menet. Aztán a házat lassan benőtte a gaz. Manfred is leköltözött a partra, ő is bennszülött lányt vett feleségül. Így alakult az életünk, párhuzamosan.

Németül keveset beszéltünk. Kialakult körülöttünk egy nemzetközi társaság: kollégák, egyetemi emberek. A csapatból mindenki tanított valamit.

Boldog idők. Sakkoztunk, a tengerre jártunk. Időről időre meglátogattak minket az európai gyerekek. De a renegátok nem hosszú életűek. Közülünk Manfred ment el először.

– A barátom voltál! Mein Freund! Ezek voltak az utolsó szavai. A Volkswagen focicsapata kísérte el. Ő volt a kapusuk.

Azóta én sem focizok.

Auf Fortunas Rad

„Fortuna szekerén okosan ülj!" Ha jól emlékszem, valami ehhez hasonló zúgott a fejemben. Akkoriban, a nyolcvanas évek elején, megpróbálkoztam vele én is. Időközben ledoktoráltam, kineveztek, megjelentek a könyveim. Megnősültem, szép kisfiam született. Ideje volt megszervezni az első európai utamat. Egymást érték a hívások, nem kellett már magyaráznom, hogy ki vagyok.

Brüsszelben landoltam, és egy szomszédos egyetemi központba, Leuvenbe vezetett az első utam. Annak idején már megírtam ezeket a kalandos kezdeteket. Most csak ennyit: ott ismerkedtem meg egy magyar fiúval, aki – úgy, mint én – nemrég érkezett. Gábor húszéves volt, ösztöndíjas diák. Német – akkor úgy mondtuk: sváb – családból származott, de magyarul, szép magyarsággal írta a verseket.

Egy kicsit talán a mesterének tartott, de én nem ismertem – nem is vállaltam – ezt a szerepet. Autót béreltem, és Brüsszel után már együtt folytattuk az utat.

Magyar egyesületek mindenütt működtek a Rajna mentén. Megálltunk Stuttgartban, Badenben, ki tudja, hány helyen. Mindenütt szeretettel fogadtak. Felolvastunk, aláírtam a könyveimet.

A frankfurti találkozó volt talán a legemlékezetesebb. Itt Tolna megyei sváb családok éltek. Kitelepítettek. Ők Duna-völgyi németeknek nevezték magukat, és még egy hírlapot is kiadtak. Az asszonyok sírtak, amikor Gábriel versei felébresztették bennük emlékeiket.

Én Disztl Miklósék után kutattam, ők is valahol itt éltek a közelben. A keresztúri család, amely a háború után befogadott. De Nicklaus már nem élt. Csak a régi szomszédok siratták meg Mozsgót és az Almás-patakot.

Bernben egy magyar családnál szálltunk meg. Nagy Kláráék ötvenhatos egyesületet vezettek, ők szervezték a svájci találkozásaimat. Egy másik házigazdánk, Major-Zala Lajos volt, a freiburgi költő. Ez a festői figura a marianisták internátusában Saint-Exupéry és János Károly spanyol trónörökös, a későbbi uralkodó iskolatársa volt.

Két nyelven, magyarul és franciául jelentek meg a versei, de ezt ma már ki tartja számon! Még azok sem emlékeznek rá, akik részt vettek a hévízi házában rendezett tanulmányi napjain.

Lehet, hogy nem volt nagy költő. Mégis, kár lenne diaszpóránk ilyen nagyszerű figuráit elfelejteni.

Véget ért a vakáció, Gábriel visszatért Leuvenbe. Elváltunk a berni földalatti-pályaudvaron. Én visszarepültem az Antillákra, a rabszolgák unokáihoz. Mindkettőnk számára álom maradt az óhaza. Biztos voltam benne, hogy soha többé nem találkozunk.

De Gábor hűséges barát volt. Elmúlt húsz év, én már hazatelepültem, amikor ismét jelentkezett. Befejezte a tanulmányait, családja volt, megcsinálta ő is az életét. És most – micsoda meglepetés! – lefordította a könyvemet, amivel végigjártuk a magyar egyesületeket.

Az elbeszéléseknek jó érzékkel az *Auf Fortunas Rad*, vagyis a *Fortuna szekerén* címet adta. A válogatás ügyes volt, a fordítások színvonalasak. Nem tudtam haragudni rá, amiért így, tudtom és beleegyezésem nélkül kiadatott.

Egy jó találkozás! Felidéztük a régi szép időket, amikor még dafke – csak azért is – magyarnak éreztük magunkat. Gábor még újonc volt, de engem már sok mindenre megtanított az ország. Tudtam már, hogy hazatérni nehéz. Talán lehetetlen. És hogy itt sem lesz belőlünk más, mint furcsa idegen.

Nekem egy trópusi karácsony járt a fejemben. Két ágrólszakadt találkozója, semleges területen. Betlehem egy apró Karib-tengeri szigeten. Talán sokat ittunk aznap este, meghívtam Gáborékat. Ő pedig kisfiával, Danival és német asszonyával karácsony előestéjén meg is érkezett.

Megpróbáltunk németül, ezen a negyedik nyelvemen beszélni. „Bomben, Bomben!" – énekeltem. „Bomben auf Engelland!" Gábris fia egy otthonban, veteránoktól tanulta ezeket a dalokat.

Uta, a német asszonyka némán hallgatott. A piacon elfogytak a fák, és feleségem sem találta a díszeket. Nem emlékeztünk rá, hogy a jászol, mert volt az is, hová lett. Stille Nacht? Nem szállt le hozzánk az angyal. Elmentünk valahová vacsorázni. Otthon felejtettük az ajándékokat.

Gábrisék elutaztak. Barátom megköszönte. Hogy mit, azt magam sem tudom. Nekem azóta is gyomromba markol a szégyen. Nem tudtuk felidézni a régi karácsonyokat.

Lassan visszatér régi kerékvágásába az élet. Fiaimmal franciául, feleségemmel spanyolul beszélek. Álmomban néha még németül. De aztán „steig auf, mein alter Dusel!" – felkelek, és írom tovább ezeket a pandémiás jegyzeteket.

VÁMOS MIKLÓS

HÁTTÉRTUDÁS

Sokáig úgy képzeltem, az orvosi diploma volna számomra a leghasznosabb háttértudás az íráshoz. Hiszen a doktor sok olyasmit tud fő tárgyamról, az emberről, amit én nem. Kértem tanácsot néhányszor orvosi végzettségűektől, de nem sokra mentem velük. Ismertem kollégát, aki doktor is lehetett volna, az ő írásaiban kevés nyomát láttam annak, amit az egyetemen vagy szakmája gyakorlása közben sajátított el.

Amint beléptem a harmadik ikszbe, újabb ötletem támadt. Talán nem is a test titkai a fontosak, inkább a lélek rejtelmei, következésképp a pszichológia tudománya adhat nekem újabb támaszt. Mi volna, ha jelentkeznék másoddiplomás pszichológia szakra az ELTE-re? Persze magamat is képezhetem, olvastam összevissza Freudot, Jungot, Ferenczit, Méreit. Tankönyveket és szöveggyűjteményeket. Ez hosszabb távon tényleg hasznomra vált, kezdetben azonban csak fokozta bennem a bizonytalanságot és a káoszt.

Idővel eljutottam a szociálpszichológiához. Attól kifejezetten lázba jöttem. *A társas lény* és Elliot Aronson más munkái reflektorként világították be az emberi cselekvések indítékait és tévútjait. A szociálpszichológia doyenjét Kepes András mutatta be Budapesten, ahová egy konferenciára jött, és András interjút készített vele. Egy év múltán én már a Yale School of Dramán lebzseltem. Írásra tanítgattam a színiakadémistákat, váltakozó sikerrel. Dráma- és filmírás volt a tárgyam – pedig ez a kettő a leggyöngébb oldalam, sok tapasztalatom ellenére. De ezekre kértek föl. A hátrányban előny: ha olyasmit oktatsz, ami nem az erősséged, magad is gyakorolsz. Arrafelé közhasznú mondás, hogy aki tudja, csinálja, aki nem tudja, tanítja, és aki tanítani se tudja, az az egyetemi tanár. Ez illett rám.

Aronson egyik fia az atya szakmáját tanulmányozta éppen a Yale megfelelő fakultásán, ennélfogva az apja többször átjött a nyugati partról látogatóba. Találkozgattunk. E kapcsolatnak köszönhető, hogy hazatértem után egyik (Pratkanisszal közösen jegyzett) művét (*A rábeszélőgép*, eredeti címe: *The Age of Propaganda*) én fordítottam magyarra. Abból talán még többet tanultam, mint *A társas lény*ből. Világossá vált, hogy én szociálpszichológiai érdeklődéssel írok, hiszen azt figyelem, miként viselkedik az ember, amikor csoportban él, cselekszik, szeret, gyűlöl, csalódik, születik, pusztul. Az alábbi csoportokkal foglalkoztam sokat: szerelmesek, barátok, házaspár, család, iskolai osztály, kollégák, szomszédság, nemzetség.

Titokban arról képzelegtem, hogy mellékfoglalkozásként szociálpszichológiai kísérleteket találok ki, szervezek, vezetek, s azok nyomán írok valamit. Ez a megvalósulatlan ábrándok című – csak az agyamban létező – dossziéba került.

Néha eszembe jutott, hogy a vágyott háttértudások elhomályosítják azt, amit valóban megszereztem, a jogi doktorátust. Pedig annak elég sok hasznát vettem, fiatalabb koromban rendszeresen fordultak hozzám írótársak szerzői jogi ügyekkel

(abból írtam a diplomamunkám), azután adózási problémákkal. Képzeljétek, eleinte se jövedelemadó, sem áfa nem létezett, s amikor bejöttek, kevés filosz értette.

Ötventájt új rögeszme vett rajtam erőt: lehetséges-e zenét írni prózában, komponálhatók-e a bekezdések a hangnemeket, ritmikai formákat, szimfonikus szerkezeteket követve vagy imitálva. Hátha a muzsikusok szakértelme kéne nekem, íme egy újabb foglalkozás, aminek hasznát vehetném. Beláttam, hogy a konzervatóriumot és a zeneakadémiát végleg lekéstem. De lehetek magántanuló. Valaha ugye gitároztam, vettem egy finom hangszert. Kerestem gitártanárt. Berki Tamástól (ő volt a másik fiú a Gerilla együttesben) kértem és kaptam énekórákat. Ő ugye országos hírű jazz-zenész lett.

Következő nekifutásban elektromos zongorát vásároltam, s zongoratanárt is szereztem, aki a billentyűzés mellett az összhangzattanban bővítette szegényes tudásom. Addigra Bornai Tiborral (billentyűs a KFT zenekarban) ének- és gitárduót alakítottunk, konyhai használatra. Miután egy könyvbemutatómon fölléptünk, elterjedt a hírünk, jöttek a meghívások. Dalokat írtunk, én sok Beatles-számot és más rocksztárok dalait ferdítettem magyarra, énekelhetőre, erős írói szabadsággal. Ezeket az Európa kiadta egy csinos könyvecskében, *Beatles és én* címmel. Immár elszemtelenedtem, mint Berija (fiatalabb olvasóknak: Sztálin egyik véreskezű alvezére volt, míg őt is megölette a diktátor) Karácsony Jánossal (LGT) is adtunk zenés esteket. Továbbá heti műsort indítottam a Klubrádióban – létezik-e még, mire ez a szövegem nyomtatásban megjelenik? Zenészekkel beszélgettem egy órát, közben előadtunk néhány számot, amelyeket valamennyire összegyakoroltunk. Azzal dicsekedhetem, hogy játszottam ám az LGT valamennyi tagjával, negyedenként. És Kiss Tiborral, Sárik Péterrel, Palya Beával, Koncz Zsuzsával, Zoránnal, sőt Szörényi Leventével is. Néha klasszikus zenészekkel, többek között a világhírű Kokas Katával és Kelemen Barnával, ők például az *Eleanor Rigby* című McCartney-számhoz hegedültek és brácsáztak – az eredetiben (két) vonósnégyes a kíséret.

Öt évig ment adásba ez a bolondériám, akkorra képességeim szélső határáig értem a muzsikálás terén. Innen csak napi többórás gyakorlással juthatnék följebb. Egy irodalmi esten játszottam utoljára, hm, a Művészetek Palotája Fesztiválszínházában. A csúcson érdemes abbahagyni. Azóta csak otthon zenélek.

A tánc ugyanolyan váratlanul került az életembe, mint a kottaolvasás. Egy hirdetés nyomán jelentkeztem kezdő salsatanfolyamra. Mert eszembe ötlött, mennyire imádtam táncolni kamaszkoromban. Pontosabban rockizni, éreztem és élveztem a ritmust minden idegszálammal. A salsa jólesett egy darabig, bár zavart, hogy megbámulnak a csoport tagjai, kisebbrészt a korom, nagyobbrészt ismert ábrázatom miatt. Ezt követte másutt a tangó, a bizalom művészete. Abba belezúgtam. Az együtt mozgásból, amelyben a férfi a vezető, a nő a követő, s a kapcsolat lényege a gondolatátvitel, új részleteket tanultam az emberi kapcsolatok leheletfinom hálózatáról. Négy tánctanárhoz is jártam egymás után, privát és csoportos órákra – ennek a Covid-járvány vetett véget. Egyelőre.

Írtam három tangónovellát, s a soron következő regényem női főszereplője egy hivatásos tangótáncosnő lett. Igazi haszonnal azonban a zenetanulás járt, mert azt a regényt Beethoven kilenc szimfóniájának szerkezetére, tónusaira, motívumaira és hangnemeire írtam. Mind a kilenc fejezet tételekből áll, s ahol a nagy B. gyorsít, én is gyorsítottam, ahol súlyos, igyekeztem én is az lenni, s így tovább. Jó volt hallgatni munka közben mindig azt a tételt, ahol tartottam. Sajnálatos, hogy – amennyire megítélhetem – az olvasóknak csupán töredéke érzékelte ezt, noha a szimfóniák ismerete nem szükséges hozzá. Tudomásul kellett vennem: a próza sehogyan se képes zenévé válni, bármennyit erőlködöm vagy trükközöm ennek érdekében.

Komolyabb kudarcélmény, hogy a világ megváltásában is csupán részeredményeim vannak, ha ugyan egyáltalán – többet vártam magamtól. Megeshet, hogy a regényíró illetékessége és kompetenciája szűkebb az általam nagyravágyón reméltnél.

Az, hogy a képzőművészetet is bevonjam eszköztáramba, sose jutott eszembe. Még? Tömérdek neves kolléga rajzol és fest. Szobrászkodásról nem hallottam. A néhai Berkes Erzsi (kritikus, szerkesztő, a hetvenes években a *Magyar Nemzet* irodalmi rovatát vezette) hivatali helyiségében az íróasztala fölött öles betűk hirdették a falon: SZOBROT NEM KÖZLÜNK! Gondolom, zenét – kottát – nem adott be oda senki.

VAS ISTVÁN

PESTI ELÉGIA

Micsoda város! Mocsokkal vastagon loccsan a sár.
A gyász bíborát latyakkal igyekszik befedni február.
Az ólmos esővel szüntelen szaporodva szemét szitál.

Koromtól feketéllnek erjedve a hókupacok.
Fölsebzett, csonkított teste a lucsokba belevacog
A Városnak, amellyel a sárban is egy vagyok.

A Körút sebeit mint rossz hadivatta borítja a köd.
A Royal, az Emke még fekete, üszkös – már nem füstölög.
A New York új villanya vibrál a tátogó romok között.

A Városnak, mely a városölő éghajlatot kiállta,
Tápászkodik, kigyúllad meggyötört léhasága,
Nem fullad bele most sem a malteros, terjedő sárba.

Tíz óra. Az élet villanya vibrál még – nem sokáig.
A csüggedés gyámoltalanul berúgva a sárba okádik.
Gyér gépkocsizaj rebbenti Pest gubbasztó éjszakáit.

De micsoda hangok szálltak a Város utcáin át!
Sosevolt remény hallatta itt fiatal füttyszavát,
Szikráztatta föl érveit a végső tisztaság.

Emlékszik fényeire még egymásra villanó szemünk –
Ugye, szegény barátaim, mi mindenre emlékezünk?
A Város kihagyó kőszive együtt dobog velünk.

Kihagy a Város kőszíve, de meg nem áll soha,
Ha minden követ lerontaná a Végzet valaha,
Az Időben épül újra föl, mert van hozzá joga.

Mert nem a kövei teszik, traverzei, falai,
Ha százszor leromboltatik, megmarad annak, ami:
Meg tudta örök életét a Haláltól váltani.

A Város megváltotta magát és meg tudott váltani engem:
Ott úsznak minden bűneim a februári szennyben.
Meglett a nagy Feloldozás, a földön, a jelenben.

S kihull szívemből a kárhozat, a magányos bélyegű bánat:
A Város megváltotta magát és megváltott magának.
Sebeiből felém ragyog a nem remélt bocsánat.

Kihúnyt már minden villany és dereng a ködben a hit:
Tudom, valahogy, valahol majd beszámíttatik,
Hogy itt éltem és egyszer sem akartam élni máshol, csak itt.

ALFÖLDY JENŐ

A SIRATÁS ÉS A TÖRTÉNELMI KIENGESZTELŐDÉS VERSE

Vas István: Pesti elégia

Amikor Vas István *Pesti elégia* című versét tanulmányozzuk, figyelembe kell vennünk a témaválasztás történelmi idejét, helyét és erkölcsi indíttatását. A költemény 1957-ből származik, s a fővárosi Nagykörútnak és környékének az év februárjában, a levert forradalom után fennálló gyászos állapotához fűzi elégikusan szenvedélyes költői gondolatmenetét.

Vas István érzelmi világának szenvedélyességéről ritkán esik szó: a költőnek inkább a józan, megfontolt és intellektuális természetét taglalja a róla szóló irodalom nagy része. Pedig az ész és a szenvedély fogalompárját már 1947-es költeménye, az *Óda az észhez* záró sora így rögzítette: az ész „emberi életünk legbátrabb szenvedélye". A költő olykor bosszankodva akadt fenn azon, hogy bírálói túlságosan kigondoltnak tartják verseit, keveslik bennük a lélek önfeledt játékát, az önkéntelen feltárulkozást, az értelmen túli elemet. Vas István egész önismereti regényfolyamot szentelt annak, hogy egyebek közt bizonyítsa: költészetének intellektuális jellegével legalább egyenlő mértékben van jelen lírájában az érthetetlenül alábecsült érzelmi, ösztönös, szenvedélyes minőség is. *Nehéz szerelem* című önéletrajzi regényfolyamában részletezte azt a gondolatot, hogy azt az észellenes, barbár ösztönkultuszt kérik tőle számon, amely közvetve vagy közvetlenül Európa elrablására, a tízparancsolat eltörlésére (különös tekintettel az ötödikre: „ne ölj"), s nem utolsósorban az ő személyes életére tör. És nem igaz, hogy költészete csupa hideg észtermék, inkább anakreóni derű és megfontoltság jellemzi, már ha hagyják: ellenkező esetben parittyás harcos a szellemi és lelki világosság védelmében, a vakhit és a vele járó szolgalelkűség ellenében. Ha valamelyik jellemző vonását óhajtom kiemelni, akkor az nem egyéb, mint az előítéletek szenvedélyes elutasítása. Vas István egyszerűen *bölcs* a költészetben éppúgy, mint esszészerű szépprózájában. S ebbe belefér, hogy egy szigorún megvont határig megértő és megbocsátó természet volt, tudván, hogy semmi sem olyan egyszerű, mint ahogy sokan képzelik. (Közbevetve: a *Pesti elégia* éppen a megbocsátás verse.) A közbeszéd szerint ő *az urbánus* költő, de közben a föld népéért síkra szálló Illyésért lelkesedett a *Nehéz föld* (1928) megjelenése óta. Emlegetik, nem alaptalanul, hogy *klasszicista* és (lejárató szóval) *irodalmi költő,* nem állhatja az avantgárd kimódolt halandzsáit – közben ő írta meg az eszméletvesztés értelmetlen álombeszédének „tettenérését" *(In flagranti).* Kedvelte az ellentétesnek látszó fogalompárok egybeolvasztását – egyik kedvelt szavaként az *ómódi modernség* rá is ragadt sajátos költői minőségére. Józan, de erős szenvedély süt verseiből, egy kortexember morálisan igazolt szenvedélyessége.

Ezt példázza egyik fontos verse, a lélek önmagával vitázó összetettségét mutató *Pesti elégia.* Vas István nem tartja költészetét a filozofálás terepének, de vajmi ritkán fordul elő, hogy vétene a gondolkodás művészetének alapszabályai ellen. A poétika szabályait is tiszteletben tartja, és ha jónak látja, ő maga is teremt új formákat, ame-

lyeknek „megoldóképletét" hiába keresnénk a szakkönyvekben. A mű verselése rímes-jambikus rendhagyó tercina, de az már egyedi megoldás, hogy aaa bbb stb. rímképletű sorai jóval hosszabbak az Isteni színjátékból s a klasszikus szonettek tercináiban megszokottaknál. Némileg változó, tizennégytől tizennyolcig terjed a sorok szótagszáma változó elhelyezésű sormetszetekkel, a magyar beszédritmusnak megfelelően, nem kapkodó lélegzetvétellel, de sóhajokkal és meglepődést kifejező felkiáltásokkal, olykor anapesztusokkal megfuttatva a jambikus ritmust. E nyújtott tempó felel meg a lírai helyzetnek, a szemlélődő hullámzó, de a vezéreszme kimondását több oldalról előkészítő tűnődésének.

A vers fontos eleme a történelmi időpont. 1957-ben, a Vörös Hadsereg gőzhengerének második, végzetes benyomulása után a galádul fenyegető, bosszúszomjas hazai politikusok szónoklataiból az év februárjában már jól tudták a szabad gondolat emberei, köztük Vas István, hogy nyílt vádakat szórni az új zsarnokokra öngyilkosság lenne. Az „irodalompolitika" nevű kiméra még alig hallatta vijjogását, a cenzúra februárban még nem bontotta ki denevérszárnyait. A reménytelenség és az óvatosság akkori légkörében Vas István taktikai érzékét dicséri, hogy művét lehetetlenség gondolatrendészeti vádként ellenálló szándékú politikai versnek nevezni. A romváros látképe bárkinek, egy jóérzésű idegennek is szörnyű világháborús emlékeket idéz. Nincs szó a pufajkába öltöztetett gumibotos-géppisztolyos karhatalmistákról, a felújított csengőfrászról, az éjjel elhurcoltakról, csak a Városról. Arról a „Pestről" (v. ö.: „pesti srácok"), amely sokezernyi áldozatával, elhurcoltjaival, lerombolt házaival, kétségbeesetten külföldre menekülő lakóival és az általános reménytelenségbe zuhantak tömegével együtt megdicsőült. Vas István hat ízben is nagybetűvel írja a „Várost", megvallva szerelmét a sokféle szépségből, rútságból és középszerűségből összeállt, s most hányadékában elterült Pest iránt. Csupa ellentét a lélekben, csupa művészi ellenpont. Emberien szánandó a megszemélyesített romváros. Undortól okádó emberként megjelenített romok és roncsok egyfelől – önmagát az üldözöttség sajgó emlékétől megszabadító, *a megbocsátás által megbékélő,* düheit, fájdalmait végre felejteni képes lélek másfelől. A megszemélyesített Városnak *jelleme van:* sötét múltjából végre magához tért 1956 őszére, a mocsártól erkölcsében megtisztult, léhaságait feledtetően megkomolyodott. A gyászban a Város a költővel együtt felnőtt az eszméhez, az ifjúság örök ideáljához, a Szabadsághoz.

Vas István mélyen komolyra fogta a vers alaphangulatát, mégsem a végső kétségbeesés versét írta meg. A *Pesti elégia* így ível föl a vers közepe felé, a gyámoltalanul csüggedő, vértől ázott Város ecsetelését követően: „De micsoda hangok szálltak a Város utcáin át! / Sosevolt remény hallatta itt fiatal füttyszavát". A versnek számos előzménye van Vas költészetében – legfontosabb a *Teréz körúti elégia.* Ott a háborús Pest gyűlölt emlékeinek lelkiállapota működött még. A város ütőereként lüktető Körút nézőpontjából az epés hangulatú negatívumok s a nyilas időkből maradt gyűlölet ellenére így mérlegel a költő: mégiscsak itt adatott itthon lennie. Epikureus-sztoikus életbölcsességével és ironikusan belátó realitásérzékével nem tehet mást, elfogadja szülővárosát úgy, ahogy van.

Tárgyában bármennyire hasonlít hozzá, érvelésében, érzelmeiben egészen más a *Pesti elégia.*

Imádott városa és otthona, Budapest első benyomásra mocskos romváros 1957 februárjában. A blaszfémia – a látvány szégyenteljes állapotának kifejezéséül – már az első két tercinában arcot ölt: a megszemélyesítés szégyenletes emberi vonásokkal ruházza föl Pestet. „Fölsebezett, csonkított teste a lucsokba belevacog / a Városnak, amellyel a sárban is egy vagyok." Megtörtént a költői transzcendencia, az átváltozás: érzelmeiben azonosul a megcsúfolt Budapesttel, illetve, mivel „pestiesen" mondja, Pesttel. Azzal a Várossal, amely a 20.

századi történelem förtelmes rondaságai után, 1956 októberének és novemberének fordulója körül kiengesztelte 1919-es, 1944-es és 1945-ös kárvallottjait. Megtisztult a Himnuszt, a Szózatot éneklő tömeg tüntetéseiben, az 1957 februárjában már nem emlegethető sortüzek áldozataiban, az 1848 és 1849 óta hiányolt szabadság és függetlenség új kikiáltásában, a leváltott, majd a magyar néphez állt politikai vezetők rögtönzött döntéseiben (és tegyem hozzá: későbbi mártíriumában), a szabad sajtó első fecskéiben, Illyés *Egy mondat*ában, mely ismét betiltott mű, kimondhatatlan. Kimondható viszont Vas versében (1970-től, vagyis a mű első, kötetben történt megjelenésétől): a Város „meg tudta örök életét a Haláltól váltani", s a költő, *annyi balszerencse és sok veszély után,* az egykori üldözöttség ellenére, a forradalom dicső napjainak köszönhetően meg tud neki bocsátani.

PÁL SÁNDOR ATTILA

SZENTENDREI ELÉGIA

Tudom, valahogy, valahol majd beszámíttatik,
hogy a csendes estéken, elalvás előtt, mindent, amit
imádkoztam, gondoltam, mondtam, tettem itt,

tudnak már, akik meghaltak, és tudni fogják, akik éltek.
Nem sáros már erre semmi, pedig arccal a télnek
fordultunk rég, s nincs, akit ne rágna valami titkos féreg.

A homokos föld, ahonnan jöttem, beissza mind a vizeket,
nem kőszíve van, egy tengerszem-szív őrzi azt a hideget,
ami régi korok sajátja. Bőrén akác és fenyő: nehéz-nehéz viselet.

Elhagytam, és visszajárok: se itt, se ott már nem vagyok.
A Duna vonul párnám alatt, dél felé egy híd ragyog.
Nincs hajóm, de van lapátom. Megyek hát gyalog.

TURCZI ISTVÁN

EGY ELÉGIA MARGÓJÁRA

„Egyszer sem akartam élni máshol, csak itt."
Vas István

A késő nyári napban lustán gőzölög a Gyarmat utca.
Egy fejpántos, régi ismerős a napi penzumát futja,
vizes flakon és napszemüveg csak az összes cucca.

Sülő hús, benzingőz és frissen nyírt fű szaga;
szúnyogokból kitelne a nagy spanyol Armada.
Volna még dolgom, de inkább indulok haza.

Mióta alig alszom, és kifutnak alólam a napok,
mióta két leírt szó közt láthatatlan vagyok,
eltámolygok a következő estig, és leoltva hallgatok.

Azért az jó, hogy kacsák ülik meg a patak vizét.
Talán már megszokták keserű, olajos izét.
A sarokházban ajtó csattan, felsír egy klarinét,

s a copfos kislány felém bámul, az óra végét várja.
Nem a zene szépségéről szól majd titkos memoárja.
Közben én sorokat formálok egy elégia margójára.

Ennyi az esemény. A többi csak felszín, üres kirakat.
Hiába dörög, s az ég naponta többször ránk szakad,
szeméttől fuldoklik és egyre apad a Rákos-patak.

Ahogy a csend megnyúlik lassú lépteim alatt,
a gyanútlan árnyéknak csapdát állít a pillanat.
Feszült és sebezhető lettem, mint a vad.

Mióta érteni vélem a madarak, állatok nyelvét,
és sajnálom a legtöbb szót, mit az ember elvét,
már nem félek: magasztalom az idő minden percét.

TÓTH KRISZTINA

BUDAPEST-DAL

Hidak alatti örvény arcán
nevető holdszáj, vízbe esve,
távolodó hang öblös mélye,
kariatidák pillérteste –

Se földön már, se égen,
sose lesz újra régen.

Budapest éjjel, nyári álom,
huzatos lépcsők, ablakfények,
idegen házak, sokszor látott
filmből az arcok visszanéznek –

Se földön már, se égen,
sose lesz újra régen.

Hova mennél el, hogyha mennél,
hova is szöknél önmagadtól?
Üres utcákon jár az emlék,
csenevész fák közt szél barangol –

Se földön már, se égen,
sose lesz újra régen.

Rohanó felhők hátterével
hajnali templom fénylő tornya.
Láttam a várost zúgni ébren,
galamb repült egy kőszoborra –

Se földön már, se égen,
sose lesz újra régen.

Láttam a várost hömpölyögni,
vízben álltak az utcalámpák,
zsákok a veszteglő hajókon,
szemetes parton széttört rámpák –

Se földön már, se égen,
sose lesz újra régen.

Láttam a várost téli estén,
hajnali fagyban a hókotrókat,
tompa fehérben kék fény forgott,
hamuszín arcok járdát szórtak –

Se földön már, se égen,
sose lesz újra régen.

Láttam az utcán fél pár kesztyűt,
integetett egy ágra húzva:
isten veletek, minden eltűnt,
visszajön egyszer élni újra,

de se földön, se égen,
sose lesz újra régen.

HÁY JÁNOS

KŐ KÖVÖN

Nem tudom, hol vagyok,
hogy honnan hová értem,
februárban valahol
bűnbocsánatot ígértek,
s most lám, mi lett,
amit élek, egy másik élet.

Nem ismerem fel magam,
és nem ismerek fel mást,
sem a házat, sem a lakást.
Holott itt éltem ki tudja
hány napot, hány évet.

Egy város, egy ország,
minden megváltozott,
vagy csak én lettem más,
felépültek a romok,
senki nem emlékszik,
hogy harcok, ostromok.

Öreg vagy már, gondolod,
az idő kivette belőled, ami fáj,
nem kell a vár, nem kell a lekvár,
csak attól félsz, a szavatosság
lassan, de biztosan lejár.
Nem vagy már önmagad,
a bűneid kifakadtak,
mégis rettegsz attól,
ami még rád vár.

Kő kövön marad,
belőled kiloptak mindent,
nincs melletted isten
s jószerével ember sem.
A falnak veted a hátad,
hideg, de megbízható támasz.

Bűneid elvette, és ami maradt,
majd elveszi az utolsó órán,
a sok hazugság nem ránt
magával a mélybe,
ahol talán a pokol tüzei égnek.
Szabad leszel végre,
csak az a baj, hogy nem leszel,
s a te szemed már nem néz
se földre, se égre.

FALCSIK MARI

HEREDITAS

Preambulum
Születtem ötvenhatban Budán – nem Pesten:
a hely és évszám bármit is jelent,
ideje most, hogy ezt a papírba messem,
vethetni jövőbe múltat s jelent.
Ha egyént vagy egyéniséget formázzon,
mindegy, így-úgy, de meghatározott,
még ha ma bánnám is – én pedig nem bánom –,
ami akkor, ott s épp úgy adatott.
Mert a hely és idő, jelentsen bármit is a tény,
ez lett: Buda a huszadik század közepén.

Item: Szerelmes levelek
Ó, jaj, a szüleink korai betűi!
Szívet bénítón halott, durva zagy:
sehogyan sincs módodban beléhatolni,
de átélhető – hiszen az is te vagy:
hiszen ott a foganás az árnyba bújva,
mit szavukból vet az a pillanat.
Kései voyeur, így leszel tanúja
a nagy időnek, mi téged kiad.
Hogy éppen ezen a lapon vagy pont a másikon:
mind értelmezhetetlen, kettéhasadt ikon.

Item: Honfoglalás
Anyánk már belépvén rögtön az egészet
fölfogta: áldását-erényeit.
Komoly szemével éppen csak körülnézett,
s bólintott: otthont teremtenek itt.
A helyzetet persze most is apánk hozta,
anyánk csak tűrte, ahogy a sors forog,
s hogy elfogadja, készen állt minden rosszra
s helytállni – tán ezért jutott a jobb:
e festetlen egekbe nyíló, csupa nap lakás.
Hogy végződhet ekképp is egy kilakoltatás.

Item: Déli erkély
A két nagy erkélyt azonnal megszerette
– a délit jobban: gyakorta kiült,
s növő hasát – engem – simogatva leste
a mélységet, míg izgalma lehűlt,
hogy e biztonságos-furcsa félelemben
ringassa nővéremet alkonyig,
majd a harc alatt, már velem, a veremben
hallja, ahogy a balkont szétlövik.
A dermedt kornak meg se kottyan három évtized:
a csonk még majd' harminc évig lóg a tér felett.

Item: Vérrög
Csípős italszag tódul be, harsány móka:
anyánk körül a lármás kocsmahad,
hideget hajtva a meleg gyerekólba,
meghatottan, az ismerős csapat,
a Barátok: túlfűtött, rekedtes hangon
tósztolnak, aztán mindenki nevet,
aki nem fér be, kinn lármázik a gangon.
Benn az öcsénktől tejszagú meleg:
már három kölyök melegje összesűrűsödve,
mint a vér a férfierekben egy nagy rögbe.

Item: Fotók
A legtöbb fotónkon csak négyünk van rajta:
anyánk és vele mi, három kölyök.
Viharok elől bújunk szép bunkerunkba,
mik rejtve dúlnak életünk fölött.
Apánknak arcán, ha látjuk futni árnyát,
áthalljuk néma csaták hangjait:
míg ő ott kint küzd, aggodalmas hiányát,
Éden törékenységét hagyja itt.
Íme minden privát fényképek csonka családja:
az apa nincsen rajta, merthogy ő csinálja.

Item: Óriásfotel
A fotelt apánk az erkélyajtó elől
minden évben csak egyszer húzza el,
mikor az omlásveszély mértéke felől
meggyőződni a HKI jön el,
hogy visszacsukja rá ugyanúgy egy évre.
De míg nyitva, mi kipislanthatunk
óvó teste mögül a rémes mélységbe,
és rettenhetünk és borzonghatunk:
zuhantukba belefagyott kövekkel meredez
mély fölé a vasrúd – a gyomor liftezni kezd.

Item: Kilépés
Tíz év múltán, hatvanhat októberére
még mindig marad az óriásfotel
a négyemeletnyi semmi védelmére,
nehogy rányisson, míg más nem figyel,
a részeg Jóbarát, aki hadonászva
szidja a rendszert, minek része lett.
Apánk elébe áll, az őrhelyet tartja,
anyánk a tusakodó részeget:
– *Engedjetek kilépni!* –, s próbálja csitítani:
– *Eh, nem innen kéne neked kilépni, Sanyi.*

Item: Háború
Ezen a képen csak a három kölyök van:
három hunyorgó, ficánka gyerek.
Boldognak látszanak, bárha háborúban
– tán most épp hallgatnak a fegyverek
a komoly, fiatal emberpár harcában,
akiknek ők szeretett foglyaik:
noha a szülőknek nem áll szándékában,
párharcuk szedi áldozatait.
Míg egymást ölik, eszükbe sem jut kételkedni:
meddig bírják őket feltétlenül szeretni.

Item: Kontár istenek
A szülők, e két kontár istenszerepben:
meggondolatlan kvázi istenek.
Vagy elátkozottak: a legjobb esetben
sem érthetik, amit teremtenek.
Ők csak a jelleget húsba vágó mítosz,
két hazardőr, mi meg a túszaik:
önbízón rendelnek életet a húshoz,
vagy vakmerőn – ezt nem döntjük el itt.
Hanem mindenképp vakon. És csak két út adatik:
velük haladsz, vagy ellenük – nincsen harmadik.

Item: Láz
Enyém e felemás kis generáció:
ahogy testében ötvenhat nyoma,
lelkében ott viszket a rebellió,
a hatvannyolcas vadromantika.
Ennek a kis láznak itt nincs nagy veszélye:
egész nagytatahad ügyel reánk.
Csak menni kicsit. Zenélni. *Élni* végre.
Csak ne úgy, ahogy apánk és anyánk.
Hetvennégyben vidékre dobja egy új fordulat
a szüleinket: a szent szabadság ránk szakad.

Item: Kétesélyesség
Ki itt belépsz, örvénytölcsérbe lépsz be,
mint életkorod s a korszak teszi:
elragad és azonnal behúz a mélybe,
hogy pár rövid év csak, és máris dobja ki
új lényedet, készre érlelve a korra,
kicsépelvén minden illúziót,
minden hajlamot a kompromisszumokra
a sejtekből s az alkalmazkodót
az inakból – egy pillanatig még kétesélyes:
szétesik-e, vagy épp ekként lesz életképes.

Item: Saját út
Míg medret találok, sok vizet folyat le
a zajgó Duna hídjai alatt,
ahol a hullámzó menetbe meredve
gyakorta ér utol a pesti nap,
ahol a parton, inkább sovány, mint karcsú
test, hajszoltatom fiatal magam,
míg a csípőimben szúr a magassarkú.
De ez az egész így épp rendbe van:
akárcsak születésemnek stigmáit, nem bánom
szédült röptödet se, nyaktörő ifjúságom.

Item: Kiegyezés
Nyolcvanhatban kitatarozzák a házat.
Addigra ismét őket látni itt:
rögjükhöz kötve apánkat és anyánkat,
kivédvén mindünk más szándékait.
Mi, tékozlók, eztán békén hagyjuk őket:
ha az béke, lakják az ősrögöt.
Hárman háromfelé lelünk más mezőket,
nem lépünk át az óhajuk fölött,
míg élnek. De azt már akkor sem ígérhetjük meg,
hogy míg élünk, se vágjuk le szent tehenüket.

Item: Megtérés
Úszószigetek, foltokban visszajárunk,
ki-ki mennyit bír a maga gondja közt.
Jut még egy jó sor napnyugtás délutánunk
a kórházkerti lombsátrak fölött.
És kilencven fölé hogy érnek, ellátjuk,
amit gyereknek el kell látnia
idős szülő körül. Ha megbánt, mi bánjuk,
kevesebbet kelljen megbánnia.
És mikor fölmerül: tán egy ellátóotthonba –
csak rájuk nézünk, s többé szó sem esik róla.

Item: Hit
Kétezertizennyolc, az apánk halála.
Anyánk egy év múlva követi őt.
De adódhat bármi hosszú út, hiába,
attól nem könnyebb temetni szülőt.
Az már hit: hatvanhat évig egymás mellett,
bírni együtt és egyazon helyen.
Ahhoz Kőmívesék összes csontja kellett,
hogy végig ugyanúgy otthon legyen.
S most lebontva kezem által egyetlen nyár alatt.
A tehén húsa kimérve – a szentség maradt.

Záradék
S ha többé nemigen mennék föl Budára
– hol új szállásunk lészen: Héhalom –,
hogy sosem múlik el zsigeri hiánya,
gyomromban érzem. Nem tagadhatom.
Lombod epezöldje, alkony vérhullása
– ó, összes otthonos keserveid!
Még egyszer a déli erkélyre kiállva
érezni, hogy a gyomor liftezik!
És hallani, míg képzetem hegyvölgyedet járja,
mint lüktet alant Dunánk forradalmas árja.

SZARKA KLÁRA

MINDENT ELHISZEK BERENÉNYINEK

Beremény Géza: Magyar Copperfield. *Magvető Kiadó, Bp., 2020*

Vezette az olvasottsági listákat. Sokan várták, vártuk már Beremény Géza önéletrajzát. Hiszen láttuk az Eldorádó című filmet, amelyben Beremény mint filmrendező már megmutatott élete első szakaszából egy roppant izgalmas részletet. Meg persze a Cseh Tamás-dalok szövegei is csemegét ígértek. És egyáltalán. Beremény olyan különös és szuverén figura a magyar művészetben, hogy hirtelen nem is jut az eszembe senki, akihez hasonlítani tudnám. Ha egy ilyen karakter önéletírásba fog, az valami.

Magyar Copperfield – műfaji meghatározása életrajzi regény. Vagyis megengedhető a fikció? Nehezen hiszem. Inkább kötelező pontosítás ez. Talán érdemes lenne minden írásos visszaemlékezésnél ehhez tartani magunkat. Hiszen a memória minden erőfeszítésünk ellenére fabulál. Akkor is, ha másokról van szó. Ha pedig mi is benne vagyunk az emlékben, sőt a főszereplői vagyunk, akkor aztán végképpen. Ha pedig felnőttként, meglett emberként a gyerekkorunkat akarjuk fölidézni, még sokkal bonyolultabb helyzetbe kerülünk. Hiszen a csekély ismeret, tapasztalat és az egészen különös, gyermeki józan tárgyilagosság lelkületébe kellene visszakormányoznunk magunkat. S ez talán lehetetlen.

Ráadásul oka van, ha írunk a régi önmagunkról. Sikeres, nagy múltú író esetében különösképpen. Simone de Beauvoir írta valahol önéletrajzi könyvei kapcsán, hogy bár nem kizárólag, de azért is fogott neki a memoároknak, mert meg akarta menteni az enyészettől azt a kilencéves Simone-t, akit már csak ő ismer. Átlagos felnőttként megértéssel és rokonszenvvel fordulunk a gyerekek felé. S ha ez az elfoszlott gyerek mi magunk vagyunk? Még inkább. Megértem De Beauvoirt. És sejtem, micsoda írói munka kritikailag és kérlelhetetlenül megformálni a mű témáját, (egykori) önmagunkat.

Beremény Géza az enyészettől nem, nem csak, talán nem is főként egykori önmagát akarta megmenteni, úgy látom. Sokkal inkább minden fontos hatást, ami érte őt. Amitől az lett, aki. Az egykor volt világait támasztja föl az emlékek zavaros homályából. S így persze az ebben a világban létező egy-, két-, tíz-, tizennyolc éves önmagát.

A saját életutunkkal foglalkozni igazi pszichoanalízis. Leggyakrabban analízis és terápia. De a *Magyar Copperfield* írója túl van már – úgy hiszem – az önismeret küzdelmes munkáján. Ő már tudja, hogy összességében mit hozott felszínre az analízis. Nem szorul terápiára sem. Viszont mégis minden jelentékeny részletében fel akarja tárni a múltat. Így aztán az első tizennyolc év története is több mint hatszáz oldal. De milyen oldalak! Úgy siklik az olvasó szeme a sorokon, olyan mohón fogyasztja a fejezeteket, ahogyan manapság talán nem is illendő a „magas" irodalmat.

És miről beszél ebben a sajátos irodalmi analízisben a páciens a kanapén önmagának, a jegyzetelő terapeutának, az írónak? Lényegében a történelembe vetett sorsáról az 1946 és 1968 közötti Magyarországon. A különféle társadalmi csoportokról,

férfi- és női genderről, s ahogy több recenzens is kiemelte – az író szavait idézve – „a korszak piszkos lelké"-ről. Vagyis ésszel megértjük, de ki is szagoljuk, érzékien átszűrjük magunkon, megérezzük, kitapintjuk a magyar Copperfield világát. Bizonyára sokan fogják még elemezni az írói nyelvezetet, azt a fajta elbeszélői módot, amit Bereményi tökéletesen megtalált a regényéhez, és amit úgy csiszolt finomra, mint egy gyémántműves.

Nemcsak elképesztő lelkierővel, bátorsággal és tehetséggel jeleníti meg a 21. századi olvasónak az ötven-hatvan évvel ezelőtti élet hozzá köthető tereit, alakjait, hanem képes arra is, hogy ezt a megjelenítést a legjobb részeknél tényleg olyanná tegye, mintha egykori gyerek, ifjú önmaga bőrébe varrná be az olvasóját. Az ő szemével látunk, a fülével hallunk, a kezével tapintunk, az orrával szagolunk. Lenyűgöző, ahogyan a kisgyermekkor dominálóérzékiségét, majd a későbbi spekuláló, álmodó gyermeki világát képes szavakká, fejezetekké formálni. Ahogyan aztán a kamaszkornál, ifjúkornál a dumák, kifejezések, vagyis többek között a korabeli nyelvezet tölt be egyre nagyobb szerepet. De hát nem csoda, hősünk írónak készül.

A kötet címeket viselő fejezetekre bontódik a főhős életciklusai és az őt ért fontos hatások szerint. Az a „dolguk" ezeknek a fejezeteknek, hogy felépítsék, felnövesszék Lulikát, Vetró Gézát, Rozner Gézát, Czetes Gézát, aki Bereményi Géza lesz. Talán a tördelt szerkezet, az áttekinthetőség miatt is szeretik úgy az olvasók a regényt? Lehet. Azt hiszem, az írói szándék nem a könnyebb olvashatóság volt. Csak az eredmény lett mégis az.

Az is sarkalatos kérdés a memoárral kapcsolatban, mit emel ki az író az életfolyamból. Mivel mennyit és milyen mélységben foglalkozik. Bereményinél három nagy egységre osztható a könyv ebből a szempontból. Az első egyértelműen a nagyszülőkhöz, Bereményi Sándorhoz és Rózához meg a fantasztikus Teleki téri piaci környezethez köthető. Első világháborús kolduló nyomorékokhoz, a közös udvaron énekelve dolgozó proli asszonyokhoz, apácákkal kezdett, majd Rákosival folytatódó iskolához. A második etap Évikéhez kötődik, aki csak lassacskán válik Anyukává. Meg a felbukkanó szerencsétlen, alkalmatlan édesapához és a frusztrációját az iskolás fiú Gézán szó szerint leverő nevelőapához, Rozner doktorhoz. Meg a kora Kádár-kor annyira jellemző kispolgári miliőjéhez. Míg a harmadik rész, a családtól való elszakadás, az ifjúvá válás nagy kalandja. Iskolákhoz, tanárokhoz, barátokhoz, lányokhoz, irodalmi élethez köthető. A pápai gimnázium és kollégium néhány nagyszerű, élet- és lélekmentő tanárához.

A kiemelések az emlékfolyamból, vagyis a regény mozzanatai a mostani Bereményi Gézává válás szempontjából fontosak, a mostani Bereményi Géza döntése szerint. S ezt nem is rejti véka alá. Ellenkezőleg. Az emlékezés, értékelés és megformálás munkájába az olvasót is belevonja. Hiszen gyakran kibeszél a történetből. Ettől pedig még inkább a sajátunknak érezzük ezt az életet. A mi ügyünk is lesz Vetró, Rozner, Bereményi, a magyar Copperfield. Ezért (is) szeretik az olvasók? Lehet.

Elgondolkodtam, hogy tényleg a lényeget és az igazat kapjuk-e mi, olvasók? Miért hiszem el, hogy tényleg megosztja velem a kétségeit? Miért hiszek el mindent Bereményinek? Nincs bizonyítékom, csak megérzésem. És nevetségesen szimpla válaszom: mert akkor nem lehetne olyan jó ez a könyv, amilyen.

Legendáról, brandről, szellemi nagyságról olvashatni a méltatásokban, kritikákban Bereményivel kapcsolatban. Ezt is föl kellene jegyeznie valakinek! 2020 Magyarországán egy 74 éves, sehová sem tartozó, tartozni nem akaró, kanyargós pályát bejáró férfit megosztottság nélkül ünnepel a honi irodalomkritika és az olvasóközönség! És ráadásul igazuk is van.

Idézhetnék még klassz részleteket, elemezhetnék még konkrét beremények irodalmi gesztusokat, de nem visz rá a lélek. Aki már olvasta a könyvet, annak minek. Aki még nem, azt nem fosztom meg az élménytől. Nem spoilerezek. Mert úgy áll a helyzet, hogy ez a több mint hatszáz oldalnyi kötet ugyan logikusan fejeződik be ott, ahol, az olvasó mégis lapozna, klikkelne tovább máris.

FEKETE MARIANNA

„A MÚLT NEM EMLÉK, HANEM FELADAT"

Ferdinandy György: Könyv a világ végén**.** *Magyar Napló Kiadó, Bp., 2020*

A napokban került a szemem elé a Facebookon egy ki tudja mióta keringő angol cikk az utolsó első világháborús amerikai veteránról. Lám, a kibertérben is őrződnek foszlányok az emberiségen több mint száz éve átgázoló pusztításról és annak hatásairól. A sokadik generáció is megszületett Európában, amely csak a történelemkönyvekből ismeri, ha egyáltalán ismeri az azt a háborút lezáró, a kontinensünk életét mind a mai napig meghatározó igazságtalan versailles-i békét, amelyből aztán a második, a korábbinál is nagyobb pusztítást végző világégés is származott.

Mennyi idő kell ahhoz, hogy egy háborút átélt nemzedék regenerálódjon? Egyáltalán ki lehet-e valaha gyógyulni a háború okozta sebekből, amik nemcsak testiek, de lelkiek is? És mi van azokkal, akiknek kiszolgáltatott gyermekként kellett átélniük a szülők, a nagyszülők, rokonok elpusztítását, megnyomorítását, a családi fészek megsemmisítését? Hogyan lehet felnőni, egyáltalán élni ezzel a múlttal?

Ferdinandy György ahhoz az apátlan nemzedékhez tartozik, amelyiknek csak néhány felhőtlen kisgyermekév jutott, hogy anyagi és lelki biztonságot nyújtó családjában megtapasztalja a két világháború közötti békeéveket, hogy aztán ezzel az útravalóval bírja ki magát a világégést, az azt követő rettenetes ötvenes éveket, majd a forradalom után a több mint harmincéves emigrációt, és a máig tartó, kétlakisággal sújtott rendszerváltozás utáni időszakot.

A nyolcvanöt éves író legújabb kötetének borítója is sugallja, hogy az az összegzés szándékával született. A cím, *Könyv a világ végén,* többszörös asszociációt hív elő, hiszen térben és időben is gondolkodhatunk. Ferdinandy, az emigráció során a szülőház origójától messze kerülő, hontalan író, népmesei fordulattal élve: az Óperenciás-tengeren is átkelve a világ végére ment. És a másik dimenzióban is megélte több korszak végét; a békeidőket fölzabáló háborút, amelyben a biztonságot, otthonosságot jelentő nagyszülői házzal együtt nagyszüleit is elpusztította egy bombatalálat, vagy amikor a koalíciós éveket követően a polgári élete is megszűnt, és deklasszált elemként tengődik az ötvenes évek Magyarországán. Sokáig tartana felsorolni a kötetben felvillantott végeket, váltásokat. A borító beszédes fotója mindezt átlényegítve foglalja össze. A súlyos hangulatú, egymásba nyíló, kormos falú termek ajtókeretei egyfelé, a kép közepén fehérlő téglalap felé irányítják a tekintetet,

egy végső ajtó (kijárat?) felé, amiről talán azt lehet reménykedve gondolni, hogy egy másik, egy jobb világba vezet. Ferdinandy már látja ezt a fénylő, keretbe foglalt újabb dimenziót, amelynek kapujáig kíséri prózakötetének olvasóját.

A fejezetek három különböző műfaji egységre osztják a könyvet. Az első, a *Séta a hegyen,* a gyerek- és kamaszkorra való visszaemlékezések szépprózai csokra. Ezek a rövid írások már más novellásköteteken megjelent életmozzanatokkal átszőttek, de most más regiszterben szólnak. A kötetnyitó novella is ilyen, *Csini és Csuli* története, a front elől menekülő kárpátaljai rokonok által hozott kis puliké, amelyek sorsa összefonódott a gyerekkor legborzalmasabb emlékeivel. Egy korábbi változat a 2015-ben megjelent *Álomtalanítás* című kötetben is helyet kapott, ám abban a kiskutyák a valaha színes és gazdag kultúrájú elcsatolt országrészek mementói, míg a mostaniban inkább a személyes történelem, a személyes veszteséghez kapcsolódó emlékek megjelenítői. Az öt évvel ezelőtti kötet a hosszú évtizedeket emigrációban töltő írónak a hazatalálás illúzióival leszámoló írásait fogja össze. A mostani kötet más fénytörésben láttatja ugyanazokat a történetmozaikokat: a narrátori megközelítés sokkal szikárabb, éppen ezért sokkal súlyosabb, ám mégis lírai. Az olvasónak az az érzése, hogy Ferdinandy ott ül mellette, és mesél, mesél, méghozzá a prózavers határát súrolóan. Kihagyásokat, sűrítéseket alkalmaz, a mondatok ritmusosan kopognak, olykor még rímel is egyik-másik szó. Egy-egy részletet akár prózaverssé tördelhetnénk:

„Tizenöt éves voltam, nem kevés tapasztalattal
a hátam mögött. A világháborúban
a nagyszüleim elpusztultak, apámat
nyomorékká verték a nyilasok.
Osztályidegen lettem,
ki tudja, miért." (*Kegyetlen kamaszkor*, 95)

A családi tragédiát megírta máskor is. Apja és anyja történetének külön-külön kötetet szentelt, hiszen a gyereknek mindkettőjüket magában kell hordozni, nemcsak a gének okán, hanem a lelki béke megtalálása miatt is. Az Üzenetben egy a kezébe került megsárgult apai feljegyzés kapcsán tör fel az emlék, de most már apaként nem csak a fiúi perspektívából látja a helyzetet. Érzi az utolsó szavak jelentőségét, amit egy szülő búcsúzóul üzen gyermekének, amikor az nem lehet vele. Ez a legfájóbb a gyereknek, de sejteni lehet, a szülőnek is. Ma, amikor a világ szinte bármely táján élhetünk, bárhová utazhatunk, ugyanolyan nagy az esélye az egyedül bevégzett életnek, mint korábban, amikor a diktatúra karanténja működött.

Az, hogy két feleségtől is remélt családot, hogy gyerekei különböző kontinenseken keresik boldogulásukat, elbizonytalanítja: milyen apa is volt ő?, miközben ököllel kellett kiharcolnia az egzisztenciáját az idegenben. Az előszóban tömören fogalmaz a gyerekeiről: „három kontinensen élnek: rég elfelejtették a magyar szavakat. Én, az apjuk már csak az anyanyelvemen tudom kifejezni magamat. […] Hogy megértsék, ezt az üzenetemet is le kell majd fordítanom." (*Előszó*, 5)

Ferdinandyn kívül nagyon sokan érezhetnek hasonlóan ugyanezen okok miatt. Az egyedit úgy sikerül elmesélnie, hogy abban az olvasó magára ismer, átérzi a saját nyomorúságából ismerős helyzeteket.

De nemcsak a szűken, máskor tágan értelmezett család, hanem barátai, ismerősei, szerelmei és azok sorsa is beletartozik abba körbe, amely az egykori otthont, az elhagyott és később nagy nehezen megtalált hazát jelentik számára. Megírja, megénekli az első csókot, a lányt, akihez az első szerelmes vers íródott, s aki élete végéig visszavárta.

Az első fejezet írásai az apától örökölt asztalnál születnek, de a kissé hatásvadász kép ellenére is szikárak. Pontosak a jelzők, és csak módjával adagoltak, a mondatok sem hosszabbak vagy rövidebbek a kelleténél. Viszont mindig adódik egy mozzanat, ami az addigi földhözragadt, konkrét történetet megemeli, általánossá és már csak az érzékszervek memóriája által megfoghatóvá teszi. A kannibálok földjére keveredett Zsák bácsiról szóló novellában is ez történik, amikor az óhazából száműzött két férfi utoljára beszélget egymással: „– Tudod, mi hiányzott? – kérdezi hirtelen. A tücsökciripelés." Ezt már a lelki füleinkkel halljuk, és lassan a fehér fényű ajtónyílás felé fordítjuk figyelmünket.

A *Forgácsok* című fejezet olyan rövidke írások összessége, amelyek az írónak a közéletről, az irodalmi viszonyainkról szóló mondanivalóját tükrözik, és amelyet egyszerűen képtelen nem elmondani. Ferdinandy prózáját mindig is jellemezte ez a felelős írói magatartás. Legfontosabb üzenete, fél évszázad külhoni irodalmi létezés után az irodalmi élet notabilitásainak szól: felismerni az értékes irodalmat, és azt a világ számára megismerhetővé tenni, mert bizony nem mindig az arra legérdemesebb kortársak műveire vetül nemzetközi figyelem. Ennek persze, ahogyan arra utal is, a piciny haza irodalmi életének árokásói az okai. „Mit fordítsunk le a nagyvilág olvasóinak? Hát nem a nyugati mintákat majmoló utánérzéseket! Inkább olyan történeteket, amiket csak mi tudunk megírni, itt a Kárpát-medence alacsony égboltja alatt." (119) Józan meglátása szerint mindkét oldalon találunk kiváló szerzőket, akiket fordítani kötelesség. Ő is ezt az általa „ablaknyitogatásnak" nevezett tevékenységet végzi évtizedek óta, amikor maroknyi társával spanyolra ülteti a látóterébe kerülők (fiatalságuk, vidékiségük vagy más miatt az irodalom perifériáján lévők) munkáit.

De figyelmeztetően szól egy sereg más ügyben is, főleg társadalmi, környezeti kérdésekben. Súlyos szavai nyugtalanítóak: „[A]z ógörög demokrácia nem hozott megoldást kétezer év alatt. A tudatlanság legyőzhetetlen." (126) Egy az életnek búcsút intő, megkeseredett öregember szavai lennének ezek? Nem gondolnám, mert politológusok, társadalomkutatók is hasonlóan vélekednek.

Egy másik megjegyzés: „Nekünk, a gazdag világ polgárainak pedig meg kellene tanulnunk szerényen élni. Micsoda utópia!" (126) Szövegeiből jól látszik, hogy nem részrehajló, mindig reálisan, két lábbal a földön állva szemléli és próbálja elemezni akár a régmúlt, akár a jelen eseményeit: „Idestova fél évszázada próbálom megértetni (…) honfitársaimmal, hogy mi fán terem az, amiben benne élek, a »művelt Nyugat«. A gyarmatbirodalmak haszonélvezői, akik módszeresen kirabolták az úgynevezett harmadik világot, és most ránk szabadítják ezt a megnyomorított embertömeget…" (129). De az '56-os forradalom kapcsán indirekt módon, saját bevándorlói tapasztalataira támaszkodva olyan magasztos eszmékről is ír, mint a szabadság, amiről oly sok művész, filozófus, politikus megnyilvánult már: „A helyzet 1956-ban megváltozott. Először a forradalom napjaiban, majd amikor az úgynevezett »szabad világba« kerülve észrevettem, hogy az értelmetlen szabadság sem jobb, mint volt a szabadság hiánya a vasfüggöny mögött." (132) Szárazon koppannak ezek a tömör mondatok. Ferdinandynak a jövőről is van képe, ám az disztópiaként tárul elénk: „Mert, hogy ne legyenek illúzióink: lesz még itt természeti csapás. Mintha már érezném is az előszelét!" (139) Erre felel a *Forgácsok XVI.,* az USA egyik rehabilitációs intézetében, az idei epidémia alatt született írása: „Vadkacsák úszkálnak a tóban. Trópusi csendélet: teknőcök, krokodilusok. Ezek túl fognak élni minket." (157)

Az utolsó fejezet *Dolgozatok* címmel tárgyalja azt a témát, amely egész életre való írói feladattal látta el Ferdinandyt. Az '56-os emigráció kezdetén még a francia nyelven való írás foglalkoztatja, aztán rá kell döbbennie a trópusokon töltött évek alatt, hogy csak a magyar

nyelv mentheti meg őt nemcsak íróként, hanem magánemberként is. Szerzőnk negyven éven keresztül volt része a nyugati magyar irodalomnak, s ezek a tanulmányszerű írások az '56 után kinn rekedt és idegenben alkotni kényszerült korosztályt mutatják be, amely kinti megítélését és saját tapasztalatait tekintve is nagyon különbözik a korábban emigrált magyar írókétól. A szocialista országból jött menekültek a hazai viszonyokról friss benyomással rendelkeztek, és másról akartak beszélni, mint a második világháborús migráns írók, akik sokszor faji és társadalmi előítéletekkel voltak terheltek. Ugyan a forradalom emlékét Ferdinandy generációjának tagjai is cipelték, mégsem tudtak nyíltan írni róla sokáig. Hogy miért? „A művészi megfogalmazáshoz – úgy látszik – még a történelmi távolságnál is nagyobb távlat szükségeltetik." (177)

Történelmi távlat még a másokhoz való viszonyunk megváltozásához is szükségeltetik. A kötet utolsó írásában a megbékélés hangján szól, és hálával gondol a szívszorítóan gőgös magányban, visszhangtalanul alkotó író, történész nagybátyjára, Ferdinandy Mihályra, akivel sosem volt felhőtlen a viszonya, a száműzetés évei alatt sem, amikor ugyanazon a trópusi szigeten éltek közös sorsban, mindössze heten magyarok, távol hazától és családtól. Élete alkonyán tudja csak igazán átérezni a generációkkal előtte járó rokon, Don Miguel helyzetét.

Vajon nekünk, az újabb nemzedéknek, módunkban áll-e majd történelmi távlatból áttekinteni korunkat és kapcsolatainkat? Mint mondják, '56 után a pandémia hozta el újra a történelmet. A társadalmunk meghatározó élménye és tanulsága lesz majd ez, amiről fél évszázad múltán talán nagyregények születnek, ha lesz, akinek meséljünk, és akikre tapasztalatainkat hagyományozzuk.

Vagy igaza lenne Ferdinandy Györgynek, hogy *A könyv a világ végén* az emberiség jelen történelmi szakaszának egyik végső irodalmi megnyilatkozása, mert az ilyesfajta narratívára a jövőben nem lesz igény?

BOLDOG ZOLTÁN

VESZÉLYES HAZAI PÁLYA

Hász Róbert: Fábián Marcell pandúrdetektív tizenhárom napja. *Kortárs Kiadó, Bp., 2017;* Fábián Marcell és a táncoló halál. *Kortárs Kiadó, Bp., 2019*

Magyarországon sokféle irodalom létezik, de kevés olyan szerző akad, aki ebben a feszengős megosztottságban is képes újragondolni magát, saját szerepét. Kis hazánkban ugyanis elég éles határ húzódik a lektűr és a szépirodalom között. A lektűrszerzőket általában megvetik a kritikusok, az irodalmi lapok nem kérnek róluk, a műveikről értékeléseket, mert eleve értéktelennek tartják alkotásaikat. Pedig talán a magyar lektűrszerzők azok (többek között Fábián Janka, Leiner Laura vagy Vavyan Fable), akik képesek profitálni az irodalomból. Ez önmagában még nem jelenti, hogy értéket képviselnek, de olyan tényezői a magyar könyvpiacnak, amelyre a szakkritikának is érdemes lenne reagálnia. Szépíró kollégáik közül kevesen vállalkoznak arra, hogy

a Parnasszusról, a magas irodalom vidékéről kimerészkedjenek a Lektűr Völgyébe, és új terepen próbálják ki magukat. Pedig igényes lektűrre nagy szükség lenne, ehhez pedig folyamatos és komoly lektűrbírálatok kellenének, és olyan vállalkozó kedvű szépírók, akik megpróbálják emelni a műfaj színvonalát.

Hász Róbert nem tartozik a gyáva írók közé, de sajnos nemzetközi sikerei ellenére nem sorolható a megbecsült magyar szépírók közé sem. Bár műveit elismeréssel fogadta a német, az olasz, a francia és az angol irodalmi közeg, és 2008 óta a Római Könyvtárak Díját is magáénak tudhatja, a magyar kritikusok ritkán emlegetett szerzői közé tartozik. Bátorsága azért is becsülendő, mert ilyen méltatlan helyzetben egy igen merész kísérletbe, krimisorozat írásába kezdett. Pedig joggal tarthatott attól, hogy a Parnasszus kritikusai utánadobálják a rohadt paradicsomokat, a Lektűr Völgyéből előzik, azt hangoztatva, hogy ott nem ilyen művekre van szükség. De nem ez történt.

Bán Zoltán András recenziójában elragadtatással ír Hász krimisorozatának első részéről, a *Fábián Marcell pandúrdetektív tizenhárom napjá*ról. Már egy tévésorozatot vizionál a regény nyomán, és megjegyzi: „végre lesz egy emlékezetes detektívfiguránk". Kontra Ferenc hosszabb értékelésében többek között az olvasó újrafelfedezéséért dicséri a kortárs regény új hullámát, ahová Hász krimijét is sorolja.

A szerző nyilatkozatai szerint a legalább háromrészesre tervezett krimisorozat a vajdasági kötődésű író számára ismert terepen játszódik: Zomborban. Ebből úgy tűnhet, hogy az író nem vállalt túl nagy kockázatot, hiszen hazai pályát választott. Fábián Marcell-lel azonban az 1910-es monarchiabeli városba vezet el minket, ahol még kiegyenlített volt a magyarok és a szerbek aránya. A regénynek így a történelmi olvasata is rendkívül érdekes, hiszen bemutatja a kultúrák találkozását, azt az időt, amikor még a magyar vezetés érvényesült a térségben. Mondhatnánk, hogy aki a nemzeti öntudatát szeretné erősíteni a könyvvel, azt is könnyen megteheti, de a magyar nyomozónak és szerb kollégájának a közös munkája inkább az együttélés természetességét hangsúlyozza. Ennek hitelét pedig az biztosítja, hogy Fábián Marcell történeteiben a korfestés kiváló, így történelemtanárként is sokat tanultam belőle, miközben a bennem lakozó magyartanár is kiválóan szórakozott a nyári szünetben.

A szórakozást az garantálja, hogy a *Fábián Marcell pandúrdetektív tizenhárom napja* képes végig fenntartani az érdeklődést, karakterrajzai, leírásai izgalmasak. A nyomozás két szálon indul el, és csak egyik esetben történik bűncselekmény. Fábián Marcell ugyanis saját maga után kutat, próbálja felderíteni múltját, megtalálni az apját. A másik szál egy helyi gyilkossági ügy, amely egyre közelebb viszi saját történetéhez. Alaposan megismerjük Fábián Marcell feleségét, kollégáit, miközben az otthonosság érzetét keltő kisvárosi miliővel találkozunk. A mellékszereplők között kiemelt helye van Gozsdu Eleknek, akit Hász könyve ügyészként és íróként is megpróbál rehabilitálni, és ezt olyan izgalmasan teszi, hogy a kritikusok többségét (engem is) nem titkolt örömmel töltötte el ez a némileg kultúrsznoboknak készült, kihagyhatatlan mézesmadzag. Ez is mutatja, hogy Hász krimije többrétegű. Kiválóan megállja a helyét a történetközpontú olvasat, de a művelődéstörténeti, történelmi érdekességekre vágyó olvasópolgár is megtalálhatja a neki szánt utalásokat. Mintha ezek a szépirodalmi érdekességek csak azért lettek volna elhelyezve, hogy a szűkebb olvasóközönség, Hász Róbert szépirodalmi életművének korábbi rajongói is megnyugodva konstatálhassák: a szerző nekik is kínál ínyencségeket. A történetben egyre jelentősebb szerepet betöltő Gozsdu Eleken kívül a második részben (*Fábián Marcell és a táncoló halál*) megjelenik Jókai Mór és Kánya Emília (az első magyar női lapszerkesztő) is.

A folytatásban Zombor is szűkössé válik Hász és Fábián számára, ezért Fiuméba, Abbáziába is eljuthatunk, amelyet szintén a hosszas leírásoktól tartózkodva, néhány találó skiccel jelenít meg az elbeszélő, és ez pontosan elég annak a miliőnek a megteremtéséhez, amelyben a monarchiabeli polgárok örökösének érezhetjük magunkat.

Egy krimi hatása erősen függ a nyomozó személyétől és a bűntény kidolgozottságától. Fábián Marcell figurája nem tartozik a zsenik közé, akik végig sejtik, mi történhetett, ki lehetett a gyilkos, és akinek a nyomozás terén mindenki csak a nyomában kullog. Fábián Marcell könnyen kiismerhető, olykor jellegtelennek is nevezhető figura, aki a regény egyik jelenetében jól ráérez karakterbéli fogyatékosságára, és vásárol magának egy sétapálcát. Egy fiatal nyomozóról van szó, aki az olvasó szeme előtt nő fel, előttünk válik sikeres emberré, a múltjával tisztába kerülő férfivá, akit gyakran noszogatnánk, hogy ne szerencsétlenkedjen már annyit. Egy fejlődésregénynek vagyunk tanúi, egy beavatásnak, ahol az olvasó megismerkedik a kriminalisztika 20. század eleji újdonságaival, az ujjlenyomatvétellel, a hatóságok közti együttműködéssel, és közben egy város életében is elmerül. Ugyanilyen részletességgel megismerkedhetünk a korabeli spiritualizmussal, a szellemidézéssel, de a csillagászat egykori elképzeléseivel is. Ezek a tudomány- és művelődéstörténeti részek szervesen beépülnek a regénybe, egyszer sem volt olyan érzésem, mintha egy okoskodó elbeszélő próbálna tanítani. Ugyanolyan természetességgel tárul elénk a cselédek élete, mint a korabeli bordélyok működése, minden adaléknak tűnő információ a cselekmény kiteljesedését, a bűneset megoldását szolgálja. Szerencsés az is, hogy a narrátor és a főszereplő hasonló habitussal rendelkeznek, visszafogottak, csak annyit mondanak, amennyit éppen kell.

A bűntény mind az első, mind a második részben alaposan kidolgozott, felveszi a versenyt a műfaj magyar kortársainak (Csabai László, Baráth Katalin és Kondor Vilmos) cselekményszövésével. Talán elragadtatottnak tűnik ez a kijelentés, de Hász Róbert éppen annyit emelt színvonalban a hazai krimin, hogy a nyomozás Kondor Vilmos regényeihez hasonlóan ne csak egy bűntény megfejtése legyen, hanem egy kor és egy gondolkodásmód megismerése is. A cselekmény lassan, mégis érdekfeszítően csordogál, és amikor a második részben azzal szembesülünk, hogy talán egy pandémia áll az esetek hátterében, akkor azt is mondhatnánk: a könyv a jelenünkre utal. Pedig a *Fábián Marcell és a táncoló halál* néhány évvel megelőzte a koronavírust, így ezen utalása talán még misztikusabban hat.

Aki azonban a Tar Sándor-féle vagy a későn felfedezett Rubin Szilárdhoz hasonló intellektuális olvasmányt keres, az csalódni fog Hász könyvében, amelyet a műfajon kívül elsősorban a nyelv visz közelebb a lektűrhöz. A könyvek elbeszélői nagyrészt a jelen irodalmi nyelvén szólalnak meg, csak olykor találkozunk a korfestést elősegítő kifejezésekkel, főként a dialógusokban. Hász Róbert nem ide, hanem a történetre és a korrajzra helyezte a hangsúlyt, és nem poétizálta túl azokat a kereteket, amelyek között mozgott. Nem kellett ahhoz rombolnia, hogy felépítsen valami újat. Alkalmazkodott, kutatott, és ennek köszönhetően a mindennapjainkat elviselhetőbbé tevő, a nagy egzisztenciális kérdéseket mellőző regény született.

Hász Róbert a szépirodalmi komfortzónán túli veszélyes vidékre merészkedett, de két regényével megtalálta helyét ezen a területen. Nyugodtan mondható, hogy a József Attila-díjas szerző immár a Lektűr Völgyében is hazai pályán játszik. A kérdés már csak az, hogy a könyvesboltokban hova pakolják a könyveit: a lektűrhöz vagy a szépirodalomhoz? Mert mindkét polcon jó helyen lenne.

BALOGH RÉKA

PÉNTEKI PÁRBESZÉDEK

Szöllősi Mátyás: Illegál. *Helikon Kiadó, Bp., 2020*

Szöllősi Mátyás harmadik prózakötete, az *Illegál* a „Két pénteki történet" alcímet vagy épp műfajmegjelölést kapta, ami pontosan jelzi, mire számíthatunk. A kötetet alkotó kisregények egy-egy esténYi befektetéssel könnyen olvashatók. Mindkét történet a hét utolsó munkanapján, pár óra alatt bontakozik ki, miközben elénk tárul egy részletesen elmesélt, rövid múltbéli esemény is. A szövegek az elbeszélők önismereti kalandozásaivá avanzsálnak, amelyek fontos párkapcsolati felismerésekhez vezetnek. Így hangulatuk, egy átlag péntek estéhez hasonlóan, a munka világából a személyes tér felé mozdít el.

A kötet a hosszabbik kisregénnyel, a *Vendégjáték*kal kezdődik, ami egy párkapcsolat, család és a munka között bajosan egyensúlyozó, középharmincas ügyvéd konfliktusait, vívódásait mutatja be. Már az első pár oldalon frappáns gyorsasággal indul el néhány ígéretes és sejtelmes történetszál: a magánéletet semmibe vevő főnök, az apa betegsége, a szülő-gyermek viszony, egy rejtélyekkel teli, viharos párkapcsolat és egy felderítendő gyilkossági ügy. Jól érzékelteti az ügyvéd életvitelét, hogy ezeknek a szálaknak fél napban és alig több, mint száznegyven oldalon kell kibontakozniuk, úgy, hogy egy abszurd balesetnyi kitérővel még a cselekmény késleltetését is felvállalja a szöveg. Bár néhány elem háttérbe szorul, ezeket a szálakat mégis sikerül összefűzni.

A történet fókuszába végül a gyilkossági ügy feltárása kerül. A kisregény majdnem kétharmadát a gyanúsított és az ügyvéd közötti párbeszéd tölti ki, aminek során felfejtődnek a múlt éjszaka eseményei. A fiatal védenc sokban emlékeztet a főhősre: érzékeny, empatikus, jó megfigyelő. Mindkettőjüket taszítja a politikai elit világa. Ebbe az ügyvéd számára születésétől fogva természetes közegbe a gyilkossággal vádolt zongorista kívülállóként érkezik a maga robbanékonyságával. Az ügyvéd az ő szemén keresztül reflektálhat a családjához fűződő viszonyára, a tőlük kapott értékrendre, a saját párkapcsolatára, míg végül egyre tisztábban látja, hogy ki és mi az igazán fontos számára.

A feleilyen hosszú címadó kisregény hasonló témákat feszeget, mégis más szemszögből járja körül a párkapcsolati problémákat és a felnőttkori énkeresés kérdését. A házassági és munkahelyi kiégéssel küzdő elbeszélő az irodából hazaindulva belefut egy régi ismerősbe. Ennek köszönhetően a kocsmaasztal mellett elkezdődhet a múlt egy olyan szegletének felidézése, amelyet a főhős aktuális életének szereplői, köztük a felesége, nem is ismernek. Az előző szöveghez hasonlóan a jelen történéseibe, a beszélgetésbe egy korábbi esemény részletes felidézése ékelődik. Itt azonban nemcsak egy éjszakányit ugrunk az időben, hanem huszonkét évet, egy feszültséggel és flow-élménnyel teli graffitifestős éjszakáig és annak következményéig.

A két kisregényt így nem csak pénteki hangulata és a jelenbe ágyazott rövid, ám részletesen megrajzolt múltbéli esemény rendezi egy kötetté. A történetek ugyan nem kapcsolódnak egymáshoz, de a fiatal felnőtt státuszt már elhagyó, a környezetük szerint a családalapítással megcsúszott férfiak nehézségeibe engednek bete-

kintést. A főhősök problémái nehezen körvonalazódnak, inkább lappangó feszültségként jelentkeznek. Egészen az ominózus péntek estékig, amikor a hétköznapi rohanásból kissé kizökkenve sikerül más nézőpontból figyelniük saját életüket.

Az érintett témák, az elbeszélésmód és a nyelvezet is egységbe kovácsolja az *Illegál* két kisregényét. Szöllősi Mátyástól nem szokatlan módon aktuális eseményekre utalások, társadalmi problémák és szociális kérdések szövik át a történeteket. Ezek néhol csak kikacsintások, mint a rádió híradójában említett „Kínában tomboló vírusjárvány" vagy egy hosszú bekezdésnyi Index-címlap-szemle.

A korrupció, a politikai elit túlkapásai, a bűntények eltussolása és a rasszizmus viszont reflektorfénybe kerül a *Vendégjáték*ban. A roma származású zongorista aprólékos beszámolójának köszönhetően már-már a bőrünkön tapasztalhatjuk, hogy hogyan bánik egy államtitkár és társasága a kiszolgáló személyzettel. A rendezvényt áthatják a nőket tárgyiasító és a cigányságot lenéző megjegyzések, hatalmi visszaélések, amik felett mindenki igyekszik szemet hunyni. És bár a szereplők fiktívek, a narratívából kicseng az „annyit érsz, amennyid van" elvének működése. Érzékletes az őszinte megdöbbenés, amikor egy önérzeti probléma pénzzel nem tussolható el. Az elbeszélésmód pedig kellőképpen tudja fokozni a feszültséget ahhoz, hogy úgy érezzük, nincs is annál természetesebb, mint hogy az este végére elpattan a húr.

Ezek a kérdések visszaköszönnek az *Illegál*ban is, de kevésbé kiforrott formában. A politikai játszmák, a korrupció egy rövid utalásban bukkan fel. Az elbeszélő úgy gondolja, hogy egy esetleges kormányváltás katasztrofális hatással lehet az őt foglalkoztató vállalatra. A faji előítéletek már egy egész fejezeten keresztül buggyannak elő egy háttérzajként szolgáló snookerközvetítés apropóján. A tehetséges angol egy hongkongi versenyzővel csap össze, és a szórakozóhely népe nem épp fennkölt eszmefuttatásba kezd arról, hogy van-e helye „a kis sárga, kínai görénynek" ebben a fehér sportban. A jelenet megmutatja ugyan a főhős távolságát ettől az egykor megszokott közegtől, de hosszadalmassá nyúlik, miközben nem kapcsolódik szervesen a kisregény egészéhez. Így a *Vendégjáték* témafelvetéséhez képest suta ürügyül szolgál a rasszizmustól való elhatárolódásra.

Az esetenként mesterkélt történetszálak a *Vendégjáték*ot sem kerülik el teljesen. Ilyen például az ügyvéd Down-szindrómás unokaöccsé. A hozzá fűződő viszony enyhén árnyalja a főhős karakterét, megmutatja empatikusságát. Összességében mégis olyan hatást kelt, mintha az író szeretné megfűszerezni a kötetet még egy érzékeny témával, azt talán túlontúl glorifikálva: „Imádom Bencét, Anna nagyobbik fiát, aki egészen különleges érzelmi szinten létezik, és olyan tisztaság lakozik benne, amit az időnként jelentkező dühkitörései is csak még inkább igazolnak."

Előfordul, hogy a tudatfolyamot is egy-egy valószínűtlen, erőltetetten sorsszerű fordulat gördíti tovább, vagy szolgáltat lehetőséget egy-egy hangsúlyos gondolat kimondásához. Ilyen például az ügyvéd karakteridegen következetlensége is. Konzekvensen sértettként beszél a halottról, mígnem egyszer indokolatlanul áttér az „áldozat" megnevezésre. Ezzel majdnem elveszíti védence nehéz munkával és átgondolt kommunikációval elnyert bizalmát. Cserébe megfogalmazódhat az a felvetés, hogy nem feltétlenül a halott az áldozat, illetve felszínre törhet a vádlott temperamentuma.

A következetlenségeket a *Vendégjáték* záró fordulata ugyan valamelyest feloldja, de ez nem feltétlenül válik a szöveg előnyére. A csavarnak köszönhetően az ügyvéd belső útja hangsúlyosabbá válik, és egy pluszcsattanót kapunk a krimire jellemző apró utalásokkal felépített kifejlet után. A megdöbbentésre túl sokszor használt elem viszont óhatatlanul is

klisészerűen hat. Főleg úgy, hogy a történet elejének átalakított megismétlését is beveti az író, némi misztikus felhanggal fűszerezve.

Összességében mégis a *Vendégjáték* tekinthető a fegyelmezettebb, jobban felépített szövegnek. Mindkét kisregényre jellemző a Szöllősi Mátyás védjegyét adó aprólékos környezetleírás, az érzetek részletekbe menő megörökítése az egyes szám első személyű elbeszélésen keresztül. A *Vendégjáték*ban ezzel a stíluseszközzel tudatosabban él az író. A részletes megfigyelés itt egy bűnügyekkel foglalkozó ügyvéd sajátja, aki emberismeretét átgondoltan használja, szavait megválogatja, hogy ügyfele bizalmát elnyerje, az ügyet előmozdítsa.

Az *Illegál*ban a múlt történéseinek is sikeres aláfestése a környezet már-már állóképszerű megörökítése. A graffitizés életérzésének része a terep feltérképezése, az átható festékszag, az alkotás minden színfoltjának emlékezetbe vésése, a menekülés izgalmában kimerevedő pillanat, a kalandos éjjel utáni elcsigázottság a forró pusztaságban. Ezzel szemben a jelenben a környezet megfigyelése gyakran nem terjed túl az eső és pára sokadszori rögzítésén. Fontos mozzanatok, például a párkapcsolati problémák megosztása és az eközben bekövetkező megkönnyebbülés is csupán vázlatosan van ábrázolva. Emiatt a keretet adó baráti beszélgetés helyenként töltelékszöveg hatását kelti. Mintha egyes jelenetek csak azért kerültek volna a kisregénybe, hogy megőrizzék a jelen és a múlt fejezeteinek precíz váltakozását.

A nyelvhasználatot tekintve is átgondoltabb a *Vendégjáték*. A kihallgatóteremben a jelenethez illeszkedve kerül elő a kimért jogi szóhasználat. A zenész és az ügyvédje közötti párbeszéd elején ugyan nehézkes a vádlott zaklatottságának megjelenítése: az elbeszélő konstatálja, hogy védence összeszedetlenül mesél, pedig a történtek felidézése precíz, lineáris és logikus. Egy idő után viszont szépen ment a szöveg, az érzelmi töltöttség növekedésével az időrendiség fel-felborul, kuszálódnak az események.

Az elbeszélők stílusától és személyiségétől idegen, túlzóan választékos, esetenként modoros mondatokból is lényegesen kevesebb maradt a *Vendégjáték*ban, mint az *Illegál*ban. Azért ez a kisregény sem mentes teljesen a főszereplő tudatfolyamába nem teljesen illő megfogalmazásmódtól. Ilyen például a rák leírása: „Alattomos csápjaival ez az újra-újraéledő rémség szinte az összes szervét beszőtte már, de apám idővel mindig minden idegenséget lefejt magáról…" Vagy a veszekedések felidézése: „újra egymás képébe toljuk a sértettségünk görcseit." Az *Illegál*ban hasonlóan idegenül hat többek között ez a környezetleírás: „szembetűnő helyeken visított egy-egy elcseszett, igénytelen krómrajz."

Ezekért a mondatokért mindkét kisregényben kárpótol egy-egy elegánsan sűrítő, a szöveg egységébe simuló megállapítás. A *Vendégjáték* egyik tételmondata egy félvállról odavetett megjegyzés: „azon töprengek, mennyire érzékeny, és milyen jó megfigyelő a srác, és hogy ezt a két tulajdonságot egyszerre jól kezelni nem egy könnyű feladat." Az *Illegál*ban hasonlóan könnyed és a közeghez illő, ahogy a szereplők egyéniségét az általuk felfestett betűk stílusán keresztül ismerhetjük meg. De jól működnek a feleség stratégikusan elhelyezett nyaggató(nak tűnő) üzenetei is.

Ezeknek a mondatoknak és a szövegek ívének köszönhetően a kötet a felnőttlét érzékletes manifesztuma lesz. Megérezzük, hogy a prioritások hogyan homályosodnak el észrevétlenül a tennivalók, a problémák és a napi rutin monotonitása miatt. A hatalmas megvilágosodások helyett már csak az apró felismerések maradnak, és ezekhez is ki kell zökkeni a megszokott nézőpontból. Mindeközben felmerülnek olyan kérdések, hogy elérhető-e, el kell-e érnünk ebben az élethelyzetben a kamaszkori flow-élményt.

BENEDEK SZABOLCS

TÜNDÉRBOGÁR AZ ALIBÁNFA–BOCFÖLDE-MECCSEN

Maros András: Két-három dán. *21. Század Kiadó, Bp., 2020*

Az alsó osztályú futballmérkőzéseknek összehasonlíthatatlanul egyedi hangulatuk és aurájuk van. Kívülről, belülről egyaránt. Utóbbit onnét tudom, hogy majdnem harminc évvel ezelőtt magam is labdába rúgtam egy ilyen eseményen. Eredetileg azért mentem ki a Pest külvárosi részében, Hruscsov-panelből épült házak között megrendezett meccsre, hogy megnézzem egy egyetemi haveromat, aki akkortájt épp egy frissen alapított csapatban játszott, a hazai futballbajnokságok legalsó szintjén, abban a deklarált reményben, hogy idővel följebb kapaszkodnak onnét. Amikor megérkeztem, kiderült, hogy nincsenek meg tizenegyen, úgyhogy gyorsan a kezembe nyomtak egy agyonmosott, színét vesztett, leginkább kiskamaszokra méretezett 11-es számozású mezt, és pár perccel később a torkomban dobogó szívvel én is kifutottam a többiekkel együtt a zöld, vagyis inkább napszítta, sárgászöld gyepre. Egyébként nemcsak a balszélső nem jött el, akinek a posztjára betettek – még jó, hogy ballábas vagyok, kétballábas –, hanem a kapus se, aki helyett pedig egy olyan srác volt kénytelen beállni védeni, aki rendesen a mezőnyben szerepel. Meg is mondta, hogy a védők nagyon figyeljenek, mert amit az ellenfél kapura lő, az be fog menni. Igaza lett.

Két lényegi dolgot tanultam meg a labdarúgásról azon a meccsen. Az egyik, hogy kilencven perc borzalmasan hosszú idő, és a futballpálya elképesztően nagy. Lógott a belem, a második félidőre már nem bírtam futni, úgyhogy hátraküldtek inkább balhátvédnek, nem mintha ott is sokat segítettem volna. A másik dolog, amit kitapasztaltam, az volt, hogy ha fölrúgnak, tényleg tud fájni: nagyot esel, és a talaj se puha. A csapatok nevére már nem emlékszem, arra viszont igen, hogy partjelzők nem lévén, a nézők mondták, vagyis kiáltották be a lest, és a játékvezető más esetekben is leginkább az ő ítéletükre hagyatkozott. Nézői egyébként kizárólag az ellenfélnek voltak – a mieinknek én lettem volna, egy szem magam, de hát az is másként alakult –, azt pedig megint csak nem tudom, mennyi lett a végeredmény. A házigazdaként pályára lépő ellenfél sok gólt rúgott, mi, a vendégcsapat, keveset – ha egyáltalán.

Falvakban egy ilyen mérkőzés a fentieken túl speciális közösségi esemény. A falusi futballpálya többnyire rudakból összetákolt kerítéssel van körbevéve, arra támaszkodva gyűlik össze a közeli mini ABC-ben beszerzett sörrel és szotyival fölszerelkezve a település apraja-nagyja, fiatalok és öregek, szépek és csúnyák, nők és férfiak, és az esetleges haragot, sérelmet, civódást másfél órára félretéve egyöntetű lelkesedéssel biztatják a fiaikat, akiket mindenki személyesen ismer a közértből, a postáról, a gépállomásról vagy a szomszédból. A vidéki alsó osztályú meccsek eme aurája a nagyvárosi ember szemszögéből nézve már-már romantikába hajlik. Nemrégiben fotókkal gazdagon illusztrált könyv is megjelent ezekről az úgynevezett hátsó füves pályákról (valahogy a falvakban is a centrumon kívülre esnek), s arra is emlékszem, amikor Maros Andrással lelkesen lapozgattuk a sportújság vidéki alsó osztályú mecscsekről írott tudósításait. Nem lepődtem meg tehát, hogy új regényének hőseit ő is elkalauzolta egy ilyen eseményre.

A történet a járvány előtti időkben játszódik, amikor még nyugodtan és nem utolsósorban olcsón lehetett szerteszét a világban ide-oda utazni. Egy interjúból kiderül, hogy Maros sokáig dolgozott a regényen. 2014-ben irodalmi ösztöndíjjal egy hónapot Dániában töltött, föltehetően akkor született meg az ötlet, és onnét ered alapos dániai hely- és kultúraismerete is. A sztori szerint három ifjú dán cimbora – legalább egyszer írjuk le a nevüket: Magnus, Mikkel és Søren – Magyarországra érkezik csapatni egy kicsit, ám egy idő után (bár ebben nincs maximális egyetértés közöttük) megunják a ragacsos asztalú budapesti romkocsmákat és a vastag combú bölcsészlányok sörízű csókjait, és elhatározzák, hogy megnézik a magyar vidéket is. Érdekes módon nem a nagybetűs Pusztát választják, mivel a hírek és a mindentudó net szerint a fővároson kívüli Magyarország megismeréséhez számukra legalkalmasabb terepnek az Őrség ígérkezik – az a térség, amelynek nevéhez hazai szemmel nézvést is nem kevés romantikus érzet párosul: az Őrség mint úticél kapcsán a leggyakrabban a lelassulást, a megnyugvást, a békét, a szépséget és a harmóniát szokták emlegetni a tuti tanácsokkal sose fukarkodó internetes oldalak. Az itt eltöltendő pár nap tehát pompásnak ígérkezik ifjaink számára. Szállást foglalnak egy Vöckönd nevű faluban (pandémia idején végképp párás szemekkel gondolhatunk az Airbnb aranykorára), aztán kezdetét veszi a kalandok sora, amit itt és most nem spoilerezünk el, maradjunk annyiban, hogy szerepel közöttük a zalai kirándulás és helytörténeti séta mellett – mint fentebb láttuk – szociológiai alapú futballmeccsnézés épp úgy, mint hirtelen föllángoló szerelem és erotika, összeveszés és baráti összeborulás, de verekedés, emberrablás, kifosztás, prostitúció és családi dráma is. Mi több kicsit az irodalom fílingjébe és az írás technikai ügymenetébe is belekukkanthatunk, mivel egyik dánunk, Magnus efelé is kacsintgat. (A befutott dán író, Thorkild Dideriksen alakja annyira erőteljesen van megrajzolva, hogy bevallom, ráugliztam, valós személy-e. Természetesen fikciós alak.)

Maros András prózájáról lejegyezték már (az is lehet, hogy én is valahol korábban), hogy a kortárs angolszász irodalom azon, többek között Nick Hornby által is képviselt vonulatával rokonítható, amely a könnyen olvasható nyelven megírt, humorban bővelkedő, fordulatos, ugyanakkor mindvégig a realitás határain belül maradó sztorizást helyezi előtérbe. Az effajta szövegek befogadását jócskán megkönnyítik a közérthetően megfogalmazott mondatok, a szokatlannak ható metaforák és szinonimák mellőzése, hétköznapi helyzetek és figurák plasztikus ábrázolása. Mindez azonban korántsem jelent afféle lefitymálni való lájtos irodalmat. Az olvasóbarátság érezhető előny, a humor gyakran iróniába és szatírába fordul, a részletgazdag helyszínábrázolások a hitelességet támasztják alá, a pergő párbeszédekből emberi sorsok rajzolódnak ki.

Ahogy ebben a regényben is. Változás a korábbi Maros-szövegekhez képest az, hogy a jelenetek meghosszabbodtak, a bekezdések is terebélyesedtek, a szereplők pedig olykor akár több oldalra is átcsapó monológokba kezdenek, amelyek a jellemek föltérképezésének lehetőségét mélyítik tovább. Jót tett az is a regénynek, hogy az időben is ide-oda kalandozunk. Nemcsak a Magyarországon eltöltött pár nap eseménytörténetét kísérhetjük végig,

szinte órára lebontva, részletesen, hanem többször visszakanyarodunk a múltba, ami nem csupán az ok-okságí viszonyokat erősíti, hanem kitágítja a kereteket, nem utolsósorban pedig bővebb magyarázatot ad a figurák viselkedésére, és jobban megismerteti (és nem mellesleg megkedvelteti) őket az olvasókkal. A történetek láncolatából és a számtalan sztoriból így lesz valódi, élettel teli és burjánzó regény. A fő cselekmény igazából néhány mondatban elbeszélhető, ám a több irányba tartó és újra meg újra egymásba érő és gabalyodó mellékszálak, az időben és a helyszíneken való ide-oda csapongások – egyes kulcsjelenetek Dániában játszódnak – olyan regényvilágot teremtenek, amelyben lehet szemlélődni, nézelődni és megtapasztalni.

A kiadói marketing a *Két-három dán* kapcsán a barátság fogalmát helyezte előtérbe a könyv kampánya során. Maros András regénye azonban valójában nem csupán erről szól, hanem mindarról, ami bennünket körülvesz, és amiben mindnyájan élünk. Elvégre ahogy a szereplők, úgy mi is folyamatosan próbálkozunk, kalandozunk, ügyeskedünk, talpon akarunk maradni, élményekre vágyunk, leginkább meg arra, hogy sikeresek legyünk, és szeressenek bennünket. Maros jó emberismerő, és érezhető empátiával bír. Legsötétebb figuráit is úgy rajzolja meg, hogy láthatóvá váljanak esendő vonásaik. A Tündérbogár gúnynevű szereplőre se tudunk igazából haragudni, azután se, hogy sorra derülnek ki róla a csúnyábbnál csúnyább dolgok. Azon pedig, hogy a pesti éjszakában az egyik, mindaddig jámbornak és szelídnek hitt dánunk részegen összever egy magyar fiatalembert, megint csak nem csodálkozhatunk. Elvégre mindnyájunkban van több-kevesebb a rosszból és a jóból egyaránt, és a személyiség alakulása mellett a szituációtól is függ, mikor melyik oldalunk kerül előtérbe. Valahol erre világít rá leginkább ez a regény, talán az eddigi legjobb, ami Maros András tollából megszületett.

Egyébként Alibánfa nyert.

SZERZŐINK

ALFÖLDY JENŐ (Bp., 1939): kritikus, irodalomtörténész, tankönyvíró. Legutóbbi kötete: *Tornai József. Közelképek írókról* (2016).

BALÁSSY FANNI (Gyula, 1998): költő, író, az ELTE magyar–olasz szakos hallgatója.

BALOGH ÁDÁM (Szolnok, 1981): költő, író. Verseskötete: *Nyers* (2016).

BALOGH RÉKA (Jászberény, 1990): kritikus, szövegíró.

BENEDEK SZABOLCS (Bp., 1973): író. Egykor Szolnokon élt, most Budapesten. Legutóbbi könyve: *Ballada egy csapatról* (2020).

BOLDOG ZOLTÁN (Kunágota, 1984): kritikus, szerkesztő, tanár. Kötete: *Kihez beszél ez a faszi?* (2013).

BORSODI L. LÁSZLÓ (Csíkszereda, 1976): költő, irodalomtörténész, szerkesztő, tanár. Legutóbbi kötete: *Hermész visszhangjai* (2019).

BÖSZÖRMÉNYI GYULA (Miskolc, 1964): író, publicista, drámaíró. Legutóbbi könyve: *Szer'usz világ* (2019).

CSABAI LÁSZLÓ (Nyíregyháza, 1969): író. Legutóbbi kötete: *A vidék lelke* (2019).

DARVASI LÁSZLÓ (Törökszentmiklós, 1962): író, drámaíró. Legutóbbi kötete: *Magyar sellő* (2019).

EGRESSY ZOLTÁN (Bp., 1967): író. Legutóbbi kötete: *Hold on* (2013).

FALCSIK MARI (Bp., 1956): költő. Legutóbbi kötete: *Az igazi idő* (2019).

FARKAS WELLMANN ÉVA (Marosvásárhely, 1979): költő, kritikus, szerkesztő. Legutóbbi kötete: *Parancsolatok* (2018).

FEKETE MARIANNA (Nyíregyháza, 1968): kritikus, tanár. Szolnokon él.

FERDINANDY GYÖRGY (Bp., 1935): író, kritikus. Legutóbbi könyve: *Könyv a világ végén* (2020).

GÉCZI JÁNOS (Monostorpályi, 1954): író, költő. Legutóbbi kötete: *A tenyérjós* (2019).

HÁY JÁNOS (Vámosmikola, 1960): költő, író, drámaíró. Legutóbbi kötete: *A cégvezető* (2020).

HORVÁTH VIKTOR (Pécs, 1962): író műfordító. Legutóbbi kötete: *Tankom* (2017).

KARAP ZOLTÁN (Kunhegyes, 1984): író, esztéta, zenész.

KECSŐ ENDRE (Szolnok, 1989): festőművész. A Szolnoki Művésztelep tagja.

KISS LÁSZLÓ (Gyula, 1976): író, szerkesztő. Legutóbbi könyve: *Én meg az Ének* – Bérczesi Róberttel közösen (2019).

KÖTTER TAMÁS (Csorna, 1970): író, jogász. Legutóbbi kötete: *Férfiak fegyverben* (2020).

KÜRTI LÁSZLÓ (Vásárosnamény, 1976): költő. Legutóbbi verseskötete: *Ahogy én öleltem* (2020).

MURÁNYI ZITA (Bp., 1982): költő, író. Legutóbbi kötete: *Jolly Joker* (2018).

NAGY ZALÁN (Marosvásárhely, 2003): költő. A Bolyai Farkas Elméleti Líceum tanulója.

NOVÁK ZSÜLIET (Mezőtúr, 1983): író, újságíró. Kötete: *Disznó vallomások* (2014).

ORAVECZ IMRE (Szajla, 1943): költő, író, műfordító. Legutóbbi könyve: *Ókontri* (2018).

P. SZATHMÁRY ISTVÁN (Szolnok, 1978): író, szerkesztő, grafikus.

PÁL SÁNDOR ATTILA (Szank, 1989): költő. Legutóbbi kötete: *Balladáskönyv* (2019).

PETŐCZ ANDRÁS (Bp., 1959): költő, író, esszéista. Legutóbbi könyve: *A visszaforgatott idő* (2019).

PODMANICZKY SZILÁRD (Cegléd, 1963): író, újságíró, a Librarius.hu webmagazin alapító főszerkesztője. Legutóbbi e-könyve: *A boldogság 33 pillanata* (2016).

RIGÓ KATA (Bp., 1967): író, iparművész. Legutóbbi kötete: *Azt mondták, válnak* (2018).

SZARKA KLÁRA (Bp., 1955): újságíró, kritikus, fotográfiai szakíró. Legutóbbi könyve: *Előhívott emlékeim, Chochol* Károly (2015).

SZEKRÉNYES MIKLÓS (Gyöngyös, 1965): író, könyvtáros, tanár, fociedző. Szolnokon él. Legutóbbi kötete: *Budifoci* (2017).

SZÖLLŐSI MÁTYÁS (Bp., 1984): költő, író, fotóriporter. Legutóbbi könyve: *Illegál* (2020).

TÓTH KRISZTINA (Bp., 1967): író, költő, műfordító. Legutóbbi kötete: *Fehér farkas* (2019).

TURCZI ISTVÁN (Tata, 1957): költő, műfordító, drámaíró, szerkesztő. Legutóbbi kötete: *Marokkó* (2020).

VÁMOS MIKLÓS (Bp., 1950): író, dramaturg. Legutóbbi könyve: *Dunapest* (2020).

VAS ISTVÁN (Bp., 1910 – Bp., 1991): költő, író, műfordító.

VASS TIBOR (Miskolc, 1968): költő, képzőművész, szerkesztő. Legutóbbi könyve: *El, Kondor, pláza* (2018).

AZ ESŐ MEGJELENÉSÉT TÁMOGATJA:

EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTÉRIUMA

nka Nemzeti Kulturális Alap

SZOLNOK MEGYEI JOGÚ VÁROS ÖNKORMÁNYZATA

ABA-NOVÁK AGORA · SZOLNOK ·

500 FT

9 771419 798000 20003